

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ШОСТКИНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра
економіки
підприємств

*Наукові дослідження молоді: проблеми та
перспективи інвестиційно-інноваційного
розвитку соціально-економічних систем*

Збірка наукових праць

*за результатами щорічного конкурсу
студентських науково-дослідних робіт*

<http://kpendr.sumdu.edu.ua/>

7

Шостка 2013

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Шосткинський інститут
Кафедра економіки підприємств

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ВІСТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ
ВИПУСК 7

(Шостка, 23 квітня 2013 року)

Шостка
Видавництво «Зодіак»
2013

Розглянуто, схвалено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри економіки підприємств ШІ СумДУ.
Протокол № 8 від 27 березня 2013р.

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем: Збірка наукових праць VII студентських науково-дослідних робіт, 23 квітня 2013 р., м. Шостка. – Шостка : Вид-во «Зодіак», 2013. – 86 с.

Збірка наукових праць містить стисле викладення науково-дослідних робіт, які були представлені на щорічний кафедральний конкурс студентських НДР. В збірці викладено результати наукових досліджень студентів Шосткинського інституту СумДУ, Конотопського інституту СумДУ, Хіміко-технологічного коледжу ім. І. Кожедуба ШІ СумДУ, а також учнів ШНВК: спеціалізованої школи І-ІІ ступенів – ліцея м. Шостки. Збірка розрахована на науково-педагогічних працівників, викладачів ВНЗ, вчителів шкіл, молодих науковців, студентів навчальних закладів міста і учнів середніх шкіл та усіх, кого цікавить стан і особливості соціально-економічного, розвитку України та регіонів, технологія наукових досліджень, а також методи розв'язання проблем в економіці.

ТВОРЧИЙ КОЛЕКТИВ

*(керівники інституту, кафедри, організатори конкурсу; викладачі;
керівники науково-дослідних робіт; співробітники кафедри)*

**Акуленко В.Л., Пепеляєв І.О., Павленко Ю.Є., Тур О.М.,
Полончук В.О., Вареник І.В., Новикова І.В., Кітаєв О.В.,
Пригара І.О., Мамчук І.В., Осадча Н.М., Барна П.В.,
Старовойт О.В.**

ОРГКОМІТЕТ КОНКУРСУ

Голова оргкомітету

завідувач кафедри ЕП, к.е.н., доц.:

Акуленко В.Л.

Заступники голови:

к.е.н., викладач кафедри ЕП:

Тур О.М.

студентка гр, Е-01 Ш, ШІ СумДУ:

Убогович Яна

Склад оргкомітету:

студентка гр, Е-91 Ш, ШІ СумДУ:

Копя Олена

студентка гр, Е-91 Ш, ШІ СумДУ:

Бруй Марина

студент гр, Е-91 Ш, ШІ СумДУ:

Рошин Тимур

студентка гр, Е-91 Ш, ШІ СумДУ:

Шевченко Тетяна

студентка гр, Е-01 Ш, ШІ СумДУ:

Лустова Анна

студент гр, Е-01 Ш, ШІ СумДУ:

Сухих Богдан

студентка гр, Е-01 Ш, ШІ СумДУ:

Пилипенко Дарина

студентка гр, Е-11 Ш, ШІ СумДУ:

Кузьменко Катерина

КОНКУРСНИЙ КОМІТЕТ

Голова конкурсної комісії:

Акуленко Віталій Лук'янович, кандидат економічних наук,
доцент, завідувач кафедри ЕП, директор ШІ СумДУ.

Заступник голови конкурсної комісії:

Пепеляєв Іван Олександрович, кандидат технічних наук,
заступник директора з наукової роботи ШІ СумДУ.

Члени конкурсної комісії:

1. Вареник Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук,
викладач кафедри ЕП ШІ СумДУ.
2. Кітаєв Олексій Васильович, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри ЕП ШІ СумДУ.
3. Новикова Інна Володимирівна, здобувач наукового ступеню
кандидата економічних наук, викладач кафедри ЕП ШІ СумДУ.
4. Полончук Віра Олексіївна, ст. викладач кафедри ЕП ШІ СумДУ.

ЗМІСТ

Передмова	6
Літопис поступу	7
Ходак А.О., Леонова І.О., Александренко О.М., Прокудіна К.І. Інтелектуальне завантаження Індустріального парку «Свема» як інструмент інноваційного розвитку м. Шостки та регіону	8
Буліхова В.В., Шелупина В.О. Гендерний портрет міста Шостка	18
Віліховська К.Я. Інвестиційний проект міні-заводу по виробництву OSB плит	26
Власко Т.І. Міжнародна трудова міграція	32
Гончарова О.С. Дематеріалізація грошей у сучасних умовах	39
Задьора О.В. Вплив інвестиційних капіталовкладень на розвиток економічного потенціалу країни	43
Шамардіна К.В. Вплив соціально-економічних чинників на демографічну ситуацію в Україні	47
Кузьменко Е.В. Причини и пути выхода Украины из экономического кризиса	52
Мозолевська Г.В. Економічне призначення податку на нерухомість: світовий досвід та перспективи використання в Україні	58
Мурашко А.М. Офшорні зони та компанії. Вплив на економіку України	63
Лустова А., Пилипенко Д. Стан та перспективи розвитку органічного виробництва в Україні	68
Убогович Я.О., Олійник Т.І. Можливість застосування твердих побутових відходів у теплоенергетиці	74
Наталіч Ю.О. Людський капітал і інвестиційно-інноваційний розвиток	80

ПЕРЕДМОВА

Представлена збірка наукових праць молодих вчених являє собою спробу системно відобразити інтегральний результат наукових пошуків талановитої молоді міста. Варто відмітити, різноплановий характер наукових пошуків представлених в презентуемій збірці, що охоплює широкий спектр економічних проблем, які стосуються проблематики подолання та попередження наслідків фінансово-економічних криз, вплив гендерних факторів на соціально-економічний розвиток міста, дослідження моделей інноваційно-інвестиційного розвитку національних економік на основі використання людського капіталу та багато інших науково-практичних питань загально економічного характеру. В збірці широкого освітлення отримали питання економічного обґрунтування впровадження та реалізації інноваційної продукції і технологій їх виробництва, що представляє значний практичний і науковий інтерес у зв'язку з реальною можливістю реалізації представлених проектів, що стосуються проблематики поліпшення соціально-економічного становища міста та розвитку Індустріального парку «Свема».

Світова практика університетської підготовки фахівців переконливо свідчить, що раннє залучення молоді до наукової діяльності сприяє підвищенню фахової спроможності та посиленню конкурентоздатності випускників, які виходять зі стін навчальних закладів. Саме тому досвід участі у змагальному науковому заході, яким є конкурс студентських науково-дослідних робіт, виступає в якості своєрідного творчого та аналітичного фундаменту, що стане в нагоді майбутньому економісту, фінансисту, менеджеру, маркетологу у подальшій практичній діяльності.

Наш кафедральний конкурс, започаткований в процесі творчої співдружності викладачів і студентів, вже став і доброю традицією і помітною подією у науковому житті кафедри. Завдяки участі у ньому студенти мають реальну змогу перетворюватися у сформовану творчу особистість, яка здатна не лише орієнтуватися в океані знань, а й самостійно створювати та популяризувати нові знання.

Маємо надію, що широке коло питань яке було висвітлене в збірці наукових праць дозволить читачам віднайти на її сторінках необхідну, корисну та цікаву інформацію.

Варто відмітити високий науковий рівень представлених праць, що є безперечною заслугою творчого колективу кафедри, організаційного комітету конкурсу і безсумнівно наших молодих вчених, що представили свої наукові доробки.

Бажаємо учасникам конкурсу і всій студентській спільноті несамовитого натхнення, найвищих навчальних та наукових досягнень і віри в себе!

*З повагою, науково-педагогічний колектив
кафедри, організаційний комітет конкурсу*

ЛІТОПИС ПОСТУПУ

Стислі підсумки конкурсу студентських НДР 2012 року:

У 2012 році на конкурс подано **11** науково-дослідних робіт (НДР), з яких:

- роботи студентів Шосткинського інституту Сумського державного університету (ШІ Сум ДУ) – **7 НДР;**
- роботи студентів Конотопського інституту Сумського державного університету (КІ Сум ДУ) – **3 НДР;**
- роботи учнів ШВНК: спеціалізована школа I-II ступенів – ліцей – **1 НДР.**

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНОЇ ОЦІНКИ НДР

За підсумками проведення конкурсу (1-й етап – дослідження, складання та анонімна експертиза звітів про НДР; 2-й етап – захист НДР на відкритому науковому семінарі кафедри), а також на підставі аналізу результатів за ступенем відповідності робіт об'єктивним критеріям («Положення про конкурс студентських НДР», 6.11.2006 р.) експертна комісія визначила найкращі роботи і переможців конкурсу.

Переможці конкурсу 2012 року

I місце: **Копейко Оксана, ШІ СумДУ, гр. Е-81 Ш**

«Дослідження умов перетворення індустріального парку «Свема» в успішний інвестиційний проект»

II місце: **Жирний Вадим ШІ СумДУ гр. Е-81 Ш**

«Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку України через створення технопаркових конструкцій як фактора підвищення конкурентоспроможності регіону»

II місце: **Шевцов Максим учень ШВНК: спеціалізованої школи–ліцея I-II ступенів м. Шостки**

«Комплексне забруднення повітря у місті Шостка»

III місце: **Неженець Олена КІ СумДУ гр. Е-01 К**

«Трудоресурсна ситуація Сумської області»

III місце: **Сухих Богдан ШІ СумДУ гр. Е-01 Ш**

«Маркетингова діяльність в умовах віртуального ринку»

III місце: **Сомок Оксана КІ СумДУ гр. М-91**

«Фінансове забезпечення економічного зростання підприємств в сучасних умовах»

2013 рік

У 2013 році на конкурс подано **13** науково-дослідних робіт, з яких:

- роботи студентів Шосткинського інституту Сумського державного університету (ШІ СумДУ) – **5НДР;**
- роботи студентів Конотопського інституту Сумського державного університету (КІ СумДУ) – **2НДР;**
- роботи студентів Шосткинського хіміко-технологічного коледжу ім. І.М. Кожедуба (ШХТК) – **2 НДР;**
- роботи учнів ШВНК: спеціалізованої школа I-II ступенів – ліцей м. Шостка – **4 НДР.**

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ЗАВАНТАЖЕННЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПАРКУ «СВЕМА» ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ М. ШОСТКИ ТА РЕГІОНУ

*«Не в наших силах змінити напрям вітру, але
ми можемо поставити потрібні вітрила!»
(Старовинна китайська мудрість)*

***Анотація.** В роботі виокремлено ключові проблеми і суперечності розвитку Шостки. Показана необхідність відродження міста з використанням можливостей Індустріального парку «Свема» (ІП «Свема»). Представлено новітню концепцію наукового завантаження бізнес-інкубатора ІП «Свема», а також обриси і обґрунтування власного інноваційного проекту.*

***Ключові слова.** Рівень життя, індустріальний парк, бізнес-інкубатор, інноваційний проект, альтернативні джерела енергії, рівень фахових компетенцій, освітня стратегія.*

Актуальність дослідження. Соціально-економічний стан населених пунктів України, особливо рівень життя їх мешканців, є пріоритетним питанням діяльності влади і мав би цікавити дослідників. Саме тому в роботі розглянута проблема розвитку малих та середніх міст. Зокрема, в роботі увага сфокусована на характерних особливостях м. Шостки, розташованого на півночі Сумської області. Для цього міста, яке ще в недалекому минулому відзначалось високими здобутками, окреслена проблема має особливе значення, оскільки зі створенням ІП «Свема» Шостка, фактично, отримала шанс для відродження та розвитку. Визначення потрібних умов для реалізації оптимістичних сподівань є актуальним дослідженням.

Аналіз останніх публікацій. Питанням соціально-економічного розвитку Шостки та ефективного функціонування ІП «Свема» присвячена низка урядових, регіональних і місцевих повідомлень та інформаційних нарисів [1-6], а також дослідницько-аналітичних публікацій [7-10].

Проте, попри суспільні очікування, майже з перших кроків на шляху розбудови цієї технопаркової конструкції організатори не спромоглися визначити чіткий вектор її розвитку (структура парку, функції, пріоритети розвитку, важливі компетенції фахівців, питома вага складових у формулі «потрійної спіралі» та ін.). З моменту (2007р. [11]) проголошення намірів щодо створення ІП «Свема» та перших дій на цьому напрямі відбувалося «випадкове блукання», схоже на хаотичні рухи особи, що заблукала в лісі. Сформувалася психологічно парадоксальна «сизифова» ситуація, коли потенційно корисна діяльність та витрачені зусилля є безплідними [11].

Невирішені частини проблеми. Отже, залишаються невирішені проблеми. Зокрема, не задіяний на повну потужність бізнес-інкубатор ІП «Свема», не знайдено місце прикладення сили фахової молоді, а тому спостерігаємо її відтік за межі міста [12], спостерігаємо не дуже професійні кроки з залучення інвестицій, зі створення нових робочих місць, інфраструктури тощо. Якщо терміново не вжити адекватних та професійних заходів, то занадто повільний рух у задекларованому владою напрямі може назавжди поховати шанс розвитку, наданий Шостці. Які ж заходи доцільно вжити? Знайти відповідь на низку подібних запитань – невирішена задача.

Мета дослідження – отримання розуміння місцевої соціально-економічної ситуації, що склалася у Шостці на цей час; аналіз та актуалізація шляхів активізації діяльності ІП «Свема» у напрямках залучення прогнозованих інвестицій та

створення нових високотехнологічних робочих місць; вироблення конструктивних інноваційних пропозицій.

Об'єкт дослідження – організаційні, науково-виробничі і освітньо-професійні можливості ІП «Свема» як інструмента відродження і розвитку м. Шостки та регіону.

Предмет дослідження – механізм створення «інтелектуального каркасу» та системно-продуктивного творчого поля для практичного завантаження бізнес-інкубатора ІП «Свема».

Відповідно до мети в роботі поставлені такі **завдання дослідження**:

- дослідити причини, шляхи та наслідки відтоку інтелектуального ресурсу з м. Шостки;

- виявити базові передумови подолання проблем; створити концептуальну модель розвитку міста;

- вивчити всебічні аспекти конструювання інновацій;

- оцінити перспективи наукового завантаження виробничих потужностей ІП «Свема»;

- здійснити аналіз доцільності впровадження власного проекту;

- зіставити імовірні показники проекту з характеристиками близьких аналогів;

- визначити напрями подальших розвідок і дій.

Основні результати дослідження.

* Рівень життя – між деклараціями та реаліями. ХХІ століття – доба широкого впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій. Людство стало на інноваційний шлях розвитку, вступило в епоху швидких рішень, змін технологій, ідей, потреб в усіх сферах життєдіяльності. Але за 20-річний період якимсь непомітно **загубилася людина** з її «непомітними» проблемами, мізерною зарплатою, жебрацьким існуванням, зростанням тарифів, невлаштованістю побуту, невпевненістю у майбутньому. Рівень бідності зростає (за стандартом ООН на межі бідності \$510 в місяць на 1 особу 80% українців, на рівні тотальної бідності 15%), 42% населення витрачають 60% коштів на харчування, росте безробіття, розшарування (www.ukrstat.gov.ua).

* Куди пливе Шостка? Найбільш кричущий тиск проблем відчувають мешканці малих і середніх міст. Одне з таких міст України – м. Шостка. Проблеми міста: дефіцит ресурсу розвитку, поглиблення диспропорцій, економічний занепад, руйнування виробничої інфраструктури, зростання безробіття (особливо молоді), міграція населення (особливо молоді), відтік висококваліфікованих фахівців (особливо молоді), деградація кадрів. Молодь, яка є потенційним носієм творчого інтелекту міста, який за певних умов!!! мав би перетворитися у кінетичну енергію науково-виробничої активності, не влаштовує недоступність житла і працевлаштування, відсутність перспектив професійної самореалізації, відсутність надій на зміни. Молоді люди не бачать майбутнього у рідному місті. Парадокс – в міській раді [16] є багато «молодіжних» секторів (*молодіжний центр соціального партнерства і творчості, сектор підтримки та розвитку обдарованих дітей, сектор психологічної підтримки молоді та ін.*), які мали б опікуватися проблемами молоді, але справжньої молодіжної політики немає, тому молодь стабільно залишає Шостку. Аналіз чинників втрати містом свого ресурсу показав, що в загальних обрисах вилучення молодого інтелекту з повноцінного творчого обороту, що мав би розвивати Шостку та збагачувати її мешканців, відбувається за схемою (рис.1).

Криза – час пошуку нових рішень, інноваційних підходів. Молодому поколінню шосткинців та молодим мешканцям прилеглих районів, які шукають сьогодні застосування своїх сил за межами домівок, потрібні привабливі робочі місця. Як

призупинити відтік молодого інтелекту Шостки, певна частка якого (за опитуваннями до 70% [13]) завтра залишить місто у пошуках кращих умов життя та реалізації своїх знань, вмінь, навичок, амбіцій, сподівань, а інша – залишиться, але деградує як армія спеціалістів? Як не загубити залишки надій на краще майбутнє?

Рис. 1 Схема вилучення інтелектуального ресурсу з обороту міста (авторська розробка)

* ІІІ «Свема»: нові можливості чи фальстарт, тупцювання на місці? Одним з дієвих інструментів впровадження необхідних для Шостки інноваційних проєктів має стати ІІІ «Свема», в бізнес-інкубаторі якого важливо створити відповідні умови. А саме, сформувані системне та дієве продуктивне поле, такий собі «інтелектуальний каркас» парку, в якому б народжувались ефективні інноваційні проєкти – стартапи, створювались привабливі (високотехнологічні та високооплачувані) робочі місця, а їх успішна реалізація поступово відродила б і місто. Проте, аналіз здобутків ІІІ «Свема» на фоні інших технопарків дає невтішні висновки: інвестиції не йдуть, кількість підприємств не зростає з 2010-2011 років, робочі місця майже не створюються. Поки-що продовжується будівництво лише гучної віртуальної реальності, несумісної з потребами населення, яка нагадує бульбашку (тоненька плівка навкруги пустоти). Розрахунки свідчать, що, на відміну від західних аналогів, де частка інноваційної продукції складає 75%, структура діяльності нашого парку не змінюється, інноваційно не вдосконалюється (рис.2). Системні прорахунки програмують технологічне відставання.

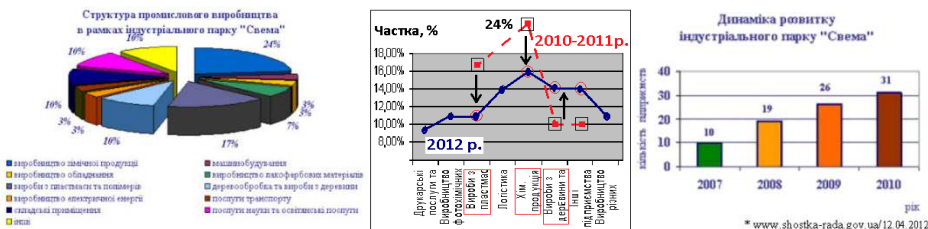

Рис. 2 Зрушення у структурі та діяльності ІІІ «Свема»

Парк свою функцію не виконує, на добробут шосткинців не впливає, отже, його не можна вважати завантаженим. І на це, звісно, є причини. Розглянемо можливі шляхи вирішення наявних проблем.

* Діалектика розвитку: рятування потопляючих – справа рук самих потопляючих. Тож, у який спосіб можливо створити довгострокові підстави для відродження

Шостки шляхом реального, а не декларативного завантаження ІП «Свема» та залучити інвестиції в місто і регіон? Маємо сформувані власну точку зору. Наше бачення таке. Відштовхнемося від наявного складу: є індустріальний майданчик – основа ІП «Свема»; є певні виробництва; є поки-що ГІПОТЕТИЧНІ!!! інвестори (прагматичні, обережні, не схильні до надмірного ризику щодо ВЛАСНИХ коштів); місто має свій вищий навчальний заклад високого рівня акредитації (Шосткинський інститут Сумського державного університету) – потенційний постачальник ідей, проектів, програм, ініціатив; є сучасний навчально-лабораторний корпус з **бізнес-інкубатором** – новим організаційним механізмом, інструментом сприяння розвитку підприємництва, джерелом економічної активності, «об'єднувачем» талановитих людей у реалізації власних ідей. Крім того, реальних дій чекає талановите студентство інституту, яке готове (за наявності мотивації) хоч сьогодні підхопити **КОНСТРУКТИВНІ!!!** ініціативи влади. Дайте молоді первинний поштовх, хоч якусь допомогу і не заважайте «ботанікам» створювати подану вартість! Отже, складемо модель.

На наш погляд, концептуальну модель випереджального розвитку м. Шостки, яка базується на гіпотетично існуючих можливостях ІП «Свема» та на потенційних ресурсах міста, можна подати у такій площині (рис.3), де Q – цільова функція (поверхня або простір результатів), яка несе ознаки **виробничої функції** виду:

$$Q = \alpha_0 X_1^{\alpha_1} X_2^{\alpha_2} \dots X_m^{\alpha_m} \cdot e^u \quad (1)$$

де, X - чинники розвитку; α_0 - технологічний коефіцієнт; α_j - коефіцієнти еластичності; u - стохастична складова; m - кількість факторів, що впливають на розвиток чи деградацію.

Модель дає ментальне розуміння ключових проблем та відповіді на два головні питання: 1– Що буде, якщо ...? і 2 – Що потрібно робити? Усвідомлення цього на системному рівні дає змогу рухатися у вірному напрямі.

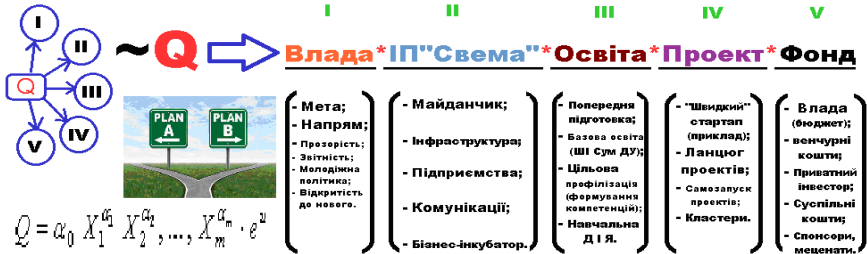

Рис. 3 Концептуальна модель завантаження ІП «Свема» та розвитку м. Шостки

Майбутнє будь-якого суспільства – в системі освіти, у вихованні творчих кадрів. Проте, готувати кадри, у сучасному сенсі, класична система освіти не може, бо морально застаріла – вона готує спеціалістів для промислового етапу розвитку суспільства, який вже майже відійшов в історію, поступившись місцем інформаційному. Тому змістовна інтерпретація нашої моделі зводиться до наступного: місту потрібно виховати з дитинства власного носія новацій (ідей, проектів, технологій, конструкцій), забезпечити умови генерації та впровадження новітніх розробок, потрібних як місту, так і зацікавленим інвесторам. Модель базується на новій освітній парадигмі, а саме, на новаціях у взаємодії між освітою та економікою, бо з одного боку, освіта стоїть перед економікою, оскільки вона забезпечує її кадрами, персоналом, а з іншої, освіта сама все більше залежить від

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем

економіки, адже її сектор – наука є джерелом знань (рис. 4 [14]).

Рис. 4 Динаміка взаємодії сфер освіти та економіки

Інакше кажучи, запрограмоване відставання можна успішно надолужити **перебудовою мислення**: якщо освіта стане не лише класичною, але й буде в системі «ІП «Свема» – ШІ Сум ДУ» створювати КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ для випереджальної діяльності («творити те, про що інші будуть мріяти лише завтра»), які є чинником необхідної кваліфікації сучасного персоналу. Тобто, навчати потрібно безпосередньо В ПРОЦЕСІ РОЗРОБКИ, впровадження та комерціалізації ВЛАСНИХ ПРОЕКТІВ, реально і об'єктивно потрібних місту та його мешканцям, причому, відібраних виключно на конкурсній основі. Саме таким чином буде формуватися як «інтелектуальний каркас» та критична маса для бізнес-інкубатора, так і творче системно-продуктивне поле для «активного» навчання студентів на самостійній розробці та впровадженні інновацій. Певні того, що це і є той довгостроковий чинник, який забезпечить інноваційний розвиток м. Шостки та регіону. Важливо, щоб процес «самонавчання» починався ще з дитинства. Отже, мусить актуалізуватися та активізуватися 4-та складова вдосконаленої освітньо-просторової моделі відносин (рис. 5, розроблено за [15]), а саме – співпраця з діловим оточенням (фахівцями різних сфер і секторів діяльності, суспільством, державою) **в процесі творення власного проекту**.

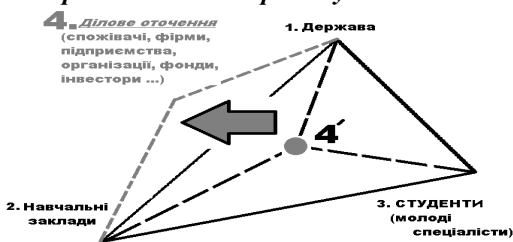

Рис. 5 Концептуальна освітньо-просторова модель відносин

Стверджуємо, що лише за умов «бригадної» співпраці учнів, студентів, науковців, фахівців можливе оздоровлення бізнес-клімату в системі ІП «Свема», зростання парку як інноваційного освітньо-науково-виробничного кластера та розвитку м. Шостки. При цьому, найважливішою ланкою в пропонуваній моделі вважаємо талановитих і креативних студентів. Саме вони «вдихнуть» життя в технопаркову конструкцію. Проте, свідомі того, що для запуску моделі та «інтелектуального завантаження» ІП «Свема» має діяти повноцінна система факторів і рушійних сил, що детермінують поведінку її учасників. Така постановка

питання націлює на створення мотиваційного градієнту під час «навчального конструювання», коли цікаво, пізнавально, корисно, економічно вигідно, престижно. Тобто, в творчому, системно-продуктивному полі бізнес-інкубатора інновацій, а тому і додана вартість, будуть створюватись лише за наявності особливого «інтелектуального каркасу» – «поєднання цікавого з корисним»!!!

* **Масмо ідея: від мрії до реальності** І нарешті, перша «цеглинка» в розбудові майбутнього – **ВЛАСНИЙ ІНІЦІАТИВНИЙ ПРОЕКТ**, авторами якого, з міркувань конструктивної досконалості, ефективності та техніко-економічної доцільності проекту, є комплексна співдружність – група студентів ШІ Сум ДУ трьох спеціальностей: ЕП, ХМ, СУ.

Аналізуючи структуру виробництва ІП «Свема» (рис. 2), а також економіки міста (40% – виробництво харчових продуктів, 30% – розподіл природних ресурсів, більше 20% – хімічна та нафтохімічна промисловість [16]), бачимо, що вона далека від досконалої інноваційної моделі, заснованої на високих технологіях, не орієнтована на пріоритети довгострокового майбутнього. Впевнені – **потрібне унікальне ринкове позиціонування, заплановане виключно на успіх**. Лише тоді придуть інвестиції, оскільки у стратегічних інвесторів з'явиться економічний інтерес, який спонукатиме їх вкладати власні кошти в розвиток ІП «Свема», в економіку Шостки.

Сьогодні серед ключових проблем на шляху до ефективності на першому місці стоїть енергозбереження, оскільки саме енергетика є визначальним чинником розвитку економіки, добробуту людей. Світовий досвід свідчить, що керівники підприємств, організацій, міст, регіонів, які перебувають в кризі, одним з найважливіших кроків на шляху поліпшення їх стану називають **оптимізацію енергетичної системи**, яка має на меті досягнення енергетичної незалежності. За умов скорочення ресурсів така позиція набуває особливого значення. Отже, прислухаймося до неї.

* **Інвестиційний задум як основа майбутнього успіху** Виходячи з позицій теорії системного мислення, енергетичну систему м. Шостки вважатимемо складною системою (СС). Зважимо на те, що найоптимальнішим (і, на перший погляд, найбезглуздішим) рішенням є так зване «ідеальне рішення» – системи немає, але система є, тобто, її функція виконується. Як це так? Протиріччя, парадокс! Нічого подібного: аби вирішити протиріччя, подолати проблему потрібно довести їх до надзвичайної гостроти! То ж, уявимо собі, що енергія зовсім зникла. Це – проблема. Потрібна відповідь, бо не брати ж енергію з **повітря**? Стоп, а чому, власне, ні??? Давайте звідти і візьмемо, адже кожна проблема є замаскована удача. Це і буде оптимальним рішенням. Згадаємо лише, що гіпотетично в ХХІ столітті можна розраховувати на 10-12 **альтернативних джерел енергії**: антиматерія (поки-що фантастичне джерело), паливні елементи (водень, кисень), атомна енергія, теплова енергія океану, гідроенергетика, біомаса, нафта, природний газ, вітер, вугілля, сонячна енергія, гравітація, геотермальні джерела та ін. [17]. Зважимо на той факт, що у 2012 році Україна витратила на 1 одиницю ВВП в 4 рази більше енергії, ніж в середньому по Європі!!!

* **Гроші – на вітер (вітроіндустрія як проект розвитку)** Якщо поррахувати вартість енергії, яка закладена в 1 літрі бензину та прийняти такий еквівалент за одиницю, зможемо визначити вартість, яку споживач мав би заплатити за таку ж кількість перерахованих джерел, то отримаємо певний тест – економічний рейтинг джерел. На загальному рівні ранжування дає змогу визначитись у виборі найбільш привабливого джерела, доцільність використання якого потрібно дослідити. Основою для розрахунків слугували відомі співвідношення. Результати – на рис. 6.

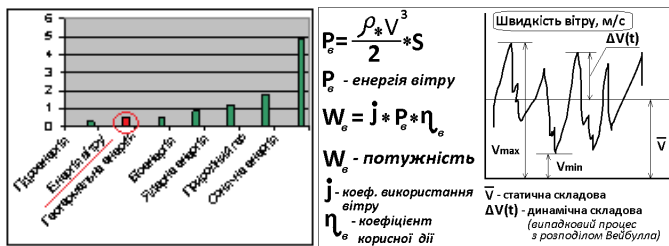

Рис. 6 Економічний рейтинг джерел енергії (вартість умовної одиниці)

Отже, стверджуємо, що, маючи на меті досягнення енергетичної незалежності, а тому – ефективності розвитку, потрібно орієнтуватися на такі джерела: гідроенергетика – 0,30 одиниці, вітрова енергія – 0,55 од., геотермальна енергія – 0,56 од., спирт з біомаси – 0,90 од., ядерна енергія – 1,25 од., природний газ – 1,80 од., сонячна енергія – 4,83 од. Розмірковуючи прагматично, будемо спиратися на розрахунки, додаткову інформацію, а також на здоровий глузд. Зокрема, апіорі приймемо до уваги основні переваги поновлюваних джерел енергії: *невичерпність* та *екологічна чистота*, а тому на першому ж кроці виокремимо **вітер** та **сонце**, проте виключимо з аналізу гідроенергетику. З цих позицій для прийняття рішення нас може задовольнити така вихідна формула (за номером джерела): $2+3(?) + 4+7$, яка, без сумніву, на аналітичній стадії дослідження може і має бути відкоригована. Тобто, вибирати й насправді є з чого. Окрім того, візьмемо на озброєння перевірене практикою ствердження, що **оптимальне все, що є поліфункціональним** (виходячи з наявності ресурсів, умов, ситуацій, соціальних потреб, кон'юнктури, моди, уподобань, «владних» установ). Це означає, що не слід виключати з розгляду й певного *гібридного принципу* в реалізації проекту. А поки-що, спираючись на аналіз, визнаємо: рівень вітрового тиску та сонячної радіації, характерні для нашої місцевості, не є такими, які з легкістю давали б змогу отримувати «чисту» енергію задешево та з найменшими зусиллями (рис. 7). Потрібні нові ефективні рішення.

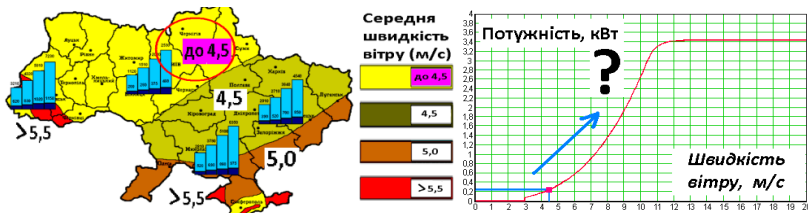

Рис. 7 Вітроенергетичний потенціал України, характеристика перетворення енергії

Таким чином, вважаємо, що найбільш перспективним напрямом корисної (творчої, інноваційної, високотехнологічної) діяльності задля відродження міста (з використанням можливостей ІП «Свема») є *сектор енергозабезпечення*. Річ у тому, що охоплюючи цей напрям, тобто, наукомістку галузь знань та глибинну область практичної діяльності, можна вирішити цілу низку проблем: навчати учнів, студентів, молодих науковців безпосередньо в творчому процесі розробки, апробації та практичного використання інновацій – реальних та корисних для міста проектів, формуючи у них сучасні компетенції і високий кваліфікаційний рівень; завантажити потужності та інші потенційні можливості ІП «Свема» і ШІ СумДУ, зокрема, досі ще не діючий «мозковий фундамент» інновацій – бізнес-інкубатор;

створити достатньо як для міста, так і для регіону нових високотехнологічних робочих місць; на основі енергетичної оптимізації, яка спонукатиме створення відчутної доданої вартості, підвищити добробут шосткинців та ін. Головний же оптимізм такого симбіозу – збіг інтересів регіональної влади [11] (хоч якимось «зрушити візка з місця», реальною авантажівши ІІІ «Свема») і місцевого населення (бачити досягнення, мати віру до влади та її дій, жити краще [13]).

* **ПРОЕКТ** Пропонуємо ІІІ «Свема» якщо і не перетворити на такий собі **енергетичний парк** (або вітроенергетичний парк, енергогенеруючий комплекс та ін.), то хоча б зорієнтувати його потенціал та потужності на цей високотехнологічний і ринково привабливий сектор. Можлива як комерційна реалізація мобільних установок незначної потужності, скажімо, для потреб сільських районів, для використання в аварійних ситуаціях (лікарні, навчальні заклади тощо), для освітлення вулиць, доріг, мостів та інших об'єктів, так і масштабні соціально-економічні плани (звісно, в перспективі) аж до вироблення та торгівлі електричною енергією за «зеленим» тарифом. Зважаючи ж на недостатній рівень швидкості вітру (до 4,5м/с), доцільно не базуватися на використанні готових енергетичних установок закордонних компаній, які в наших географічних умовах априорі не будуть ефективними. Втім, маємо власні конструктивні рішення, які дозволяють сконцентрувати недостатньо потужний вітровий тиск і тим самим підвищити вихідну потужність вітроустановок. Більш того, орієнтуєтесь на гібридний принцип генерування енергії, маємо надію у досягненні результатів. Проведені нами орієнтовні економічні розрахунки свідчать, про можливість досягти прийнятної економічної ефективності використання установок власного виробництва, оснащених додатковим устаткуванням, або розроблених на основі новітніх технологічних рішень та ноу-хау (розрахунок базувався на порівнянні вартості придбання, установки та експлуатації фірмового обладнання та загальних витрат власного аналогу).

* **РИШЕННЯ** Запропоновані конструктивні рішення розробки проекту та деякі технологічні особливості генерування енергії, а також умови, способи, сфери і місця використання нашої енергогенеруючої інновації наведемо у концептуальному викладі. Проте, основа концепції дає змогу уявити ступінь новизни, технологічності та корисності представлених альтернативних варіантів розробки. Отже, основна ідея полягає у застосуванні гібридного принципу отримання енергії (Combine wind system), відмові від вітрогенерування за відомими [17] схемами HAWT і VAWT (з горизонтальною та вертикальними осями) та перенесенні швидкісного генератора в зону потужного сконцентрованого вітрового потоку (концентрація дозволяє збільшити швидкість вітру у 1,5 рази), причому варіанти конструкцій установки (рис. 8) дієздатні на будь-якій висоті.

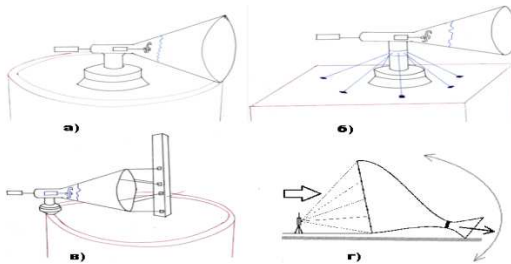

Рис. 8 Варіанти конструктивного виконання енергетичних систем (авторська розробка)

Гібридний принцип спільного використання двох, трьох, чотирьох видів альтернативних джерел передбачає розробку сучасної електронної системи управління енергетичним комплексом, в складі якої має бути контролер, зарядно-стабілізуючий блок та інвертор (рис. 9). Більш того, оскільки вітер – структура мінлива, маємо плани включити в схему управління потужну **систему ситуційного прогнозування** очікуваного стану вітрового потоку (на базі математичних імовірнісних моделей, комп'ютерної техніки, програмного забезпечення, тестування, компарації).

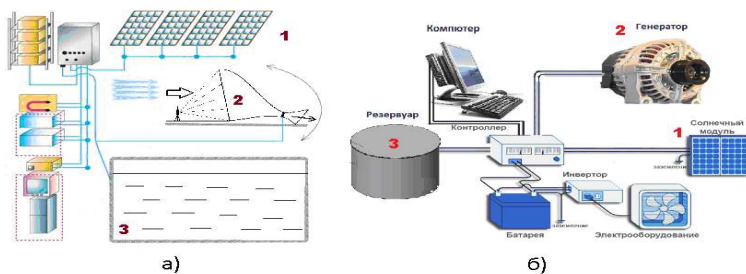

Рис. 9 Система управління енергетичним комплексом (авторська розробка)

Висновки. Що маємо у підсумку? Проаналізувавши викладене, можна дійти висновків.

1. З точки зору перспектив соціально-економічного розвитку Шостки, використання можливостей ІП «Свема» – реальний шанс отримати позитивні зрушення.

2. Результати дослідження свідчать про відсутність конкретної інноваційно-технологічної профілізації парку (є індустріальний майданчик, але пріоритетний напрям не визначений).

3. Бізнес-інкубатор, як інструмент і джерело самозапуску механізму творчої та економічної активності і, відповідно, генерування інновацій, не завантажений.

4. Запропонована для використання міською адміністрацією, керівництвом ІП «Свема» та суб'єктами господарювання концептуальна модель, яка дає відповіді на ключові питання.

5. Запропоновано перший студентський ініціативний інноваційно-інвестиційний («енергетичний») проект, реалізація якого дозволить завантажити потенціальні активи ІП «Свема», створити високотехнологічні робочі місця та привернути інвесторів.

6. Керівництву ІП «Свема» доцільно почати «проектний рух», моніторинг процесів та результатів, прозоро звітувати, налагоджувати предметні стосунки з науковцями ШІ СумДУ та конструктивний зворотній зв'язок з громадськістю.

7. Враховуючи, що останнім часом визначальним фактором розвитку міст є енергетика, а проблема енергозабезпечення стає першочерговою, свідома, науково обґрунтована активність на запропонованому «енергетичному» напрямі дозволить Шостці «не випасти» остаточно і незворотно з колії загального прогресу (як це, на жаль, відбулося з колишньою «Свемою»).

Перспективи подальших розробок. Визначимо такі напрямки подальших розробок:

- розробити міську Програму розвитку енергетичних комплексів на відновлювальних джерелах;

- провести дослідження з вимірювання швидкості вітру, вітрового тиску, «рози вітрів» та складання мапи вітрового потенціалу м. Шостки і регіону;
- розробити бізнес-план розробки та впровадження «енергетичного» проекту;
- провести комплексні техніко-економічні розрахунки та з'ясувати доцільність впровадження різних підходів і конструкцій енергетичних установок;
- провести конкурсний відбір альтернативних проектів та розробити технічне завдання на НДР;
- скласти план-графік проведення ДКР (технічне завдання, технічна пропозиція, ескізний проект, технічний проект, робочої документація, дослідні зразки, попередні випробування).

Список літератури

1. Неклюдов А. Шостка – віра, надія і розрада. Моя, твоя і ... наша//«Суспільство».– 29.11.2007.
2. Шостка – город будущего <http://www.shostka.info> 14.02.2010.
3. Рыбак Р. Индустриальный парк «Свема» открывает Шостке перспективы//«Шанс», 21.02.2011.
4. Чмырь Ю. Шостка имеет все шансы стать образцовым городом // «Перекрёсток», 6.03.2011.
5. Рыбак Р. Индустриальному парку в Шостке – быть! // «Полісся», 11.03.2011.
6. Розвиток індустріального парку «Свема» шляхом поєднання потенціалів науково-навчальних установ і підприємств міста//Матеріали науково-практичної конференції, м.Шостка, 17.02.2011.
7. Ковальчук С. Индустриальный парк «Свема»: взгляд в будущее / «Полісся», 27 вересня 2012.
8. Вертіль О. Индустриальный парк «Свема» дає продукції на 400 млн. грн. //Урядовий кур'єр.–20.02. 2013.
9. Журний В.Ю., Мамчук І.В. Особливості інноваційно-інвестиційного розвитку України через створення технопаркових конструкцій // 36. Рефератів НДР – Шостка: ШІСумДУ, 2012.–с. 21-22.
10. Павленко Ю. Є., Акуленко В. Л., Копейко О. Ю. Моделювання успіху стартапу інвестиційного проекту «Індустріальний парк «Свема» : [36. наук. праць] – ХУУП, 2012. – с. 63-78.
11. Губернатор Сумщини наказав пришвидшити створення ІП «Свема» [Електронне джерело] – Режим доступу : <http://regionews>. (Актуально на 22.02.2013).
12. Жданова І. Молодь шукає гідну роботу // Урядовий кур'єр. – 27.02.2010.
13. Молодѣж не горит желанием оставаться в Шостке [Электронный источник] – Режим доступа : <http://shostka.info>. (Актуально на 21.01.2013).
14. Зінківський Ю. Новий етап системи освіти на ринку праці//Вища школа – 2012, № 3, С. 47-51.
15. Воронько Э. Н., Павленко Ю. Е. Образовательная услуга как объект стратегического маркетинга в ВУЗе //Збірник наукових праць ЧДГУ, Сер: Економічні науки, Вип. 25. Ч. II. – 2010, С. 36-39.
16. Виконавчі органи ради [Електронне джерело] – Режим доступу : www.shostka-rada.gov.ua(Актуально на 12.04.2013)
17. Веб-сайт «EnergySafe» [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://Energysafe.ru>(Актуально на 12.04.2013)

ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ МІСТА ШОСТКА

Анотація. В науковій роботі проаналізовано гендерне становище у місті Шостка та ситуацію з реалізації дотримання рівних прав і можливостей чоловіків та жінок у всіх сферах життя, узагальнення і визначення соціальних параметрів гендерного розвитку міста.

Ключові слова: гендер, гендерна рівність, гендерний аналіз, рівноправність.

Актуальність дослідження. Гендерні процеси, котрі відбуваються в Україні, є дуже суперечливими. Більшість з них мають глибинний, ще недостатньо досліджений характер, окремі процеси вже чітко заявили про себе, а деякі мають лише певні окреслення. Наукові та аналітичні розробки встановлюють складність гендерних процесів, які відбуваються не на узбіччі еволюції суспільства, а пронизують усю структуру суспільного розвитку.

Творення гендерних засад, цивілізованої гендерної рівності потребуватиме ще дуже багато зусиль, щоб об'єднати й зосередити прагнення жінок та чоловіків навколо завдань протидії патріархальності, стереотипності, традиційної обмеженості, що вже є життєвими реаліями, закріпленими у свідомості нашого суспільства. На рівні масової свідомості в Україні ще досі панує певна апатія до гендерних питань, а на рівні громадських і державних структур – повільне осмислення ролі та пошуків способів та методів вдосконалення соціальних відносин, пов'язаних зі статтю людини.

Метою дослідження є: виявлення відмінностей в гендерних ролях, діяльності, потребах та можливостях чоловіків та жінок, а також забезпечення кількісної та якісної інформації, яка дасть можливість приймати на всіх рівнях і по всіх напрямках рішення, які були б вигідні як чоловікам, так і жінкам, і реалізація яких сприяла б впровадженню в суспільний розвиток гендерного рівноправ'я та формування толерантної гендерної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Аналіз аспектів нерівності у сфері зайнятості через гендерний підхід розглянутий у роботах зарубіжних авторів Т. де Лауретіс, Дж. Лобер, Дж. Скотт, Г. Рубін, І. Гофман, К. Уест, Д. Зіммерманн.

Вивченням гендерної політики держави займалися такі вчені, як Н.М.Оніщенко, О.В. Матвієнко, С.В. Береза, М.О. Томашевський.

Завдання дослідження:

- проаналізувати гендерні аспекти соціально-економічного розвитку м. Шостки;
- проаналізувати ситуації у сфері соціального захисту, безпеки та здоров'я;
- дослідити ситуацію з гендерної рівності населення та рівня їх власної поінформованості з цих питань;
- розробити практичні рекомендації для подолання гендерних диспропорцій в різних сферах суспільного життя регіону і та врахування гендерної складової в розробці програм, планів, проектів соціально-економічного розвитку області та в практичній діяльності органів місцевої влади і самоврядування [2].

Методи дослідження:

- аналіз статистичних даних з позицій гендерного підходу. Дані статистики на першому етапі було систематизовано за напрямками та періодами, на другому - піддано аналізу;

- аналіз звітів органів державної влади про виконання Державної програми забезпечення рівності жінок та чоловіків в області та електронних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування;

- зведений аналіз проведених в області протягом 2010-2013 років соціологічних досліджень;

- соціологічні опитування населення області з питань оцінки ситуації з забезпеченням прав чоловіків і жінок та з питань поінформованості населення щодо гендерної рівності;

- контент-аналіз найрейтинговіших регіональних друкованих ЗМІ, що розповсюджуються на всій території Сумської області, видрукованих у 2010-2012 роках.

Основні результати дослідження.

Поняття «гендер» (gender) вживається сьогодні в значенні соціально-рольового статусу, який визначає соціальні можливості людини в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, розподілі сімейних ролей та репродуктивній поведінці. Гендер - це соціальна характеристика статі людини на відміну від біологічної статі (sex), соціально-рольовий статус, який визначає соціальні можливості людини - чоловіка чи жінки - в усіх сферах життєдіяльності [1].

Гендерна рівність серед найвищих цінностей займає належне місце поміж понять свободи, подолання бідності, утвердження прав людини. Отже, забезпечення рівноправності жінок і чоловіків стають провідною ідеєю у формуванні демократичного правового суспільства в Україні. У національній свідомості почала утверджуватися концепція гендерного забезпечення розвитку та прогресу [2].

Рівень досягнення гендерної рівності у цивілізованому світі став критерієм, яким визначається розвиток нашого сучасного суспільства.

Гендерна рівність - це процес справедливого ставлення до жінок та чоловіків у суспільстві, забезпечення рівних прав і рівних можливостей для жінок і чоловіків, рівних умов для реалізації прав людини, участі в економічному, політичному, соціальному і культурному розвитку [3].

Впровадження принципів гендерної рівності в усі сфери життя суспільства передбачає об'єктивну оцінку існуючого стану справ і розробку стратегії, яка враховувала б особливості економічного, соціального та духовного розвитку як держави в цілому, так і окремого регіону. Тому необхідною складовою цього процесу є проведення відповідних аналітичних досліджень, впровадження гендерного аналізу в практику оцінки всіх соціальних процесів та ефективності управління соціально-економічним та культурним розвитком.

Проблеми людини при доступі до різних медичних, освітніх послуг, отримання певної роботи, робочого місця чи кар'єрного зростання нерозривно пов'язані з її статтю. А, отже, ці проблеми можна назвати «гендерними проблемами».

Тому відображення гендерного напрямку в дослідженні сприятиме виявленню проблемних галузей, оцінці динаміки гендерних перетворень, дасть змогу отримати гендерний вимір суспільного життя. Це в подальшому впливатиме на гендерну рівність серед жінок та чоловіків.

Інструментом забезпечення на рівні міста Шостки такого роду інформації, яка може бути покладена в основу більш ефективної роботи по впровадженню в життя Програми забезпечення рівності жінок та чоловіків в області на період до 2015 року, є створення гендерного портрету міста [4].

Отже, для нашого дослідження ми використовували фактичний, статистичний матеріал гендерних тенденцій, що мають місце у місті Шостка та Шосткинському районі.

За даними Головного управління статистики у м. Шостка чисельність постійного населення міста станом на 1 січня 2013 р. складала 103,818 тис. осіб. При чому статева структура населення міста Шостки та Шосткинського району на період з 1990-2012 рр. характеризується стабільною перевагою жінок у його загальній кількості (табл.1). На 1 січня 2013р. кількість жінок становила 57,414 тис. осіб (55,3%), чоловіків - 46,404 тис. осіб (44,7%).

Таблиця 1. Кількість чоловічого і жіночого населення по районах області, міського і сільського (1990-2012рр) [2]

	Усі чоловіки	Усі жінки	Міські чоловіки	Міські жінки	Сільські чоловіки	Сільські жінки
Шостка	35985	45467	35985	45467	---	---
Шосткинський р-н	10419	11947	3350	4006	7069	7941
Всього	46404	57414	39335	49473	7069	7941

За таблицею 2 можна охарактеризувати таку ситуацію, що у м. Шостка та Шосткинському районі проживає велика кількість пенсіонерів, де переважає жіноча стать. Ця ситуація впливає на показник демографічного навантаження на населення працездатного віку.

За статистичними даними на початок 2013 р. в області у розрахунку на 1000 осіб працездатного віку припадало 665 осіб непрацездатного віку, в тому числі дітей та підлітків – 229 осіб, у віці вищому за працездатний – 436.

У сільській місцевості демографічне навантаження на осіб працездатного віку значно більше, ніж у містах (на початок 2013 року воно складало 864 особи непрацездатного віку на 1000 працездатних проти 581).

Таблиця 2. Чисельність пенсіонерів, які одержували пенсію в органах Пенсійного фонду на 01.01.2013 року [2]

	Всього, осіб	У тому числі		у % загальної чисельності	
		чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
м. Шостка	25989	8019	17970	30,9	69,1
Шосткинський р-н	7981	2494	5487	31,2	68,8

Найвищий приріст зареєстрованих незайнятих громадян області спостерігався у містах Суми – на 2,9 тис. осіб, Шостка та Сумському районі – на 1,4 тис. осіб.

Збільшення реєстрації незайнятих громадян в основному відбулося за рахунок:

- масових звільнень працівників із сільськогосподарських підприємств;
- зростання чисельності звільнених працівників з підприємств, в яких похитнулась економічна стабільність внаслідок проявів фінансової кризи;

- звільнень працівників банківських установ;
- повернення мігрантів, які працювали за межами області.

У м. Шостка серед незайнятих трудовою діяльністю громадян, працевлаштованих у зазначеному періоді через державну службу зайнятості, жінки становили меншу частину – 45,3%, а чоловіки, відповідно, 54,7% (табл.3). Хоча значна частина чоловіків та жінок, як підтверджують проведені в області соціологічні дослідження, працевлаштовуються самостійно, шукаючи роботу через приватні оголошення, знайомих, родичів.

Таблиця 3. Працевлаштування жінок по містах та районах у 2010 році [2]

	Кількість незайнятих жінок, які перебували на обліку впродовж 2012 р., усього осіб	З них працевлаштовано осіб	У %	
			Загальної кількості незайнятих жінок	2012 р.
Шосткинський р-н	4967	2249	45,3	107,4

Забезпечення професійного росту чоловіків і жінок, перепідготовка

Забезпечення рівних можливостей для реалізації права на освіту і підвищення кваліфікації вимагає, щоб професійна орієнтація жінок і чоловіків мала цілеспрямований характер, що враховує баланс інтересів і вимог ринку праці, який розвивається, інтересів, вимог самих жінок і чоловіків. Це повинно бути відображене в програмах зайнятості населення, і в програмах по створенню та збереженню робочих місць, які повинні враховувати тенденції ринку праці та його статево – вікову специфіку.

На сьогоднішній день центри зайнятості пропонують різні форми перенавчання або перепідготовки, в тому числі, і за замовленням роботодавця. Звичайно, перелік професій за яким проводиться перекваліфікація або отримання другої вищої освіти в центрах зайнятості не є дуже широким, адже зараз значно скоротився перелік спеціалістів, які затребувані ринком праці.

Одним із заходів активної підтримки безробітних, в тому числі жінок, є надання з боку центрів зайнятості можливості для їх професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Таблиця 4 ілюструє показники професійної перепідготовки жінок та чоловіків по кожному з районів (навчання за направленням державної служби зайнятості).

За 8 місяців 2012 року навчалось 143 жінки, а по області – 1272 за направленнями державної служби зайнятості.

Таблиця 4. Чисельність безробітних, які проходили професійне навчання за направленням державної служби зайнятості протягом 8 місяців 2012 року[2]

Назва центрів зайнятості	Проходили професійне навчання		
	Всього	жінки	чоловіки
Шосткинський МРЦЗ	167	143	24
По області	2692	1272	1420

На 01.01.2013 – 01.03.2013 року в м. Шостка було зареєстровано безробітних усього 1809 осіб, з них – 631 чоловік і 1178 жінок, яких практично в 2 рази більше,

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем

ніж чоловіків. Було працевлаштовано службою зайнятості 140 жінок, чоловіків – 125 осіб. Отримують допомогу по безробіттю 819 жінок, чоловіків – 534 особи. З отриманих результатів випливає, що жінки займають більшу частину безробітних, це свідчить про те, що жінкам важче влаштуватися на роботу, ніж чоловікам.

Таблиця 5. Облік зареєстрованих безробітних 01.01.2013 - 01.03.2013 року [6]

	Код рядка	Усього	З них		Із загальної кількості (граф 1)		
			жінки	МОЛОДЬ у віці до 35 років	вивільнені працівники у зв'язку зі змінами в організації виробництва	особи, які підпадають під 5% квоту	Безробітні
А	Б	1	2	3	4	5	6
Мали статус на початок звітного місяця	01	1809	1178	714	95	153	X
у звітному місяці: надано статус, усього,	02	808	429	374	17	222	X
у тому числі повторно	03	2	1	1	0	1	X
працевлаштовано службою зайнятості	04	265	140	135	9	52	X
припинено реєстрацію з інших причин	05	260	170	112	14	87	X
в т. ч. оформлено дострокову пенсію	06	0	0	X	0	X	X
Мають статус на кінець звітного місяця (рядок 01+ 02 - 04 - 05)	07	2092	1297	829	89	794	X
у тому числі: проходять професійне навчання за направленнями служби зайнятості	08	140	128	71	7	47	X
беруть участь у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру	09	2	0	0	0	1	X
отримують допомогу по безробіттю	10	1353	819	517	70	503	X
отримують матеріальну допомогу по безробіттю	11	0	0	0	0	0	X
Із загальної чисельності громадян, які мали статус у звітному місяці /рядок 01 + 02/: направлено на професійне навчання	12	86	45	31	1	15	X
закінчили профнавчання	13	93	47	42	3	29	X
припинили навчання	14	5	5	3	0	2	X
направлено на громадські роботи та інші роботи тимчасового характеру	15	3	0	1	0	1	X
призначено виплату допомоги по безробіттю у звітному місяці (вперше з початку року)	16	520,0	X	X	X	X	X
середньооблікова чисельність безробітних, які отримували допомогу по безробіттю у звітному місяці	17	1352,0	X	X	X	X	X
сума виплаченої допомоги по безробіттю у звітному місяці, тис.грн.	18	2393,3	X	X	X	X	X

За даними таблиці 6 особи, які не мають професії або займали місця, що не потребують спеціальної підготовки мають найменшу кількість вакансій (3 од.).

Таблиця 6. Склад безробітних та вакансій [6]

А	Код рядка Б	Чисельність безробітних р.07 гр.1 (осіб)	Кількість вакансій (одиниць)
Усього (сума рядків 20 + 21 + 22)	19	2092	77
в т.ч. робітники	20	1206	37
службовці	21	594	37
особи, які не мають професії або займали місця, що не потребують спеціальної підготовки	22	292	3
З рядка 19 – працівники сільського господарства	23	229	7

За лютий місяць 2013 року надано статус безробітного 808 особам, з них особи, які займали робітничі місця – 491, посади службовців – 208 (табл. 7). Це свідчить про те, що прості робітники (особливо жінки робітничих професій) більш вразливі до безробіття, ніж всі вище зазначені посади.

Таблиця 7. Чисельність та склад безробітних [6]

	Код рядка	Надано статус у звітному місяці /рядок 02 гр.1/	Мають статус на кінець звітнього місяця /рядок 07 гр.1/
Усього, (сума рядків 25 + 26 + 27)	24	808	2092
з них особи, які займали: робітничі місця	25	491	X
посади службовців	26	208	X
особи без професії або такі, що займали місця, які не потребують спеціальної підготовки	27	109	X
жінки	28	X	X
молодь у віці до 35 років,	29	X	X
з них до 18 років,	30	0	0
у т.ч. 15 - 16 років	31	0	0
працівники сільського господарства	32	63	229
особи, що проживають у сільській місцевості	33	175	572
вивільнені працівники	34	X	X
особи, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню	35	X	X

За статистичними даними таблиці 8 чисельність незайнятих осіб, охоплених профорієнтаційними послугами складала 1894 особи, з яких жінки – 853(45%). Особи, яким надано послуги склали 2240, з яких жінки – 1072(48%).

Таблиця 8. Професійна орієнтація населення 01.01.2013 - 01.03.2013 року [6]

	Код рядка	Чисельність осіб, охоплених профорієнтаційними послугами, усього	Надано послуг			
			Усього	в тому числі		
				профінформаційних	профконсультаційних	по провідбору
А	Б	1	2	3	4	5
Усього (рядок 02 + 09),	01	1894	2240	1526	714	0
з них: незайняте населення (сума рядків з 03 по 05),	02	1397	1743	1193	550	0
у тому числі: особи, які мають робітничі професії	03	810	1043	711	332	0
спеціалісти	04	389	465	305	160	0
особи, які не мають професії, спеціальності	05	198	235	177	58	0
з рядка 02: жінки	06	853	1072	720	352	0
молодь у віці до 35 років	07	493	641	421	220	0
з рядка 07: молодь у віці до 18 років	08	0	0	0	0	0
зайняте населення,	09	497	497	333	164	0
у тому числі: особи, що навчаються у навчальних закладах різних типів	10	414	414	255	159	0
з них учні загальноосвітніх шкіл	11	297	297	138	159	0

Участь жінок і чоловіків в економічній діяльності.

Показники стану ринку праці, доходів населення є важливими при оцінці рівня розвитку господарського сектору та визначення потенціалу регіону. Участь у економічній діяльності повинна надавати можливість чоловікам і жінкам ефективно використовувати власні знання, досвід та уміння, забезпечувати можливість професійного росту та отримувати гідну оплату праці.

За даними Головного управління статистики в м. Шостка станом на 31 грудня 2012 року 55,1% жінок зайняті в економіці міста. Зазначені дані відповідають соціально-демографічним показникам. Проте більш детальний аналіз соціально-економічного становища жінок і чоловіків у місті свідчить про існування певних диспропорцій. Варто зазначити, що певні соціально-демографічні особливості (чоловіки швидше помирають), а також соціально-психологічні особливості (жінки звільняються від домашніх обов'язків, тощо) гальмують розвиток господарського сектору та не дають можливість повною мірою використовувати соціально-економічний потенціал області [5].

Доходи населення.

За сферами прикладання праці існують суттєві відмінності за статевою ознакою. Жіноча праця більш поширена у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги,

освіти, де питома вага жінок у минулому році становила 83,5% та 77,7% відповідно, у готельно-ресторанному комплексі (73,9%), фінансових установах (72,7%), державному управлінні (67,5%). Традиційно чоловічими сферами прикладання праці залишаються рибне (87,2%) та лісове (82,7%) господарство, добувна промисловість (78,9%), будівництво (76,0%)

У більшості видів економічної діяльності це зумовлено умовами праці, зокрема, заборонаю використання праці жінок на особливо важких роботах. Проте все більша кількість сучасних жінок обирає професії, які раніше вважалися суто чоловічими [2].

Висновки. Таким чином, Конституційні принципи демократизму (ст.24 Конституції України) відкривають широкі перспективи для утвердження політики рівних можливостей чоловіків та жінок у державі у цілому та у Шостці зокрема.

Але на заваді рівноправності стають соціально-економічні труднощі, які переживає сьогодні населення міста. У зв'язку з цим є актуальною проблема підвищення суспільно-політичної активності жінок та їхнього соціального статусу, що передбачає більш широке залучення жіноцтва у сферу прийняття управлінських рішень з метою реалізації свого демократичного права впливати на політичне, економічне та культурне життя нашого міста.

Перспективи подальших розробок. З метою досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у Шостці у всіх сферах життєдіяльності, враховуючи відповідний аналіз, що вміщує гендерне дослідження в місті, доцільно було б вжити наступних заходів:

- створення сприятливих умов для розширення мережі гендерноорієнтованих громадських організацій міста;
- забезпечення збалансованої участі жінок та чоловіків у сфері управління й місцевого самоврядування;
- ліквідація гендерних стереотипів у ЗМІ, як бар'єра для повноцінної участі чоловіків та жінок у всіх сферах економічного, політичного, соціального та культурного життя нашого міста.

Конкретні пропозиції з реалізації запропонованих заходів з провадження гендерної рівності у всі сфери життєдіяльності доцільно передбачити у відповідній міській програмі.

Список літератури

1. *Здоровьєслава Е.* Социальное конструирование гендера: Феминистская теория / Здоровьєслава Е., Темкина А. // Введение в гендерные исследования. – Харьков, 2001. – С. 147–173.
2. *Гендерний портрет Сумської області.* Аналітичне дослідження / За заг. ред. Н. Світайло, В. Павленка, А. Костенко. – Суми : Видавництво СумДУ, 2009. – 146 с.
3. *Лавріненко Н.* Про нові методологічні підходи до дослідження інституту гендеру / Лавріненко Н. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг, 2006. – № 2. – С.103–115.
4. *Луценко О.А.* Гендерна політика в Україні. Навчально-методичний посібник. / Луценко О.А. – Суми, 2005. – 26 с.
5. *Основи теорії гендеру:* Навчальний посібник. – К. : 2004. – 535 с.
6. *Статистичні дані* Миського райцентру зайнятості, 2012-2013рр.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ МІНІ-ЗАВОДУ ПО ВИРОБНИЦТВУ OSB ПЛИТ

Анотація. У запропонованій роботі проаналізовано доцільність організації підприємства по виробництву OSB плит. Розглянуті переваги та недоліки впровадження інноваційної технології, а також привабливість проекту для інвесторів. Розраховані необхідні капіталовкладення, виробничі та інші витрати і терміни окупності.

Ключові слова: OSB (орієнтовано-стружкова) плита, інноваційний матеріал, інвестиційний проект, ефективність, міні-завод, екологічні стандарти, строк окупності.

Актуальність дослідження. Перший завод по виробництву орієнтованих плит з'явився в США у 1982 році. Згідно даним Європейської Асоціації виробників плитної продукції об'єми виробництва плит OSB в Європі виросли з 2005 по 2010 рік більш, ніж в 2 рази.

OSB – орієнтовано-стружкова плита виготовлена з деревини. Це інноваційний та абсолютно революційний матеріал на українському ринку, деякі властивості якого не змогли передбачити навіть його американські винахідники.

У Канаді і США OSB (Oriented Strand Board) захищена до найбільш перспективних універсальних матеріалів тисячоліття, бо вона має цілий комплекс споживчих переваг порівняно з традиційними продуктами деревообробки. Ці переваги забезпечує революційна технологія модифікації деревини.

Orient Strand Board – це плитний конструкційний матеріал із дерева. Його виготовляють із тонкої і довгої стружки, яка виготовляється шляхом стругання високоякісної деревини, при якому не руйнується структура деревинного волокна. Тріска просочується клеєм і емульсією парафіну, це надає матеріалу великої стійкості до мінливих погодних умов. Додавання солі борної кислоти збільшує захисні властивості плити. Технологія виробництва OSB постійно вдосконалюється. У якості сполучних речовин широко використовуються фенолформальдегідні, карбамідо-меламіно-формальдегідні смоли, а також ефіри ізоціонатів, що застосовуються для підвищення стабільності і якості плит. Всі плити з карбамідформальдегідним сполучною виділяють у повітря приміщень формальдегід і метанол. Вони є токсичними речовинами, хоч і виділяються у повітря в кількості приблизно 0,003 мг/м³. Для того щоб плита залишалася оздоблювальним матеріалом у будівництві житла і була абсолютно безпечною для здоров'я, використовується спеціальна детоксуюча ґрунтовка василол, яка захищає споживачів від шкідливого впливу хімічних речовин [1]. Після змішування стружки зі сполучними матеріалами, вона піддається впливу тиску і температури. Ще однією відмінною рисою OSB є те, що у зовнішньому та внутрішньому шарах плити тріска орієнтована вздовж, а у внутрішньому – поперек. Роздільне виготовлення стружки і єдина товщина кожної тріски забезпечують щільність і монолітність внутрішньої структури OSB, а також відсутність таких дефектів деревини, як сучки, тріщини і порожнини.

Плита OSB позбавлена недоліків, характерних натуральній деревині і в тому числі фанері – розшарування, гігроскопічність, короблення. Має репутацію більш якісного продукту, є екологічно безпечною, вологостійка, не тріскається, має високу міцність, не схильна до загнивання, легко оброблюється: досить легко ріжеться і свердлиться, склеюється і фарбується будь-якими клеями і фарбами, призначеними для дерева, не виникає проблем при кріпленні гвинтів і скоб.

Піонерами використання OSB для меблів стали компанії, що займалися «умебlovанням» стадіонів, літніх театрів та інших відкритих об'єктів, чия специфіка вимагала високої міцності сидінь у поєднанні з максимальною стійкістю до змін вологості і температури. Плити OSB виявилися в цьому плані майже ідеальним матеріалом і до того ж практично вічним: термін його служби виробники не обмежують. А будівельники будинків каркасового типу з OSB плит на практиці дають гарантію від 50 років.

OSB безпечніше, ніж вимоги найсуворіших екологічних стандартів. Плити не схильні до гниття, спеціальна обробка поверхні забезпечує високу вогнестійкість плит [2].

На даний момент в Україні немає виробництва OSB, але наші споживачі мають в подальших планах його освоювати. Хто першим запропонує тут аналогічний продукт, той і виграє. Оскільки більшість українських плитних підприємств сьогодні знаходиться «на роздоріжжі» і галузь тільки «йде в ріст», а інвесторів починають зацікавлювати перспективні деревно-плитні матеріали. У передчутті цієї самої жаданої «зони активного росту» ми визнали доречним дуже коротко окреслити області, майже не зворушені українським капіталом (а значить, значною мірою – безконкурентні). Звичайно, виробництво OSB – серйозне підприємство з мільйонними капітальними затратами, і той, хто освоїть даний шлях, змінить український ринок плитних матеріалів, а отже стане його законодавцем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Галузь виробництва орієнтовано-стружкових плит розвивається дуже динамічно в деревообробній промисловості, яка перероблює очищену від кори деревину хвойних порід по безвідхідній технології, виробляючи при цьому листовий матеріал для меблевої промисловості, будівництва, та пакувальної індустрії.

Орієнтовано-стружкова плита, або просто OSB, були придумані в Канаді в другій половині 70-х років минулого століття. Народження технології OSB стало результатом подальшого розвитку технології виробництва так званих вафельних плит. Вафельні плити зовні дуже схожі на OSB і до цих пір використовуються в будівництві в Північній Америці, правда, зараз вже в набагато менших обсягах. Але популярність вафельні плити отримали саме як прабатьки OSB. На сьогоднішній день основними імпортерами OSB плит являються США, європейським лідером є Німеччина, а на друге місце займає Польща. Також такі заводи мають Білорусія та Латвія. За прогнозами в найближчі 5 років нові виробництва з'являться в таких регіонах, як Південна Америка, Китай і Східна Європа.

На території України представлені наступні виробники OSB: OSB Kronopol (Завод Польщі та Німеччини), Kronospan (Чехія, Латвія), OSB LP Canada (Канада). Але не одне українське, спільне з Канадськими, Польськими, та Германськими підприємствами по виготовленню OSB плит, не виробляє таку продукцію на території України. Усі плити тільки імпортуються з заводів-виробників на підприємства-представники в Україні, і через них реалізуються. Тобто ці підприємства виступають як посередники. Обсяги виробництва OSB в останні роки значно зросли, що свідчить про високу потребу у цьому матеріалі в сучасній будівельній індустрії. Існує думка, що за орієнтовано-стружковими плитами велике майбутнє, зокрема у каркасно-щитовому будівництві.

Невирішені частини проблеми. Не дивлячись на незаперечувані переваги відкриття українського підприємства по виробництву орієнтовано-стружкових плит, залишається проблемою через необхідність залучення грошових коштів, наявність фінансових ризиків, відсутність достатнього об'єму інформації по привабливості проекту. Окрім цього наявність кризової ситуації у всьому світі значно знижує

зацікавленість представників бізнес-класу до таких проєктів, та до вкладання коштів у відкриття нових підприємств.

Метою дослідження є вивчення та створення першого в Україні міні-заводу по виробництву OSB плит на базі технопарку «Свема». Залучення інвестиційного капіталу на Сумщину, створення нових робочих місць, висування інноваційного товару на ринок України.

Завдання дослідження:

1. Об'єктивно оцінити перспективи випуску орієнтовано-стружкових плит, ефективність використання нового та сучасного матеріалу, і області його застосування.

2. Розглянути технологію і можливість виробництва інноваційного матеріалу (OSB плити) в Україні.

3. Запропонувати використання результатів проведеного дослідження на території Шосткинського технопарку «Свема», з використанням всіх представлених переваг, а саме наявність підведених комунікацій, під'їзних доріг, корпусів будівлі.

Основні результати дослідження. Залучення інвесторів до будівництва міні-заводу по виготовленню OSB плит є безумовно вигідним і перспективним. Але великий завод – це по-перше великі капіталовкладення, які не можуть освоїти українські інвестори, по-друге – це великі об'єми випуску продукції, а як наслідок проблеми зі збутом продукції, по-третє великі строки окупності. Отже великий завод веде за собою великий ризик.

Будівельна інфраструктура буде завжди знаходитися на високому рахунку, це завжди актуальна тема. Завдяки тому, що дана галузь завжди була і буде значущою, не дивлячись на економічні або політичні втручання, це завжди добре оплачена робота. І найчастіше витрати на ремонт бувають занадто великі. При цьому можна з упевненістю сказати, що прибутковим вважаються не тільки будівельні роботи, але і саме виробництво будівельного матеріалу. Мати приватний міні-завод, який виробляє будматеріал, справа зовсім нескладна. Так як міні-заводам дозволяється вибудовувати і приймати рішення які відповідають за гнучкість виробництва, що на сьогоднішній день це є великою перевагою.

Крім усього іншого, міні-завод надає цілий ряд усіляких переваг. Одна з таких переваг дозволяє міні-заводу домагатися граничного зниження у багатьох значних показниках, таких, як енергетичні витрати і витрати вихідного матеріалу при виготовленні одиниці продукції, ефективність збуту або капіталоемність.

Також міні-заводи притягують своєю інфраструктурою та мінімальним терміном введення. Всі перераховані можливості отримують шляхом модульного принципу в побудові обладнання або технологічного процесу. Міні-заводи – це компактні приміщення, а значить можна розмістити завод навіть на обмеженій площі. До всього іншого це переважання прекрасної організаційної структури [3].

Перевагою для відкриття такого заводу є і географічне розміщення нашого регіону. Сировина є більш дешевою, тому що підприємство планується розмістити в економічно вигідній природній зоні Полісся, багатій на лісові ресурси. Можна закуповувати як ділову так і не ділову деревину на деревообробних базах та лісових господарствах. Також розташування в цій зоні значно знизить витрати на доставку сировини.

Міні-завод – це також відкриття певної кількості робочих місць.

Провівши дослідження по запропонованій темі були знайдені рішення сформованих проблем. Відразу декілька зарубіжних компаній, у тому числі російська, пропонують комплексне постачання обладнання та монтаж міні-заводів по виготовленню OSB плит, об'єми випуску продукції яких складають 30000 м³ на

рік.

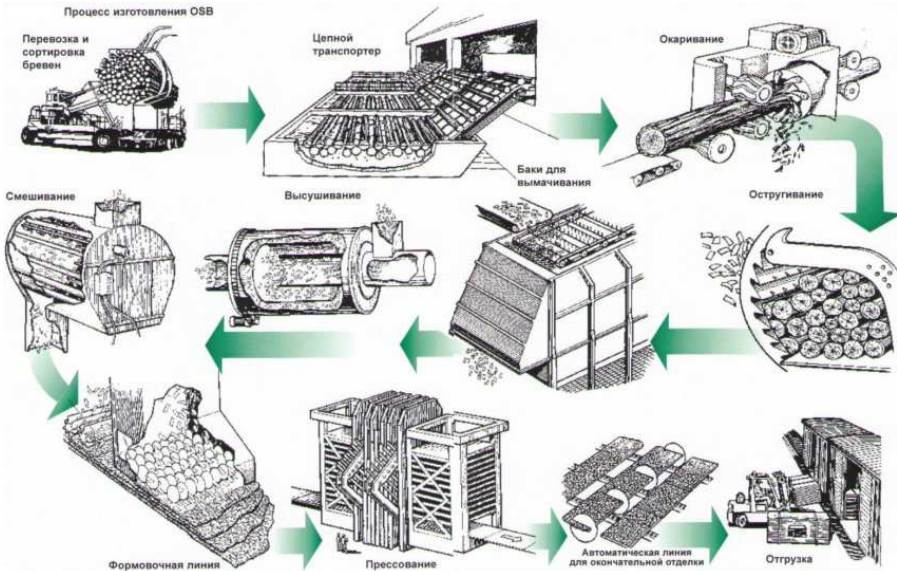

Рис. 1. Технологічний процес виробництва OSB плит [4].

Міні-завод розв'язує такі проблеми:

1. Вартість обладнання та монтажу – компанії пропонують сформовані виробничі лінії, надають послуги транспортування, монтажу, та налагодження обладнання.

2. Будівництво приміщення і споруд – купівля землі на будівництво приміщення для міні-заводу це дуже складний, довгий та дорогий процес. Щоб уникнути таких затрат буде більш доцільним орендувати приміщення в технопарку «Свема».

3. Проведення комунікацій та під'їзних шляхів – приміщення в технопарку пропонується з вже підведеними комунікаціями (електроенергія, каналізація, водопостачання), а також вже підведені під'їзні шляхи.

Виробництво OSB можна умовно розділити на кілька технологічних етапів. Вони пронумеровані і коротко описані нижче.

1. Одержання сировини, в якості якого виступають необроблені круглі лісоматеріали. Більш усього підходить деревина для виробництва OSB-плит осина, хвойні породи, акація. Однак можливе використання навіть тополь (за китайською технологією). Зрозуміло, для виробництва OSB використовується в основному неділова та ділова деревина у приблизному співвідношенні 1:1.

2. Гідротермічна обробка. Для гідротермічної обробки використовуються спеціальні ємності (баки) з водою. Цей процес необхідний для того, щоб вирівняти температуру і вологість деревини, різні в поверхні і всередині, а також кілька пом'якшити її для подальшої обробки. Температура води в баках підтримується на рівні 30-40° С.

3. Окорювання колод. Окорювання – процес зняття деревної кори з колод. Вона проводиться за допомогою роторних або барабаних окорувальних верстатів.

4. Отримання стружки. Для цього використовується стружкові верстати, які бувають двох типів: дискові і кільцеві. Дисковий верстат трохи дешевше і простіше

в експлуатації, але кільцеві набагато продуктивніші.

5. Сушка стружки. Обсушування стружки виробляється в барабаних сушильних камерах (установках). Існують одно-, двох- і трипроходні установки. Іноді також використовуються конвеєрні сушильні установки, недоліком яких є займана ними площа.

6. Просочування стружки сполучною речовиною. Ця технологічна операція проводиться за допомогою спеціальних промислових змішувачів. Змішувач являє собою простий циліндричний барабан, який за допомогою електродвигуна і редуктора обертається із заданою швидкістю. Всередину барабана подаються парафін, смола і інші компоненти.

7. Створення за допомогою формувальних машин стружкового килима. Від кількості формувальних машин залежить число шарів OSB, тобто на виробництві її повинно бути не менше 3-4 штук. Апарат розподіляє стружку рівним шаром і орієнтує її в одну сторону. Отримана маса називається стружковим килимом.

8. Пресування плит. Гарячі преси приймають сформований шарами стружковий килим, а на виході отримується готовий продукт - орієнтовано-стружкова плита.

9. Різка плит по необхідному формату.

10. Упаковка.

Загальні характеристики міні-заводу OSB-плит: Продуктивність за рік: 30000 м³ (19200 т). Вартість виробничої лінії: 21850000 грн. Термін виготовлення: 4 місяці. Кількість працюючих: 30 чоловік. Обсяг електроенергії: 600 кВт. Виробнича площа: 2000 м². Проектна продуктивність за зміну: 114.5 м³. Тривалість зміни: 8 годин. Кількість робочих днів за рік: 262 дні. Розмір готової плити: 1250 × 2500 × 16 мм. Щільність: 640 кг/м³. Середня ціна проклеювальних матеріалів: 26 грн/кг. Середня ціна сировини: 255 грн/м³.

Основними статтями інвестиційних затрат є виробниче обладнання, заробітна плата робітників, затрати електроенергії, сировина та проклеювальні матеріали.

Таблиця 1. Інвестиційні затрати на рік (авторська розробка)

Найменування затрат	Сума, грн
Виробнича лінія	21580000
Оренда приміщення	60000
Транспортні витрати	148656
Електроенергія	188640
Опалення виробничих та адміністративних приміщень	123500
Заробітна плата	640800
Спецодяг	19404
Проклеювальні матеріали	14976000
Сировина	7650000
Інші витрати	500000
Всього	45887000

Готова орієнтовано-стружкова плита повинна мати такі параметри: 1250 × 2500 × 16 мм, її об'єм складає 0.05 м³, кількість плит з 30000 м³ готової продукції складає 600000 штук. Вартість однієї плити по оптовій ціні становитиме приблизно 100 грн (в подальшому ціна регулюватиметься) з ПДВ, отже виручка від реалізованої продукції складатиме 60000000 грн. Всього витрати на відкриття міні-заводу і функціонування його впродовж року складуть 45887000 грн, а виробничі витрати на 1 рік складатимуть 24083500 грн, отже за перший рік чистий дохід буде становити 14113000 грн, а за другий рік 35916500 грн.

Таблиця 2. Грошовий потік міні-заводу OSB плит (авторська розробка)

Рік	1	2	3
Виручка, грн	60000000	60000000	60000000
Виробничі витрати, грн	24083500	24083500	24083500
Капіталовкладення, грн	21803500	0	0
Чистий прибуток, грн	14113000	35916500	35916500

З наведеної вище таблиці ми бачимо що термін окупності міні-заводу складає 2 роки.

У порівнянні з імпортними плитами собівартість продукції нашого підприємства знижена за рахунок таких факторів:

1. Значно нижчі витрати на транспортування сировинних ресурсів.
2. Вартість закупівлі сировини менша за рахунок розміщення підприємства у природній зоні Полісся.
3. Дешева робоча сила (у порівнянні з розвинутими європейськими країнами).
4. Відсутність мита при перетині кордону.
5. Розміщення нашого регіону зменшує витрати на імпорт товару у прилеглі країни.

Звідси ми бачимо що відкриття такого міні-заводу буде дуже вигідною справою, тому що на даний момент на Україні немає подібного підприємства, або заводу по виготовленню OSB плит, а отже український ринок такого матеріалу буде без конкурентним для першого такого заводу.

Висновки. Аналізуючи все вище викладене ми можемо зробити такі висновки:

По-перше враховуючи те, що даний проектний міні-завод буде першим в Україні, а його продукція інноваційна у всьому світі, прибутки обов'язково мають місце бути. До того ж розміщення міні-заводу значно зменшить витрати на доставку сировини, на приміщення підприємства, підведення комунікацій. Сировина у даному регіоні буде значно дешевшою ніж у інших регіонах, тому що на нашій території дуже багаті ліси, та наявність різних видів деревини.

По-друге Сумська область сполучена з кордоном Росії, та не далеко знаходяться інші сусідні держави. Тому реалізовувати продукцію можна не тільки всередині держави, а і експортувати за кордон.

По-третє виробництво є майже безвідходним, єдиними відходами являється тільки кора, від якої очищаються деревні колоди. Цей матеріал дуже добре підходить для опалення приміщення котлом, який працює на деревині. Отже можна закупити додаткове обладнання і пресувати брикети із кори як похідний матеріал, та продавати їх населенню.

Перспективи подальших розробок. Якщо продукція буде реалізовуватись дуже добре, і показники споживання продукції будуть перевищувати показники виробництва OSB плит, то в подальшому можна буде переглянути міні-завод і налаштувати його на більший об'єм випуску продукції. Також можна буде відкривати на території України у вигідних регіонах такі ж міні-заводи. Після періоду гарної роботи підприємства і його визнання світовими споживачами можна буде також відкривати заводи у різних вигідних країнах світу.

Список літератури

1. Веб-сайт ООО «Викинг-ВПС» [Електронний источник] – Режим доступа : www.vikingvps.com
2. Інформаційний портал деревообробної галузі [Електронний ресурс] – Режим доступа : www.derevo.info
3. Статті по строительству и ремонту [Електронний источник] / Веб-сайт Прочитаем.инфо – Режим доступа : www.prochitaem.info
4. OSB панели оптом из Одессы! [Електронний источник] – Режим доступа : www.osb.od.ua

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Анотація. На основі аналізу економічних теорій міграції зроблено спробу визначити міжнародну трудову міграцію як окрему категоріальну одиницю, її передумови та методи регулювання. Розглядаються питання трудової міграції та пов'язані з нею соціально-економічні зміни в економіці України і зарубіжних держав.

Ключові слова: еміграція, імміграція, міграція, сальдо міграції, міграційна квота, рееміграція.

Актуальність дослідження. В умовах розширення світогосподарських зв'язків міжнародна трудова міграція з часом набула глобального характеру. Разом з тим, незважаючи на її масштаби, сучасна наука не має сьогодні єдиної концепції. Це можна було б пояснити тим, що міграція одночасно є віддзеркаленням різноманітних аспектів суспільного життя: економіки, демографії, соціології, політики, права. Однак, з іншого боку, і це є характерною особливістю для України, аналіз розмірів і тенденції міжнародної міграції робочої сили ускладнений недосконалістю його інформаційного та статистичного забезпечення, відсутністю уніфікованих національних і міжнародних показників, які здебільшого носять фрагментарний і залежний від контексту публікацій характер [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вже протягом тривалого часу як у світі, так і в Україні ведуться гострі дискусії з приводу трудової міграції. Вітчизняні та зарубіжні дослідники концентрують увагу на трьох проблемах. Перша – природа міграції: причини і наслідки, вигоди і втрати для країни. При цьому особливо гостра полеміка точиться навколо вигод і втрат, з акцентом саме на втратах країни від трудової міграції її населення. Друга проблема – масштаби української трудової міграції, динаміка і прогнози. Тут гострота дискусії значною мірою зумовлена відсутністю достовірної інформації хоча б про кількість і регіональні характеристики міграційних процесів, не кажучи вже про якісні та професійні оцінки розмірів цього явища. Третя проблема – обсяги заробленого українськими трудовими мігрантами за кордоном і надходження коштів в Україну сім'ям, рідним і близьким мігрантів. Ця проблема покрита туманом чи не найбільше. Немає елементарної інформації, що, відповідно, викликає вже не лише дискусії, а й суперечки щодо того, скільки мігранти заробляють і скільки надсилають або привозять в Україну [2].

Невирішені частини проблеми. Значні масштаби та інтенсивність міграції населення, робочої сили відносяться, безперечно, до числа характерних явищ сучасної епохи, що самим суттєвим чином визначають стан зайнятості, ринку праці, безробіття, розвиток системи освіти, тощо.

Тому не випадково, що в кінці ХХ і на початку ХХІ століть проблеми міжнародної трудової міграції набувають першорядного теоретичного і практичного значення. По-перше, в результаті гострих демографічних проблем, пов'язаних зі скороченням народжуваності та старінням населення промислово розвинених країн, створюються диспропорції на ринках праці багатьох із них. Внаслідок цього більшість промислово розвинених країн відчувають об'єктивну потребу в залученні іноземної робочої сили, підійшовши до такої межі, коли не тільки розвиток, але і саме функціонування економіки неможливе без залучення трудящих-мігрантів. Міграція перетворюється на найважливіше джерело

поповнення трудових ресурсів. По-друге, збільшення тривалості життя, зменшення народжуваності і витрати на пенсії здатні потопити бюджети промислово розвинених країн. «Імпортуючи платників податків», старіючі суспільства полегшують податковий тягар. По-третє, корінна ломка політичних систем у багатьох країнах світу, що супроводжується масштабною реструктуризацією їх економічних комплексів, що продукує несприятливу економічну кон'юнктуру, потягнула за собою збільшення числа безробітних і збільшення проблем бідності. У цій ситуації міжнародна трудова міграція в якійсь мірі нівелює негативні наслідки реструктуризації [1].

Метою дослідження є пошук теоретичних підходів до міжнародної трудової міграції як окремої категоріальної одиниці, окреслення її передумов та чинників, а також способів регулювання в межах наявних теорій та моделей.

Завдання дослідження:здійснити критичний аналіз сучасних економічних теорій міграції.

Основні результати дослідження. Як відомо, протягом усього ХХ ст. основним імпортером робочої сили були США. Наприкінці 90-х років до цієї країни щороку в'їжджало 660 тис. іммігрантів. Особливу роль у розвитку американської економіки завжди відігравала інтелектуальна імміграція. Залучаючи висококваліфіковані кадри, США і нині залишаються загальноновизнаним центром тяжіння професіоналів. За оцінками різних фахівців, у 1965–1990 рр. Сполучені Штати Америки заощадили на освіті та науковій діяльності не менш як 15 млрд. доларів. Приплив кваліфікованих фахівців до Сполучених Штатів з інших регіонів світу триває і донині. Так, за статистичними даними, 40% з тих, хто прийшов на ринок праці США в 1980-1990 роки докторів наук у галузі інженерних та комп'ютерних дисциплін були іммігрантами; 25% викладачів технічних предметів у вузах – теж іммігранти. За експертними оцінками, проживаючі в Сполучених Штатах іммігранти заробляли в середині 90-х років понад 240 млрд. доларів на рік, виплачуючи близько 90 млрд. доларів податків. У той же час американська держава витрачає на соціальну допомогу іммігрантам щорічно близько 5 млрд. доларів.

Так, наприклад, в Індії, висококваліфіковані фахівці в галузі комп'ютерних та інформаційних технологій можуть розраховувати в своїй країні на заробітну плату в 100-120 разів меншу, ніж у наукових центрах США чи Канади. У той же самий час, за експертними оцінками, підготовка одного доктора наук обходиться країні в 600 тис. доларів. Очевидно, що віддача, яку забезпечує ця категорія громадян в чисто грошовому вираженні, дуже висока, не кажучи вже про той внесок, який вони вносять в розвиток науки і техніки.

Приплив кваліфікованих фахівців у Сполучені Штати з інших регіонів світу тривав і пізніше. Так, за офіційними даними Служби імміграції та натуралізації США, тільки в 2000 р. в країну на постійне місце проживання в'їхали 1,5 тис. фахівців з вищою освітою. Реальна ж цифра, якщо мати на увазі роботу за контрактом, вище на порядок.

За підрахунками американських соціологів висококваліфіковані працівники (так звана складна робоча сила) створюють в країні додаткову додану вартість, у перерахунку на одного такого працівника еквівалентну 400-450 тис. дол. на рік. Коли мова йде про працівників із чітко вираженою науково-технічною спеціалізацією, цей показник збільшується майже вдвічі – близько 800 тис. доларів.

Прикладом переважно позитивного впливу імміграції на економіку країни може бути Ізраїль, що проводить цілеспрямовану політику залучення в країну євреїв із усього світу. Багато в чому завдяки імміграції наукових і висококваліфікованих кадрів Ізраїль увійшов до числа найбільш розвинених в економічному і науково-

технічному відношенні держав. Інтелектуальна еміграція з країн колишнього СРСР, зіграла в цьому розвитку значну роль [3].

Європа, яка протягом перших шести десятиліть минулого століття була експортером робочої сили, починаючи з 60-х років також стала регіоном-імпортером. У 1992 р. чисельність мігрантів, що в'їхали до країн Західної Європи, становила 1,4 млн. осіб. Найбільшими імпортерами робочої сили з країн Східної Європи і досі залишаються Німеччина та Франція. Характерно, що міграційна політика розвинутих країн за останні два десятиліття була істотно переорієнтована. Якщо в попередні роки за допомогою іноземних робітників намагалися заповнити низько кваліфіковані та малопрестижні робочі місця, то поступово імміграційне законодавство західних країн було перенацілене на залучення висококваліфікованих працівників. Брак кваліфікованих кадрів змусив навіть японський уряд, який традиційно зводив до мінімуму в'їзд іноземців у країну, дещо лібералізувати імміграційне законодавство [4].

Європейські експерти прогнозують суттєві якісні зміни, які відбуватимуться найближчим часом в трудових міграційних потоках. Мова йде про те, що працівники найвищої кваліфікації стануть найбільш мобільною частиною робочої сили і їх відсоток буде збільшуватися в загальному міграційному потоці, що складається з низько – і напівкваліфікованих працівників [5].

Ще в 1913 році Ленін написав цікаву роботу: «Розвиток капіталізму і імміграція». У цій роботі сказано, що розвинені країни у все більших масштабах залучають до себе кваліфіковану робочу силу. І від того стають все багатшими і багатшими. А країни-донори, що втратили фахівців, стають все біднішими і біднішими. Це було написано 100 років тому. Що ми спостерігаємо зараз? Те ж саме... Тільки зросли масштаби і значимість цієї висококваліфікованої робочої сили. Світ перейшов на новий виток розвитку, і тепер відтік фахівців ставить під загрозу майбутнє будь-якої держави [6].

У науковій літературі немає єдиного підходу до оцінки наслідків інтелектуальної еміграції для країн-донорів. У той час, коли інтелектуальна еміграція прийняла великомасштабний характер оцінки, в більшості випадків, отримували шляхом підрахунку реальних і потенційних втрат, переважно економічних. Втрати включали в себе фактичні витрати на навчання емігрантів, збиток, що наноситься зниженням науково-технічного потенціалу країни виїзду і погіршенням його структури, упущену вигоду, тобто частку ВВП або величину надходжень до бюджету, недоотриманих через від'їзд необхідних фахівців.

Надалі, в рамках економічного підходу до міграції, набув поширення й інший погляд, який розглядав еміграцію з точки зору корисності не тільки для країн-реципієнтів, а й для країн-донорів. Даний вид еміграції сприяє скороченню безробіття серед неемігруючих фахівців, а емігранти значно покращують своє матеріальне становище. Країни, що експортують робочу силу, зазвичай отримують своєрідну оплату за такий експорт у вигляді переказів на батьківщину частини доходів емігрантів.

Зокрема, в 2006 р., за даними Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку, 150 млн. мігрантів надіслали своїм сім'ям у 162 країни 301 млрд. доларів США. У цьому списку країни Європи посідають третє місце із сумою 61 млрд. доларів, тоді як лідирують країни Азії зі 115,8 млрд. доларів, а Латинська Америка має надходження трохи більше як 61 млрд. доларів. Для Росії ці цифри становлять 13,8 млрд., а грошові надходження до України – 8,4 млрд. дол., тобто більше як 8% її загального бюджету. У деяких пострадянських країнах це співвідношення грошових переказів та валового національного продукту сягає 36%, як у Молдові та

Киргизстані. Зрозуміло, що фінансовий внесок мігрантів у економіку своїх країн значно більший, адже ця статистика враховує лише офіційно зафіксовані перекази [3, 8].

Загалом, якщо говорити про Україну, специфічною ознакою трудової міграції в нас є те, що вона починає набувати характеру незворотності. Якщо в 90-х роках ХХ ст. більшість громадян України, які виїжджали за кордон на заробітки, сприймала це як тимчасове явище і сподівалася повернутися, коли економічна ситуація в країні поліпшиться, нині значна частина тих, хто виїхав тоді на роботу, повертатися не поспішає. Навпаки, вони шукають різні приводи для продовження свого перебування в далеких краях. Нещодавно проведене (2009–2012рр.) Міжнародним жіночим правозахисним центром «ЛаСтрада-України» дослідження «Міграція та її зв'язок із торгівлею людьми. Україна – Греція» підтверджує це становище. Перебуваючи в європейських країнах, наші співвітчизники звикають жити за європейськими стандартами, нормами, цінностями і не хочуть їх втрачати, їх дивує багато речей, які відбуваються в Україні. Наприклад, непрозорість влади, високий рівень корупції тощо. Викликає занепокоєння той факт, що батьки, які виїхали і працюють за кордоном уже досить тривалий час, залучають до таких поїздок дітей [7].

Нині, за експертними даними МЗС України, на заробітках за кордоном нелегально перебуває понад 2,3 млн. громадян України. Проте вважається, що ця цифра значно занижена. За різними оцінками, чисельність емігрантів коливається від двох до семи мільйонів осіб. За даними Всесвітнього банку, Україна посідає четверте місце у світі серед країн-донорів, що постачають мігрантів [8]. За цими цифрами – великі втрати робочої сили, що може мати в майбутньому серйозні негативні наслідки для економічного розвитку держави.

Якщо врахувати, що середня вартість підготовки спеціаліста-робітника у США оцінюється сумою в 400 тис. дол., а інженерного працівника – до 800 тис. дол., то стає очевидним, яких великих людських і матеріальних втрат зазнає українська економіка. Ще більших втрат економіка зазнає від «відпливу мізків», тобто еміграції науковців, адже за міжнародними оцінками підготовка одного вченого обходиться державі в 1,5 млн. дол. [9] Усього за 1995, 1998–2011 рр. з України емігрувало 1170 фахівців вищої кваліфікації (докторів і кандидатів наук) [10]. За іншими даними з України за 1991–1999 рр. виїхало понад 6300 вчених, а з урахуванням спеціалістів із вищою освітою – понад 600 тис. осіб [11].

Підсумовуючи короткий огляд економічного бачення міграції, зазначимо, що попри засвідчення значимості такого аналізу та наявності перспектив його подальшого розвитку, він наводить на важливий висновок, який поділяє більшість сучасних дослідників. Проблеми міграції виходять далеко за межі економічних наслідків, адже їх економічні плюси та мінуси є набагато меншими, ніж їх соціальне, демографічне, політичне, культурне та емоційне значення.

Відомо, що заробітчанами в радянські часи переважно були чоловіки, здебільшого сімейні. Звичайно, тривалі від'їзди годувальників й тоді не сприяли міцності сімей, але все змінилось з набуттям Україною незалежності та господарським занепадом, що супроводжувався закриттям підприємств, розвалом колгоспів тощо. Нині серед заробітчаних усе більше жінок, які змушені годувати сім'ю. На жаль, офіційна статистика не веде обліку частки осіб жіночої статі серед усіх заробітчаних, але непрямі дані засвідчують, що їх не менш як 50%, а для деяких міст і сіл Західної України — навіть 60–70% [12, 13]. Цілком зрозуміло, що зростає число розлучень і, найголовніше, закладається міна уповільненої дії під молоде покоління, яке найчастіше росте без батьків і матерів, котрі заробляють гроші за

кордоном. Усе йде до того, що ці молоді люди в майбутньому також повторюватимуть погіршений варіант долі своїх батьків.

Отже, міграція спричиняє не лише негативні, демографічні наслідки, а й загалом створює несприятливу для народження і виховання дітей специфічну атмосферу «емігрантського» способу життя. Наприклад, у Чернівецькій області, охопленій значною трудовою міграцією, кількість укладених шлюбів на тисячу населення порівняно з 1990 р. скоротилася в 1,3 рази. Водночас абсолютна кількість розлучень зросла майже у півтора рази. Ще гострішою сімейною проблемою, яка нерідко переростає в соціальну, є виховання дітей мігрантів, залишених в Україні, особливо в разі тривалої відсутності обох батьків. Як наслідок, Україна стикається з новим видом соціального сирітства, коли держава змушена брати під свою опіку частину дітей мігрантів [14].

Масова міграція громадян України в пошуках роботи, що почалася в 90-х роках, призвела до ситуації, коли люди роками не приїжджають у відпустку, економлячи гроші і багато в чому відмовляючи собі. Хоча, успішно вирішуючи матеріальні проблеми, батьки програють у вихованні дітей. Діти, що виростили без одного або відразу обох батьків, розпечені не батьківською увагою, а грошовими переказами з-за кордону (такі діти є і на заході, і на сході країни, їх вже більше 200 тисяч), що володіють солідними кишеньковими грошима, такі підлітки частіше за інших однокласників «спускають» їх на алкоголь, наркотики, нічні клуби. Потрапляють у погані компанії, скоюють правопорушення [15].

Разом з тим, так звані позитивні наслідки трудової міграції далеко не однозначні. Збільшення грошової маси призводить до зростання цін, дешеві імпортні товари, привезені «човниками», створюють конкуренцію товарам вітчизняного виробництва. Орієнтовані на споживання гроші мігрантів лише незначною мірою мають інвестиційне чи кредитне використання. Вплив заробітків за кордоном на розвиток дрібного бізнесу є вкрай скромним внаслідок податкового тиску, відсутності дешевих кредитів, труднощів з реєстрацією підприємства, невіри громадян у перспективи малого бізнесу. Зовнішня трудова міграція руйнує трудові колективи, здатна спричинити дефіцит робочої сили у певних галузях та регіонах. Вона призводить до втрати кваліфікації, оскільки особи з високим рівнем професійної підготовки здебільшого виконують за кордоном малокваліфіковану роботу [14].

Отже, експортуючи власну робочу силу, Україна неминуче в майбутньому змушена буде сама імпортувати робочу силу з менш розвинутих країн. Цим шляхом пройшло багато країн, де працівників, які емігрували в країни з високим рівнем добробуту, заміщують малокваліфіковані працівники з країн з нижчим рівнем добробуту. Слід також урахувати, що приплив мігрантів за відсутності економічного підйому і створення нових робочих місць за будь-якої демографічної ситуації призведе до небажаних наслідків. Мігранти привозять із собою не лише звичний спосіб життя, кулінарні уподобання, а й свою віру, політичні погляди, звичні для них методи і способи вирішення побутових та юридичних проблем.

Крім того, відбувається етнічне заміщення корінного населення. Досвід США та Західної Європи засвідчує, що так звані «трудова мігранти», одного разу приїхавши в країну на обмежений період, не поспішають виїжджати, навпаки – перевозять зі своєї історичної батьківщини численне сімейство. У Франції, зокрема, таке право було недавно скасоване, оскільки, як підраховували фахівці, ті, хто встиг приїхати, «з'їдають» значну частку соціальних виплат, котрі йдуть з кишень місцевих платників податків, що викликає соціальне і політичне напруження в суспільстві.

Ще однією проблемою, пов'язаною із зовнішньою міграцією, є явне уникання

мігрантами соціокультурної інтеграції в країнах перебування: адаптуватися або асимілюватися мігранти в середовищі корінних жителів не хочуть, нерідко не тільки живуть за своїми законами, ігноруючи закони того суспільства, де вони перебувають, а й починають диктувати іншим ці закони. Це загальносвітова проблема, і Україні не варто наступати на ті самі граблі, як це траплялося в останні роки в багатьох європейських країнах.

Світовий банк, вивчивши економічні наслідки трудової міграції, зробив висновок: збільшення числа мігрантів всього на 0,5% знижує зарплату корінного населення на 1%. І цей показник універсальний, він не залежить від особливостей економіки та розвитку країни або ринку праці [8]. Тому міграцію слід розширювати лише настільки, наскільки український ринок праці цього потребує, бо висока чисельність працездатного населення – аж ніяк не обов'язкова умова модернізації або індустріально-інноваційного розвитку. Навпаки, низька вартість робочої сили, як відомо, консервує промислову відсталість, оскільки сприяє збереженню виробництв із застарілим промисловим обладнанням, низькою продуктивністю праці та доданою вартістю.

Висновки. Насамкінець структурні проблеми української економіки за рахунок мігрантів все одно вирішити не вдасться. Вони можуть бути подолані за рахунок технологічної модернізації виробництва, розвитку системи освіти та оптимізації зайнятості в галузях. І робити це доведеться корінному населенню, що має відповідні знання, досвід та кваліфікацію. У сучасному світі механізм урегулювання проблем міграції давно вже створений. Вважається, що найбільш надійною складовою політики у сфері трудової імміграції є поєднання заходів, які роблять економічно не вигідним для роботодавців використання нелегалів зі створенням ефективного механізму їх виявлення і депортації [16].

Україні і країнам СНД потрібно лише уважно ознайомитися зі світовим досвідом щодо захисту інтересів власних громадян і перенести його в практику міждержавних відносин.

Трудова міграція, в першу чергу, потребує державного регулювання, так як впливає на різні сторони життя суспільства: економіку (в частині кількості та якості трудових ресурсів, податкову базу, рівень безробіття і конкуренції в галузі зайнятості); соціальну сферу (створює додаткове навантаження на систему соціального захисту, охорону здоров'я, освіту, житлове та транспортне обслуговування, в той же час, заповнюючи вакантні місця); міжнародні відносини; криміногенну обстановку та інше.

Для вирішення міграційної та національної проблем в Україні, потрібно мати політичну волю і чітку стратегію, схвалену на самому верху вертикалі влади. Вона має полягати в найпростіших речах: мігранти – для України, а не Україна — для мігрантів. Якщо українській економіці в тому чи іншому регіоні потрібно залучити іноземну робочу силу, мігрантів туди слід допускати лише стільки, скільки потрібно, а не як вони захочуть. Трудова імміграція — це тимчасовий процес. З розвитком науки і технологічним прогресом у рамках інноваційної економіки потреба в ній відпаде, тому іммігрант не повинен фізично обосновуватися або приживатися на новому місці, а, виконавши свої функції й отримавши за це гідну винагороду, має виїхати з території країни. Для того щоб трудова імміграція лояльно сприймалася суспільством, вона повинна допомагати державі вирішувати проблеми економічної системи, не маючи етнічно-замісного характеру. У зв'язку з цим виникає необхідність у формуванні легальної, прозорої, контрольованої трудової міграційної індустрії. Отже, одним з найактуальніших завдань для налагодження ефективного управління міграційними процесами в сучасних умовах

є створення ефективної міграційної служби з реальною владою і функціями, яка зможе не тільки контролювати міграційний процес, а й керувати ним.

Перспективи подальших розробок. Проаналізувавши основні економічні міграційні теорії, можемо зробити такі висновки: міжнародну трудову міграцію як окрему категоріальну одиницю починають чітко виокремлювати в нових економічних теоріях міграції. Стосовно причин міжнародної трудової міграції, то в економічних міграційних теоріях ми можемо спостерігати еволюцію поглядів, починаючи від різниці рівнів заробітних плат і закінчуючи особливостями та економічними циклами розвитку світового господарства загалом, для яких міжнародна трудова міграція є невід'ємним елементом їх регулювання. У зв'язку з цим, міжнародна трудова міграція сьогодні перетворюється на складний феномен, який потребує подальшого наукового дослідження.

Список літератури

1. Глуценко Г.И. Миграция и развитие: мировые тенденции / Вопросы статистики / Глуценко Г.И. // – 2008. – №2. – с. 65–79
2. Гайдущий А. Миграционный капитал в Украине: скрытая реальность / Гайдущий А. // Зеркало недели – 21-27 апреля 2007 года
3. Крайнов В. В. Оценка социально-экономических последствий международной интеллектуальной миграции [Электронный источник] / Крайнов В. В. – Режим доступа к документу : <http://portalus.ru>.
4. Королев И.С. Мировая экономика глобальные тенденции за 100 лет / Королев И.С. – 2003. – С.134
5. Лях Т. Международная трудовая миграция: современные тенденции / Лях Т. // Управление персоналом – №6 – 2000 – с. 10-15.
6. Стешин Д. Трудовая эмиграция разорвет Россию [Электронный источник] / Стешин Д. – Режим доступа к документу : <http://www.kp.ru/daily/24072.5/309995/>.
7. Луговой Н. Украинскиетрудовемигранты не спешатвозвращатьсядомой [Электронный источник] / Луговой Н. – Режим доступа к документу : <http://banker.ua/>.
8. Пасісниченко В. Виклики сучасної міграції: традиції та нові аспекти дослідження [Електронне джерело] / Пасісниченко В. – Режим доступу до документу : <http://dialogs.org.ua/>.
9. Ляцько І. Україна в контексті світових міграційних процесів / Ляцько І. // Міграція і толерантність в Україні – К. : «Стилос» – 2007.
10. Статистичний щорічник України за 2009 рік. – К. – 2010. – 566 с.
11. Ватаманюк З.Г. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка [Електронне джерело] / Ватаманюк З.Г. – Режим доступу до документу : <http://publib.if.ua/part/287>.
12. Большов Е. Трудовая миграция из Украины: масштабы и последствия / Большов Е. // Журнал «Социология: теория, методы, маркетинг» – № 2. – 2003.
13. Цхведиани В. Заробитчанство, как первый этап демографической катастрофы в западных областях Украины [Электронный источник] / Цхведиани В. – Режим доступа к документу : <http://dialogs.org.ua/>.
14. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема [Електронне джерело] / Левцун О. – Режим доступу до документу : <http://dialogs.org.ua/>.
15. Хлебникова Т. Сирота заробитчанская / Хлебникова Т. // Рабочая газета / Выпуск № 89. – 21.05.2011.
16. Антуфьев С.В. Реалии трудовой иммиграции в современной России / Антуфьев С.В. // Журнал «Право и безопасность» – № 3 (16) – Август 2005.

ДЕМАТЕРІАЛІЗАЦІЯ ГРОШЕЙ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У даному дослідженні розроблені теоретико-методичні засади і практичні рекомендації щодо вдосконалення організації емісії електронних грошей та їх використання, розкриті види електронних грошей, проаналізовано світовий і окремо український ринок електронних грошей.

Ключові слова: емісія, електронні гроші, платежі, ринок електронних грошей.

Актуальність дослідження. Останнє десятиріччя характеризується появою інноваційних продуктів для здійснення роздрібних платежів, чому певною мірою сприяє науково-технічний прогрес і розвиток фінансового ринку. Внутрішні та транскордонні платежі, які виконуються з використанням новітніх платіжних засобів, збільшуються як за кількістю, так і за обсягами. Нові засоби платежу не з'являються випадково за бажанням розробників, їх поява – об'єктивний процес, викликаний новими потребами та підвищеними вимогами до ефективності, надійності та швидкості платежу.

Аналіз джерел і публікацій свідчить, що у вітчизняній науковій літературі сьогодні мало уваги приділяється теоретичним питанням емісії та використання електронних грошей.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення організації емісії електронних грошей та їх використання.

Відповідно до поставленої мети, **завданнями дослідження** є:

- визначити сутність і економічну природу електронних грошей, проаналізувати основні види електронних грошей і класи систем електронних грошей;
- виявити засади та основні проблеми організації емісії та використання електронних грошей;
- проаналізувати сучасний стан емісії та використання електронних грошей як платіжного засобу, узагальнити міжнародний досвід регулювання емісії та використання електронних грошей.

Основні результати дослідження. Гроші відомі з глибокої давнини, і з'явилися вони як результат вишого розвитку продуктивних сил і товарних відносин. Дійсно, гроші – це товар, який виступає в ролі загального еквівалента, відбиває вартість всіх інших товарів. Гроші є видатним винаходом цивілізації. Давайте проаналізуємо етапи розвитку грошей.

Перший етап – поява грошей з виконанням їх функцій випадковими товарами.

Другий етап – закріплення за золотом ролі загального еквівалента (цей етап був найбільш тривалим).

Третій етап – етап переходу до паперових або кредитних грошей.

І останній четвертий етап – поступове витіснення готівкових грошей з обігу, внаслідок чого з'явилися електронні види платежів.

Важко переоцінити вплив грошей на економіку. Національний дохід, стабільність цін, економічне зростання, збалансованість платіжного балансу, рівень зайнятості населення – всі ці питання прямо чи опосередковано пов'язані зі змінами сукупної пропозиції грошей і темпами приросту грошової маси.

Гроші не є статичним об'єктом, вони розвивалися упродовж усієї своєї історії. Гроші пройшли довгу еволюцію від конкретних цінностей до електронних імпульсів і під впливом прогресу суспільства докорінно змінили свою сутність,

природу та форми. Головними факторами перетворення грошей стали розвиток та ускладнення продуктивних сил, виробничих відносин, у тому числі товарно-грошових, а також держави і права, яке нею формується.

Еволюція грошей зумовлювалася більш високим рівнем розвитку суспільних відносин та істотним ускладненням вимог ринку до грошового еквіваленту. Із впровадженням нової форми грошей – електронної – гроші перетворюються на інформацію у чистому вигляді, втрачаючи матеріальну форму.

Економічна природа електронних грошей.

Термін «електронні гроші» з'явився у науковій літературі у середині ХХ сторіччя, коли банківські розрахунки почали набувати електронної форми. Їхнім «батьком» став Девід Чаум, професор Каліфорнійського університету, який у рамках системи DigiCash вперше почав випуск електронної готівки. За визначенням Національного банку України, електронні гроші – це «одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими, ніж емітент, особами і є грошовим зобов'язанням емітента». На основі розвитку телекомунікаційних систем, по-суті, виник монетарний ринок нового типу, на якому функціонують нові види грошей, які все більше набувають характеру економічної інформації. Запровадження нової форми грошей – електронної – призводить до того, що гроші поступово втрачають матеріальну форму (цей процес і називається дематеріалізація), вони перетворюються на інформацію у чистому вигляді. Гроші стають віртуальною реальністю, що створена штучно за допомогою електронних засобів.

Класифікація основних видів електронних грошей і їх систем.

Звичайно виділяють два види електронних грошей: на базі карт (card-based) і на базі мереж (network-based). У першу групи входять пластикові карти з вбудованим мікропроцесором, на який записаний еквівалент грошової вартості, заздалегідь оплаченої емітенту, яким може бути як банк, так і небанківська організація. Найбільш відомий приклад електронних грошей на базі карт, емітованих банківськими організаціями карти Mondex.

У багатьох країнах успішно розвиваються системи електронних грошей на базі мереж. З найбільш відомих систем мережеских грошей (network money) слід зазначити CyberCash, DigiCash, FirstVirtual, а також російські PayCash і WebMoney.

Електронні платіжні системи – призначені для здійснення платіжних операцій у всесвітній мережі Інтернет. За допомогою платіжної системи можна здійснювати розрахунок за товари та послуги різних проектів і сервісів. Наприклад, оплачувати мобільний зв'язок, комунальні послуги, кабельне або супутникове телебачення, послуги Інтернет-провайдерів, а також різноманітні покупки в Інтернет-магазинах.

У якості платіжних засобів в електронних платіжних системах використовуються електронні гроші, вони є аналогом готівки і, при необхідності, миттєво передаються з одного електронного гаманця на інший.

Аналіз світового ринку електронних грошей.

Протягом останніх десяти років у різних країнах здійснювалося більше двохсот проектів електронних платіжних систем. За даними Європейського центрального банку, станом на березень 2007 року в країнах ЄС діяло 118 систем електронних грошей. Найвідомішими світовими системами є «Cashcard» у Сінгапурі з обсягами щоденних операцій у 138 мільйонів доларів та у Бельгії «Протон» з обсягами щоденних операцій у 1 мільйон 774 тисячі доларів. Сьогодні близько 90% світових систем електронних грошей ґрунтуються на карткових проектах і лише якихось 10% діють на програмній (мережескій) основі. Розвиток ринку електронних грошей у різних країнах суттєво відрізняється. Наприклад, у Бельгії та Швейцарії протягом 2004–2008 рр. поступово скорочувалися випуск та використання електронних

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

грошей, хоча на межі ХХ–ХХІ століть спостерігався зворотний процес, і рівень використання електронних грошей у цих країнах досі є одним із найвищих у Європі. У Нідерландах стан емісії та використання електронних грошей можна охарактеризувати як застійний, оскільки за останні роки ринку він фактично не змінився. У Франції, Італії та Німеччині, навпаки, у 2004–2008 роках динамічно зростала емісія електронних грошей, проте рівень їх використання досі суттєво поступається іншим платіжним інструментам.

Організація емісії та використання електронних грошей в Україні.

Питання організації емісії та використання електронних грошей в Україні представляють певні труднощі для дослідження, особливо це стосується найбільш поширених в Україні систем електронних грошей на основі програмного забезпечення, оскільки сьогодні такі системи функціонують за межами правового поля, не мають дозволів на відповідну діяльність, і емітенти електронних грошей не надають державним органам даних щодо емісії та використання електронних грошей. Проведене дослідження свідчить, що системи електронних грошей вперше з'явилися в Україні у 2003 р. Нами виявлено, що в країні діють системи електронними грошима двох класів: на основі карток і на основі програмного забезпечення. Емітентами електронних грошей на основі карток в Україні є виключно банки (відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»), Електронні платіжні системи в Україні проходять бурхливий процес зростання. Їх нині налічується близько десятка, але найактивніші — «Web-Money Transfer», «Інтернет Гроші» (на технології PayCash), «easy-pay» та «e-gold». Електронні гроші системи «Web-Money Transfer» приймають 300 інтернет-магазинів, а розрахунки у системі «Інтернет Гроші» виконують понад 90 інтернет-магазинів.

На мою думку, сьогодні є очевидною необхідність внесення змін і доповнень до законів України для відображення питань, пов'язаних з емісією в Україні електронних грошей та їх використанням. Необхідно запровадити адекватне правове регулювання для процесів, в яких фактично вже бере участь певна частина користувачів – постачальників та споживачів послуг.

Фактори, які стримують розвиток світових систем електронних грошей.

Серед основних причин незначного використання електронних грошей у більшості країн світу можна виділити дві групи факторів. Перша група факторів пов'язана із психологічним чинником, тобто невисоким рівнем довіри споживачів і торговців до нового виду грошей, спричиненим:

– відсутністю в електронних грошей (практично в усіх країнах, за винятком Сінгапуру) статусу законного платіжного засобу;

– відносно низьким рівнем відповідності електронних грошей звичним грошовим властивостям, таким як зручність, безпека, анонімність (приватність), універсальність (широке приймання), портативність, подільність, довговічність, розмінність, а також можливість використовувати як засіб накопичення та як вільну одиницю вартості;

– стійкістю людських звичок щодо використання традиційних платіжних засобів (конкуренція між електронними та традиційними грошима);

– великою різноманітністю діючих схем електронних грошей (конкуренція між різними системами електронних грошей).

Друга група факторів пов'язана з недоліками самих систем електронних грошей, а саме:

– нерозвинутістю мережі приймання та використання електронних грошей;

– відсутністю уніфікованих стандартів у сфері електронних грошей та несумісністю більшості їх систем.

Переваги та недоліки електронних грошей.

Переваги використання електронних грошей :

1. Анонімність платежів.
2. Захист від податкових органів.
3. Швидкість і зручність платежів. Гроші переводяться майже миттєво, здійснити оплату можна не виходячи з будинку, якщо у вас є комп'ютер та Інтернет.

4. Можливість переказувати малі суми.

Недоліки електронних грошей :

1. Зберігання грошей власників гаманців на рахунках юридичних осіб.
2. Відсутність процента, який нараховується при зберіганні грошей.
3. Ризики шахрайства.
4. Зняти готівку без комісії не можна.

Прогнози розвитку систем електронних грошей.

Учені прогнозують три ймовірні сценарії подальшого розвитку систем електронних грошей:

1. Електронні гроші не матимуть значного поширення або й узагалі зникнуть з обігу;

2. Електронні гроші будуть широко використовуватися як платіжний інструмент і перебуватимуть в обігу паралельно з традиційною готівкою;

3. Електронні гроші цілковито витіснять з обігу традиційні готівкові гроші.

Аналіз світового ринку електронних грошей свідчить, що цей інструмент не замінив інші форми розрахунків, а лише зайняв певну нішу і використовується переважно в операціях обсягом до 10–20 доларів США. Специфічний сегмент ринку, на якому функціонують електронні гроші, становлять:

- заклади громадського харчування, зокрема швидкого (фаст-фуди);
- торгові термінали та паркомати (паркувальні автомати);
- магазини щоденного споживчого попиту (супермаркети, гастрономи тощо);
- онлайн-магазини у мережі Інтернет.

Висновки. Результатом мого дослідження було теоретичне узагальнення та нове вирішення важливого наукового завдання, що виявляється в обґрунтуванні методологічних і методичних засад організації емісії та використання електронних грошей в Україні. Це дозволило сформулювати низку висновків, які відображають вирішення завдань відповідно до поставленої мети.

1. Трансформація сутності, природи грошей та їх форм відбувалася на фоні історичного процесу розвитку форм обміну. При цьому найбільш суттєве, як свідчать дослідження, пов'язано з витратами, яке несе суспільство. В цілому, еволюція грошей призводить до здешевлення процесу обміну та скороченню часу, який на нього витрачається. Поява та поширення електронних грошей у певному сенсі завершує процес еволюції грошей.

2. Протягом економічного розвитку суспільства відбувається дематеріалізація грошей, – поступово гроші втрачають предметно-чуттєву форму та набувають характеру інформації. Важливими факторами в процесі еволюції грошей є надбання людства у сфері технологій, зокрема, винахід паперу та друкарського станку, а з розвитком науково-технічної революції – створення комп'ютерів і телекомунікаційних мереж.

3. Новизна електронних грошей як платіжного продукту та використання однакових новітніх технологій для реалізації багатьох сучасних засобів платежу ускладнює встановлення критеріїв віднесення платіжних продуктів до електронних грошей і призводить до помилок дослідників.

О.В. Задьора учениця 11 класу

Шосткинський НВК: спеціалізована школа I-II ступенів – ліцей

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

***Анотація.** У роботі розглянуто особливості інвестиційної діяльності в Україні та місті Шостка, а також проблеми розробки та впровадження інвестиційного проекту Індустріальний парк «Свема». Особлива увага приділена класифікації інвестицій. Проаналізовані економічні передумови виникнення інвестицій.*

***Ключові слова:** інвестиційна діяльність, економічне зростання, ефект, капітал.*

Актуальність дослідження. Однією з тенденцій сучасного економічного світу стало визнання інвестування ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності держави на світовому ринку, так як капіталовкладення забезпечують гармонійний розвиток економіки, розбудову як фінансової так і виробничої сфери національного господарства.

Український інвестиційний ринок є перспективним не тільки для вітчизняних, а й для іноземних інвесторів, завдяки широким можливостям для виробничої діяльності. За даних умов одним з найважливіших завдань держави стає її діяльність щодо створення та підтримки високого статусу України, як держави з привабливим інвестиційним кліматом. Адже на вибір інвестором об'єкту капіталовкладень впливає не стан конкретного підприємства та його фінансові результати, а загальне становище галузі, в якому воно функціонує, перспективи її розвитку.

Таким чином, стає необхідним визначення перспективних сфер вітчизняної економіки, які будуть приваблювати інвесторів.

Саме необхідність оцінки перспективних сфер економіки України та їх порівняльних переваг для підтримки конкурентоспроможності на міжнародному інвестиційному ринку обумовила актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є подальше поглиблення і розвиток теоретико-методичної бази інвестування, аналіз перспективного проекту Індустріальний парк «Свема» в місті Шостка для практичного застосування інвестором.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– розглянути теоретичні основи здійснення інвестування в сучасних умовах шляхом визначення сутності інвестицій; з'ясування концептуальних основ в процесі їх розвитку та завдань, які ставить перед собою інвестиційна діяльність;

– порівняти умови для інвестування в Україні та Польщі, як розвинутої європейської країни;

– визначити особливості процесу створення інвестиційно привабливого проекту в Шостці, для чого здійснити аналіз потенціалу Індустріального парку «Свема»; оцінити переваги, які отримає інвестор за умову вкладення капіталу в даний проект.

Об'єктом дослідження є інвестиційний проект Індустріальний парк «Свема», у зв'язку з його високим рівнем інвестиційної привабливості.

Предметом дослідження є вивчення теоретичних, методичних і практичних аспектів здійснення інвестування в Україні.

Основні результати дослідження. У роботі проаналізовані капітальні інвестиції по областях за січень-вересень 2012 року. Усього Україна отримала 177459,8 млн. грн. капітальних інвестицій, але в масштабі диференціації по областям вони

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем

розподілені нерівномірно. Щоб порівняти показники капітальних інвестицій в регіонах України, взято 10 областей, різних за географічним положенням. Узагалі Сумська область займає 21 місце за надходженням капітальних інвестицій за січень-вересень 2012 року.

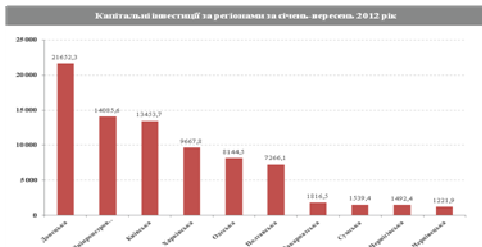

Рис. 1 Капітальні інвестиції за регіонами за січень-вересень 2012 року (складено автором на основі [1])

Статистичні дані свідчать, що міста та села Сумщини за 2011 рік отримали 3493214 тис. грн. капітальних інвестицій, а інвестицій в основний капітал – 2807134 тис. грн. У межах даного наукового дослідження проаналізовано загальний обсяг інвестиційних надходжень по містах, та надходжень в основний капітал – по районам.

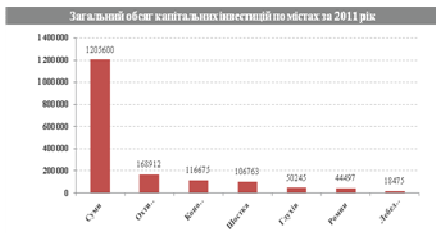

Рис.2 Загальний обсяг капітальних інвестицій по містах Сумської області за 2011 р. (складено автором на основі [2])

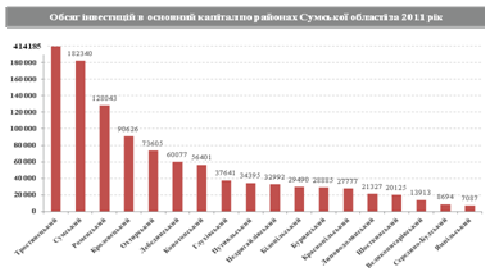

Рис.3 Обсяг інвестицій в основний капітал по районам Сумської області за 2011 рік (складено автором на основі [2])

Роль інвестицій в розробці Державної цільової програми розвитку індустріального парку Свема.

Індустріальний парк «Свема» – це сучасний комплекс для розміщення малих та середніх компаній, створений з метою залучення як вітчизняних, так і зарубіжних

інвесторів шляхом надання інженерно підготовлених земельних ділянок та розташованих на них виробничих, складських та адміністративних приміщень.

Для оцінки привабливості даного проекту необхідно провести аналіз за наступними критеріями/

Економічний потенціал:

- північний економічний центр регіону;
- сприятливі умови для поєднання сімейного життя та кар'єри;
- економічна структура: великі підприємства, середній та малий бізнес;
- основні галузі промисловості: хімічна, виробництво з пластмаси та полімерів.

Фінансовий та матеріально-технічний потенціал:

- фінансування робіт планується здійснювати за рахунок державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством;
- обсяг державної фінансової підтримки Програми визначається Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік;
- орієнтовний обсяг фінансування Програми становить 75,7 млн. гривень, у тому числі за рахунок державного бюджету – 15 млн., обласного бюджету – 5,3 млн., місцевого бюджету – 4 млн., інших джерел – 51,4 млн. гривень.

Науковий та трудовий потенціал:

- активно діють три науково-дослідних інститути;
- середня вартість робочої сили в Шостці на 20% нижча, ніж середня по Сумщині;
- 40% населення міста – молодь;
- значна кількість висококваліфікованих робітників.

Географічне розташування та інженерно-транспортна інфраструктура:

- близькість до кордонів з Росією та Білоруссю;
- розвинена транспортна інфраструктура представлена міжнародною автомагістраллю Київ – Москва та залізничним сполученням Київ – Москва – Мінськ;
- можливість одержання унікальних технічних умов завдяки власній ТЕЦ;
- розвинена каналізаційна мережа;
- водопостачання забезпечується як технічною, так і артезіанською водою.

Ступінь підтримки урядом. Індустріальний парк Свема працює за принципом «єдиного інвестиційного вікна». Це означає, що уряд вирішує комплекс питань: видача технічних умов, оформлення дозвільної документації, заключення договорів енергозбереження, заключення договорів аренди, супровід інвестиційних проектів.

Завдяки виконанню Програми очікується отримати такі ефекти, що визначають результати діяльності Індустріального парку «Свема».

Економічна ефективність:

- забезпечити збереження висококваліфікованих кадрів;
- підвищити ділову активність у м. Шостці;
- підвищити привабливість освіти і наукової діяльності в Шосткинському інституті Сумського державного університету;
- комерціалізувати науково-дослідні розробки;
- збільшити кількість фірм та компаній, розширити спектр їх послуг та здійснити комерційне освоєння нових ідей і винаходів, результатів прикладних і фундаментальних наукових досліджень (планується залучити не менше 200 млн. доларів США інвестицій).

Соціальна ефективність:

- підвищити рівень зайнятості населення в результаті створення 10 тис. нових робочих місць;
- підвищити рівень заробітної плати і доходів;
- забезпечити проходження практики студентів навчальних закладів різних рівнів акредитації;
- працевлаштувати випускників навчальних закладів;
- забезпечити спільне використання матеріально-технічної бази парку «Свема» підприємцями та науковцями.

Проаналізувавши даний проект за критеріями доречно відмітити, що Індустріальний парк «Свема» є вдалим об'єктом для інвестування завдяки унікальній інфраструктурі, висококваліфікованим трудовим ресурсам та широкими перспективами для розвитку.

Висновки. Проблематика залучення інвестиційних ресурсів до процесів розширеного відтворення, структурної оптимізації та технологічного розвитку виробничого потенціалу України завжди була в центрі уваги дослідників-економістів. Розвиток інвестування в Україні на сьогодні відбувається досить високими темпами. Головними домінантами є його орієнтація на розвиток конкурентного середовища й упровадження новітніх технологій.

У процесі дослідження визначено головні завдання інвестиційної діяльності:

- визначення шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм та проектів;
- забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства;
- забезпечення максимізації доходів від інвестиційної діяльності;
- забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків;
- забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності.

У розрізі питання формування прибуткового інвестиційного проекту, до уваги взято Індустріальний парк «Свема». До основних переваг даної програми слід віднести:

- економічний потенціал, орієнтований на перспективні галузі виробництва;
- науковий та трудовий потенціал, представлений активною молоддю та висококваліфікованими трудовими ресурсами;
- вдале географічне розташування та унікальна інженерно-транспортна інфраструктура;
- близькість виробничих об'єктів – потенційних партнерів.

Отже, потенційно Україна може бути однією з провідних країн застосування іноземних і вітчизняних інвестицій. Цьому сприяє її величезний внутрішній ринок, порівняно кваліфікована й водночас дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, великі природні ресурси та наявність інфраструктури, хоч і не надто розвиненої. Без цього практично неможливі перехід до повноцінного ринку та широкий розвиток міжнародної інвестиційної діяльності.

Список літератури

1. *Статистичний бюлетень « Капітальні інвестиції (за січень – вересень 2012 року) // Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Сумській області.*
2. *Статистичний бюлетень « Капітальні інвестиції (за 2011 рік) // Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Сумській області.*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

***Анотація.** В науковій роботі досліджено вплив економічного стану в Україні на демографічну ситуацію країни, виявлені економічні фактори впливу на демографію, проведено порівняльний аналіз державних дотацій з прожитковим мінімумом і мінімальної заробітної плати українців.*

***Ключові слова:** демографічний стан, народжуваність, прожитковий мінімум, державні дотації.*

Актуальність дослідження. Перехід України до системи ринкових відносин виявив низку соціально-економічних проблем, одна з котрих, різке погіршення демографічної ситуації в Україні внаслідок падіння рівня народжуваності та високих показників смертності дітей до 1 року. Неспроможність держави забезпечити на сьогоднішній день достатній рівень життя для пересічного українця призводить до старіння нації і неможливості заміщення поколінь, що і зумовило мету нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми демографічної ситуації України займається Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. Вивченню впливу демографічної ситуації на економіку держави присвячено багато наукових праць вітчизняних вчених, таких як О. Богуцький, С. Вовканич, І. Голубєва, І. Прибиткова та інші [1; 2; 3].

Метою дослідження є аналіз стану демографічної ситуації в Україні, вплив державних важелів на зміну народжуваності в країні.

Основні результати дослідження. Демографічна ситуація – це прояв особливостей відтворення населення по основних його процесах в конкретному часі і місці (регіоні, країні). У сучасній Україні демографічна ситуація відрізняється великою гостротою і напруженістю. Вона визначається структурою населення і характером його руху, видами, типами і режимом відтворення, рівнем народжуваності і смертності, кількістю шлюбів та розлучень. У основі всіх цих процесів лежить соціально-економічне положення в країні [4]. Демографічна ситуація характеризує відтворення населення за його основними структурними елементами у просторовій і часовій визначеності. Забезпечення умов розвитку народонаселення в Концепції (основах державної політики) національної безпеки України розглядається як один з її пріоритетних національних інтересів [5].

Результати досліджень, проведених у ряді країн, свідчать, що внутрішня негативна соціально-демографічна ситуація може здійснювати руйнівний вплив на стан безпеки держави навіть за стабільної міжнародної ситуації. Проблеми оптимального демографічного розвитку слід розглядати як першочергові інтереси держави, як фактор і водночас як результат її функціонування. Демографічний чинник поряд з іншими соціально-економічними факторами впливає на рівень трудової активності населення. Соціально-демографічна ситуація в державі формується залежно від розвитку процесів відтворення населення та міграційних процесів. Аналіз сучасної демографічної ситуації, а також її динаміки протягом останніх років свідчить про наявність в Україні поряд із соціально-економічними проблемами глибокої демографічної кризи [5].

Характерними рисами сучасної демографічної ситуації в Україні є:

- тривале зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту;

- старіння нації, збільшення «навантаження» на працездатну його частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- погіршення здоров'я нації;
- посилення міграційних процесів, вплив яких на демографічні та соціально-економічні показники суперечливий і нерідко негативний.

Основним чинником, що обумовлює скорочення чисельності населення України, є режим його відтворення, який характеризується тенденціями зростання депопуляції (смертність перевищує народжуваність), що не забезпечує навіть простого заміщення поколінь. Вирішальну роль у виправленні такого становища може відіграти лише держава, сприяючи росту національної свідомості українського народу, відновлюючи традиційні родинні цінності української нації, матеріально і морально підтримуючи сім'ї, в яких народжується і виховується троє і більше дітей.

Аналізуючи показники природного руху населення (див. табл. 1.1) можна сказати, що Україна має середній коефіцієнт народжуваності, високий коефіцієнт смертності та високий коефіцієнт дитячої смертності в порівнянні з іншими країнами.

Таблиця 1.1 – Показники природного руху населення країн за 2012 рік [6]

Країна	Загальний коефіцієнт народжуваності	Загальний коефіцієнт смертності	Коефіцієнт дитячої смертності (на 1000 народжених)
<i>Україна</i>	10,7	15,4	9,5
<i>Росія</i>	13,3	13,3	8,7
<i>США</i>	12,7	8,1	7,5
<i>Латвія</i>	8,3	14,0	10,0
<i>Швейцарія</i>	10,2	8,5	4,9
<i>Німеччина</i>	8,9	10,0	4,7

Причини падіння народжуваності це не тільки економічні негаразди в країні (хоча вони також відіграють свою роль). Узагальнюючи сучасні чинники зниження народжуваності ми можемо виокремити такі групи: економічні, соціальні, психологічні, біологічні. Задоволення потреби в дітях, у материнстві та батьківстві конкурує з низкою інших потреб. Наприклад, якщо заможні верстви населення оцінюють витрати часу та грошей на забезпечення майбутнім дітям необхідного фізичного, розумового розвитку та професійної підготовки і порівнюють їх із задоволенням власних потреб у розвитку та дозвіллі, то бідні враховують майже елементарні потреби в їжі, одязі, житлі. Також не слід мріяти і про те, що з підвищенням рівня життя автоматично підвищиться рівень народжуваності. Прикладом можуть слугувати економічно розвинуті країни, де рівень народжуваності істотно знизився не зважаючи на високий рівень життя. Крім всього іншого формування несприятливої демографічної ситуації також має негативні соціально-економічні наслідки [5].

Одним із чинників, що суттєво впливає на демографічну ситуацію в Україні є здоров'я нації, котре останніми роками помітно погіршується. Здоров'я як соціальна категорія тісно пов'язана з конкретним середовищем проживання і характером діяльності людини.

Негативними чинниками погіршення здоров'я є шкідливі звички, незбалансоване харчування, надмірне моральне і психологічне навантаження, несприятливі умови праці, малорухомість, незадовільні матеріально-побутові умови

та багато іншого (рис 1.1). Негативно позначається на формуванні стану здоров'я і несприятлива екологічна ситуація, зокрема забрудненість ґрунту, води, повітря (їх внесок дорівнює приблизно 20 %). Техногенне та радіоактивне забруднення атмосфери, ґрунтів, водою у більшості областей України спричиняє численні мутантні ушкодження генів, які можуть у майбутньому лавиноподібно поширюватися. Наслідком цього стане біологічно зумовлене зниження народжуваності, зростання потворності серед новонароджених, поширення спадкових хвороб і виявлення їхніх нових форм. Соціальну значущість здоров'я можна оцінити через показники працездатності, інвалідності й смертності. Тимчасова непрацездатність й особливо цілковита втрата працездатності завдають соціальної та економічної шкоди не лише конкретній особі, а й суспільству в цілому. Підвищення рівня захворюваності, інвалідності та смертності – це пряма втрата трудового потенціалу, що негативно впливає на хід розширеного відтворення [6].

Сьогодні жінка поставлена перед дилемою – мати більшу кількість дітей чи працювати, і в більшості випадків жінка вирішує це питання на користь роботи. До того ж переважна більшість молодих людей вважають правильним обмежити величину сім'ї однією, максимум двома дітьми [7]. До основних причин небажання жінок мати більше дітей в сім'ї відносяться: значні грошові витрати на дітей, прагнення до швидкого підвищення життєвого рівня незалежно від зайнятості жінок, погані житлові умови, труднощі у вихованні дітей, небажання особистих жертв, страх перед пологами [8].

Але не зважаючи на все це уряд намагається змінити ситуацію на краще. В Україні створена потужна служба планування сім'ї. Програма спрямована на подолання кризових тенденцій, що перешкоджають відтворенню населення. Вона покликана сформулювати в людей потребу мати повноцінну родину, бажаних і здорових дітей і радикально змінити відношення кожної людини і держави в цілому до проблем планування сім'ї [9].

Рис.1.1 Відомості про смертність дітей до 1 року на 1000 чол. [6]

Нижче приведені дослідження має на меті показати який відсоток населення може дозволити собі народження та гідне матеріальне забезпечення дитини. Отже,

допомога при народження дитини надається у розмірі 29 800 гривень, який встановлений державою на період народження першої дитини. Розрахуємо скільки потрібно мінімально витратити коштів на утримання однієї дитини впродовж перших трьох років.

Таблиця 1.2 Витратити коштів на утримання однієї дитини впродовж перших трьох років (авторська розробка)

Назва	Кількість використаних коштів протягом трьох років, грн
Пологовий дім	1 000
Їжа та предмети годування	15 990
Одяг	6 500
Ліжечко, ходуні, стільчик для годування, коляска	5 200
Ліки та предмети гігієни	1 100
Памперси	6 800
Іграшки	560
Комунальні послуги	4 800
Разом	41 950

Встановимо чи матиме сім'я той прожитковий мінімум, який гарантований державою, і який відсоток населення зможе дозволити собі утримання дитини.

Таблиця 1.3 Порівняння затрат на утримання дитини (авторська розробка)

Назва	Потрібно внаслідок дослідження, грн.	Гарантовано державою, грн.
Кількість витрат на дитину	41 950	29 160
Прожитковий мінімум (сер.)	1 135	1 147 (мін. зарплата)
Прожитковий мінімум (мін.) (в розрахунку на одного члена сім'ї)	426	1 176 (прожитковий мін.)
Частка українців з середньою з/п, %	26%	
Частка українців з мінімальною з/п, %	43%	

На основі наведених даних можна зробити висновки про те, що дозволити собі народження і гідне матеріальне забезпечення дитини в змозі лише та частина населення, яка має середню заробітну плату. Цей результат не є втішним. Демографічна проблема в Україні існує і надалі. Потенційним батькам здається, що у них не достатньо сил, впливу і грошей, щоб утримувати дитину. На жаль всі ті допомоги, які надає держава для стимулювання людей щодо створення сім'ї не є у достатньому розмірі. Тож я можу сказати лише одне, що народити дитину на сьогоднішній день це «розкіш» для будь-якої молоді сім'ї.

Висновки. За результатами дослідження видно, що незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація в Україні залишається складною. Відсутні об'єктивні підстави призупинення існуючої тенденції скорочення загальної чисельності населення. У цій ситуації напрями демографічної політики держави мають спрямовуватися передусім на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Акценти варто робити не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Необхідно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – належному соціальному захисту сімей з дітьми та

осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого та побутового травматизму, популяризації здорового способу життя, забезпеченні доступності якісної медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінного активного його життя.

Перспективи подальших розробок. Сьогодні в Україні демографічна ситуація є досить складною, хоча народжуваність залишається на середньостатистичному європейському рівні, тому для підтримання її на цьому рівні та з метою підвищення рівня народжуваності необхідно вирішувати низьку соціальних, психологічних і економічних проблем

Список літератури.

1. *Вовканич С.* Демографічний чинник у системі розбудови інноваційного суспільства: загальноукраїнський і регіональний виміри [Текст] / С. Вовканич, С. Цапок // Регіональна економіка. - 2004. – № 1. - С. 21-34
2. *Голубева І. Є.* Молодь у відтворенні населення: теоретико-методичні підходи дослідження / І. Є. Голубева // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 140–145.
3. *Богуцький О.А.* Демографічна ситуація на селі / О.А. Богуцький // Економіка АПК. – 1997. – №11. – С. 54–59
4. *Муромцева Ю. І.* Демографія [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Муромцева Ю.І.– К. : Кондор, 2006. –300 с.
5. *Управління трудовим потенціалом* Навч. посіб / [Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П.]. – К.: КНЕУ, 2005. – 403 с.
6. *Демографічна ситуація* [Електронний ресурс] : Держ. ком. статистики. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. *Демографія* [Електронний ресурс] : <http://ukr-tur.narod.ru/personalii/ukrgeo/z/zub/web/webzub/socekdemregion/socekdemregion.htm>.
8. *Всеукраїнський перепис населення, або Чому українки не хочуть народжувати* [Електронний ресурс] : <http://www.galinfo.com.ua/news/101645.html>.
9. *Кількість абортів в Україні* [Електронний ресурс] : Урядовий портал. – http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245036367&cat_id=244277212.

Е.В. Кузьменко, студентка гр. Е-11 Ш

Шосткінський інститут Сумського державного університету

ПРИЧИНЫ И ПУТИ ВЫХОДА УКРАИНЫ ИЗ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

***Аннотация.** В работе проанализированы, причины возникновения кризиса в 2008 году. Так же был исследован вопрос возникновения второй волны кризиса в 2013 году. На основе собранных данных были предложены пути выхода Украины из глобального кризиса.*

***Ключевые слова:** открытая рыночная экономика, мировой финансовый кризис, финансовые показатели, финансовый рынок.*

Актуальность исследования. В современных условиях открытой рыночной экономики процессы, происходящие в других странах, отображаются на экономических тенденциях в Украине. Кризис 2008-2009 годов имел свои характерные проявления: резко ухудшился уровень жизни населения, что было связано с увеличением уровня безработицы (рост безработицы за 9 месяцев 2008 года составил 6,5%), увеличилось количество убыточных фирм с 33% в 2007 году до 40% в 2009, что связано с ростом индекса инфляции до 122,3%, снижением деловой активности субъектов хозяйствования. В Украине проявления финансового кризиса существенно ослабило экономический потенциал страны. Получение уроки глобального финансово-экономического кризиса должны стать основой для принятия взвешенных и рациональных решений в будущем.

Проблемы исследования финансовых кризисов нашли отображение в исследованиях отечественных и зарубежных экономистов: Я. Бар-Ями, А. Жолудя, В. Крауса, Д. Мейера, В. Мунтияна, А. Новака, Н. Рубини, В. Суслова, Дж. Фридмена и др.

Целью исследования является изучение влияния и последствий мирового финансово-экономического кризиса 2008-2009 гг. на экономическое развитие Украины.

Задачами исследования являются:

1. проанализировать характерные особенности и последствия мировых финансовых и экономических кризисов начиная с 1857 года;
2. предложить мероприятия, реализация которых необходима для стабилизации экономики Украины и для предотвращения последствий второй волны мирового финансово-экономического кризиса.

Основные результаты исследования. На протяжении почти двухвекового периода становления и развития мирового индустриального общества в экономике многих стран происходили кризисы, во время которых наблюдался нарастающий спад производства, скопление нереализованных товаров на рынке, падение цен, разрушение системы взаимных расчетов, крах банковских систем, разорение промышленных и торговых фирм, резкое увеличение безработицы.

Экономические кризисы до XX века ограничивались пределами одной, двух или трех стран, затем стали приобретать международный характер. В Евразии и Америке на протяжении почти двух веков экономические кризисы случались около 20 раз.

Первый мировой экономический кризис, который нанес удар сельскому хозяйству и общественной жизни одновременно США, Германии, Англии и Франции произошел в 1857 году. Кризис начался в США. Причиной послужили массовые банкротства железнодорожных компаний и обвал рынка акций [1].

Очередной мировой экономический кризис начался в 1873 году с Австрии и Германии. Кризис 1873 года по своему охвату был одним из первых крупнейших

международных финансовых кризисов. Первоисточками кризиса стали кредитный подъем в Латинской Америке, подпитываемый из Англии, и спекулятивный подъем на рынке недвижимости в Германии и Австрии. Американская и европейская экономика впали в фазу рецессии, экспорт стран Латинской Америки резко сократился, что привело к падению доходов государственных бюджетов. Это был самый продолжительный в истории капитализма кризис: он завершился в 1878 году [1].

В 1914 году произошел международный финансовый кризис, вызванный началом Первой мировой войны. Причина – тотальная распродажа бумаг иностранных эмитентов правительствами США, Великобритании, Франции Германии для финансирования военных действий.

Следующий мировой экономический кризис, связанный с послевоенной дефляцией национальной валюты, произошел 1920-1922 годах. Явление было связано с банковскими и валютными кризисами в Дании, Италии, Финляндии, Голландии, Норвегии, США и Великобритании [1].

Великая депрессия – 1929-1933 гг. 24 октября 1929 года (так называемый Черный Четверг) на Нью-Йоркской фондовой бирже произошло резкое снижение курса акций, ознаменовавшее начало первого крупнейшего в истории мирового экономического кризиса. Стоимость ценных бумаг упала на 60–70%, резко снизилась деловая активность, был отменен золотой стандарт для основных мировых валют. После Первой мировой войны экономика США развивалась динамично, миллионы держателей акций увеличивали свои капиталы, быстрыми темпами рос потребительский спрос. Процветание США окончилось тем, что акции: Американской компании телефонов и телеграфа, Всеобщей электрической компании и Всеобщей компании двигателей – потеряли в течение недели до двухсот пунктов. К концу месяца держатели акций лишились свыше 15 млрд. долларов. К концу 1929 года падение курсов ценных бумаг достигло рекордной суммы в 40 млрд. долларов США. Закрывались фирмы и заводы, банки ставали банкротами, миллионы людей стали безработными. Кризис продолжался до 1933 года, а его последствия ощущались до конца 30-х годов. Промышленное производство в США во время этого кризиса сократилось на 46%, в Великобритании на 24%, в Германии на 41%, во Франции на 32%. Курсы акций промышленных компаний упали в США на 87%, в Великобритании на 48%, в Германии на 64%, во Франции на 60%. По официальным данным, в 1933 году в 32 развитых странах насчитывалось 30 млн безработных, в том числе в США 14 млн [1].

Мировой экономический кризис, который начался после второй мировой войны в конце 1957 года и продолжался до середины 1958 года, охватил США, Великобританию, Канаду, Бельгию, Нидерланды и некоторые другие капиталистические страны. Производство промышленной продукции в развитых капиталистических странах снизилось на 4%. Количество безработных достигла почти 10 млн человек [1].

Экономический кризис, начавшийся в США в конце 1973 года по широте охвата стран, продолжительности, глубине и разрушительной силе значительно превзошел мировой экономический кризис 1957-1958 годов и по ряду характеристик приблизился к кризису 1929-1933 годов. За период кризиса в США промышленное производство сократилось на 13%, в Японии на 20%, в ФРГ на 22%, в Великобритании на 10%, во Франции на 13%, в Италии на 14%. Курсы акций только за год – с декабря 1973 по декабрь 1974 – упали в США на 33%, в Японии на 17%, в ФРГ на 10%, в Великобритании на 56%, во Франции на 33%, в Италии на 28%. Число банкротств в 1974 году по сравнению с 1973 годом выросло в США на 6%, в

Японии на 42%, в ФРГ на 40%, в Великобритании на 47%, во Франции на 27%. К середине 1975 года число безработных в развитых капиталистических странах достигло 15 млн человек. Кроме того, более 10 млн были переведены на неполную рабочую неделю или временно уволены с предприятий [1].

«Черный понедельник» 1987 года. 19 октября 1987 года американский фондовый индекс Dow Jones Industrial обвалился на 22,6%. Вслед за американским рынком обвалились рынки Австралии, Канады, Гонконга. Возможная причина кризиса: отток инвесторов с рынков после сильного снижения капитализации нескольких крупных компаний [1].

В 1994–1995 годах произошел Мексиканский кризис. Первое проявление кризиса – бегство капитала из Мексики: иностранцы стали опасаться экономического кризиса в стране. В 1995 году из страны было выведено \$10 млрд. Начался кризис банковской системы.

В 1997 году – Азиатский кризис. Самое масштабное падение азиатского фондового рынка со времен Второй мировой войны. Причинами кризиса стали – уход иностранных инвесторов из стран Юго-Восточной Азии, девальвация национальных валют региона и высокий уровень дефицита платежного баланса. По подсчетам экономистов, азиатский кризис снизил мировой ВВП на \$2 трлн [1].

Мировой финансовый кризис 2008-2009 гг.

Мировой кризис начался в США в конце 2006 года с ипотечного кризиса в секторе «некачественных кредитов», который проявился вследствие предоставления кредитов на ипотечном рынке неплатежеспособным заемщикам. А цепную реакцию по всему миру вызвал тот факт, что ипотечные компании, пытаясь выйти из тяжелой ситуации с неликвидными ипотечными кредитами, стали продавать закладные по ипотеке институциональным инвесторам в США и других странах.

Когда цены на недвижимость в США упали, компании, купившие эти закладные, понести огромные убытки, так как цены на недвижимость были намного ниже цен закладных. Американская ипотечная система разрушилась и впоследствии пострадала вся мировая экономика. По сути, американские ипотечные компании набрали, малообеспеченных спекулятивных клиентов, а когда долги перестали отдавать, перепродали закладные другим компаниям по всему миру, которые понесли гигантские убытки.

Катализатором финансового кризиса стал неконтролируемый рост денежной массы. Эмиссия денежных средств, поглощаясь отраслями промышленности и потребительским сектором, привела к повышению спроса на продукцию, и, как следствие, к повышению цен. Ипотечный кризис в США – это лишь последствия дисбаланса, вызванного всеобщим кредитованием. В конце 2008 года доля долговых обязательств от общей суммы располагаемого личного дохода выросла до 127%, что в значительной мере вызвано широким распространением ипотечного кредитования. [2].

Влияние мирового финансового кризиса на украинскую экономику.

Финансовый кризис в Украине не предполагался, поскольку в стране не развит финансовый рынок. Кризис на валютном рынке проявил себя через падение курса украинской гривны. Вместо привычных 4,6 гривен за доллар США состоянием на июль 2008 года (покупка коммерческими банками) за один день курс вырос до 4,75 гривен, а к 12 апреля 2013 года курс снизился вдвое и составлял 8,14 гривен за доллар США. Этот процесс, именуемый девальвацией, вызвал инфляцию и, как следствие, усилил процесс снижения объемов производства [3].

На протяжении июля 2008 года по март 2009 года в Украине наблюдалось снижение объемов производства в реальном секторе экономики на 19,8%. Что привело к углублению существующего экономического кризиса, и превращению

его в финансово-экономический.

Снижение объемов производства и сокращение на этой основе государственного и частного спроса привели к ухудшению экономического положения национальных производителей, росту уровня безработицы и обострению социального напряжения. В октябре 2008 года промышленное производство в Украине снизилось на 19,8 % и впервые, с августа 2005 года было зафиксировано снижение темпов роста ВВП на 2,1%, а уровень безработицы с 2007 по 2008 вырос на 5,3%.

Основные мероприятия по предотвращению последствий мирового финансового кризиса для украинской экономики.

1. Необходимой, с нашей точки зрения, является дальнейшая реализация мероприятий по развитию финансового рынка Украины путем укрепления финансовой и банковской системы, стимулирования консолидации банков, развития системы гарантирования межбанковских кредитов для оживления рынка межбанковского кредитования.

2. Увеличивать государственные дотации для выплат по ипотечным кредитам.

3. Сократить расходы госбюджета в первую очередь за счет расходов на государственное правление. Уменьшить численность работников органов государственного управления, ввести мораторий на повышение их доходов.

Украина является страной, экономика которой слишком открыта и неконкурентоспособна, а внутренний рынок неразвит, не имеет свободно конвертируемой валюты и внутренних сбережений, которые смогли бы быть использованы для инвестиций. Таким образом, методы и механизмы, которые используют развитые страны для выхода из кризиса, в Украине вряд ли сработают. В то же время кризис, делая неэффективно работающие предприятия неконкурентоспособными на отечественном и международных рынках, дает шанс экономике избавиться от неэффективного производства и провести, таким образом, долгожданную структурную реформу производства для повышения конкурентоспособности.

Актуальным на сегодняшний день остается вопрос о том будет ли вторая волна глобального кризиса, причем уже этой осенью, и как она повлияет на мировую экономику, в стороне от чего не останется Украина. Оценки экспертов нельзя назвать резко противоположными. Одни заявляют «да», другие – рекомендуют не паниковать, но оставаться весьма внимательными к ситуации, что говорит о возможности приближения «шторма».

Здесь хочется упомянуть прогноз Нуриэля Рубини, профессора Университета Нью-Йорка, который в 2007 году предсказал глобальный финансовый кризис 2008 года. Рубини называет точный срок развертывания второй кризисной волны – середина 2013 года.

Рубини выделяет четыре основные причины возникновения «идеального шторма» для мировой экономики – финансовые трудности в США, финансовый кризис в еврозоне, замедление темпов роста китайской экономики, спад японской экономики, обусловленный природными катаклизмами [4].

Что касается Украины, то основной проблемой в сложившейся ситуации станет повышение стоимости энергоносителей. Вопрос остается в разряде критических. То же касается быстрых темпов роста импорта и сокращение экспорта, что негативно сказывается на курсе гривны. А это значит ажиотажный спрос на валюту, что может вызвать ее дефицит.

По данным Госкомстата, за первое полугодие в экономику Украины иностранными инвесторами вложено 2,8 млрд. дол., что на 56% больше показателя за аналогичный период 2010 года. При этом в ведомстве отмечают, что за этот же период из Украины в экономику других стран направлено 2,3 млн. дол. Как видим,

статистика не из лучших. Сюда же добавим налоговый пресс, отсутствие действенных реформ [5].

Ряд экономических и финансовых показателей свидетельствует о скором повторении кризиса 2008-2009 года в стране. Как считают специалисты, масштабы новых проблем будут значительно серьезнее, чем в 2008-2009 годах.

По мнению заслуженного экономиста Украины, экс-министра экономики Украины Виктора Суслы, кризис не прекращался после 2008 года, и украинская экономика постоянно переживает его. Однако в этом году ситуация может существенно обостриться, для чего есть соответствующие предпосылки [5].

Также кризис проявляется и в других секторах, в частности, в экспортных отраслях экономики. Торговый баланс за первое полугодие этого года был отрицательным – 7 млрд дол. что вызывает рост задолженности на чем акцентировал внимание В. Суслы. Помимо этого положение обостряется непростой политической ситуацией, которая заключается в зависимости Украины от внешних кредиторов. К концу 2013 года государственный долг Украины прогнозируется в размере 70 млрд. дол. [5].

О приближении кризиса свидетельствует так же ряд текущих экономических и финансовых показателей: снижение темпов роста ВВП на 5%, с 5,2% в 2011 году до 0,2% в 2012 году, печать Национальным Банком Украины ничем не подкрепленной денежной массы в размере 3,2 млрд грн, уменьшение объемов иностранных инвестиций на 3,9% объем которых состоянием на январь 2013 г. составил 363 млрд. дол., увеличение отрицательного сальдо внешнеторгового баланса Украины, с 6,657 млрд. дол в 2011 году до 9,027 в 2012 году [5].

Среди предпосылок будущего кризиса эксперт по экономическим и социальным вопросам Украины Павел Розенко выделяет следующие:

Во-первых, медленный рост экономики. Так данные Госкомстата свидетельствуют, о снижении темпов роста ВВП страны начиная с 2012 по 2013 год на 5% [5].

Во-вторых, мнимая стабильность гривны, которая достигается за счет уменьшения резервов Национального Банка Украины. Золотовалютные резервы за год сократились на 10 млрд. грн: с 39 млрд. грн до 28 млрд. грн.

Председатель Комитета экономистов Украины, кандидат экономических наук Андрей Новак отметил, что предпосылки будущего кризиса касаются почти всех сфер экономики. Прежде всего он отметил, что опасность угрожает национальной денежной единице – гривне, так как три фундаментальных показателя, которые формируют ее курс, «переживают негативные тенденции».

К этим показателям относятся, во-первых, хроническое отрицательное внешнеторговое сальдо, о чем упоминалось выше. Во-вторых, высокая реальная инфляция, которая составила по данным опроса «Левада-центра» и Национального агентства финансовых исследований 15%. В-третьих, неуклонно растет государственный долг и на сегодняшний день он составляет 66,549 млрд дол. США.

«Итак, вопрос времени, когда все эти факторы сработают одновременно. Тогда нас ждет серьезная девальвация», – предостерег Новак [5].

Эксперт по экономическим и социальным вопросам Павел Розенко отметил принципиальное отличие истоков кризиса 2008 года и будущих проблем. По его словам, предыдущий кризис был следствием глобального европейского, даже мирового финансового кризиса, когда фактически в один момент обвалились почти все рынки ЕС, США, Японии.

Несмотря на попытки властей убедить украинцев в стабильности экономической ситуации в стране, украинцы самостоятельно начали готовиться к непростым временам, чтобы уберечь свои средства от будущего кризиса.

Первой «мерой предосторожности», к которой прибегли украинцы, по словам экспертов, является активная скупка валюты. В июле украинцы скупили валюты на 800 млн дол. больше, чем продали. То есть они сбывают гривну и накапливают валюту и золото [6].

Валерий Мунтиян считает, что кризис, который угрожает нам в 2013 году, – это кризис существующих теорий, концепций и моделей, образа мышления, моральных ценностей, духовности и сознания. Ведь одновременно совпали циклы трех кризисов: конъюнктурный (цикл 5 лет), воспроизводственный (10 лет) и кризис производства (50 лет). Это произвело резонанс и быстрыми темпами разрушается не только модель однополюсного мира, но и существующая мирохозяйственная система [7].

Приведенный выше анализ основных тенденций развития украинской экономики и мнения экспертов подтверждает существование угрозы возникновения второй волны кризиса внутри страны.

Таким образом, для смягчения последствий грядущего кризиса необходимой, с нашей точки зрения, является реализация совокупности следующих мероприятий:

1. Укрепление финансовой и банковской системы.
2. Осуществление государственных дотаций физических лиц по ипотечному кредитованию.
3. Сокращение расходов госбюджета в первую очередь за счет расходов на государственное управление.
4. Стимулирование предприятий к осуществлению реальных инвестиций для развития промышленного производства.

Выводы. Подытоживая выше приведенное исследование истоков и особенностей мирового финансового кризиса 2008-2009 года, следует отметить про реальную угрозу возникновения второй волны мирового кризиса. По мнению Н. Рубини он будет связан с некоторыми финансовыми трудностями в США, в частности из-за реальной угрозы признания страны дефолтом; финансовым кризисом в еврозоне, что также вызывает обеспокоенность в связи с большим влиянием стран еврозоны на мировую экономику; замедлением темпов роста китайской экономики, которая на сегодняшний день имеет влияние на мировую экономику сопоставимое с экономикой США.

По мнению многих специалистов, Украина также не сможет избежать второй волны мирового экономического кризиса. Согласно прогнозам кризис 2013 года по ряду финансово-экономическим показателям будет глубже кризиса 2008–2009 годов. Ряд текущих показателей развития украинской экономики свидетельствует о его скором приближении.

Список литературы

1. *История мировых экономических кризисов* [Электронный ресурс] / Веб сайт РИА Новости – Режим доступа. : http://ria.ru/crisis_spravki/20080917/151357556.html.
2. *Экономический кризис в Украине в 2008 году* [Электронный ресурс]/ Веб сайт Krivorak – Режим доступа. : <http://krivorak.com/ekonomicheskii-krizis-v-ukraine-v-2008-godu>
3. *Причины мирового экономического кризиса 2008 года* [Электронный ресурс] / Веб сайт Profit - blog – Режим доступа. : [http://profit- blog.com/biznes/prichiny-mirovogo-ekonomicheskogo-krizisa-2008-goda.html](http://profit-blog.com/biznes/prichiny-mirovogo-ekonomicheskogo-krizisa-2008-goda.html)
4. *Ніна Сорока На світ котиться хвиля нової глобальної кризи* [Электронный ресурс] / Н. Сорока // Веб сайт News finance – Режим доступа. : <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2011/08/30/249996>
5. *Новая волна кризиса в Украине неизбежна: сроки, масштабы, последствия* [Электронный ресурс] / Веб сайт CityNews – Режим доступа. : <http://www.citynews.net.ua/ukrainenews/21149-novaya-volna-krizisa-v-ukraine-neizbezhna-sroki-masshtaby-posledstviya.html>
6. *Олег Сухомлин / Вторая волна мирового кризиса уже в Украине. Пять признаков* [Электронный ресурс] / О. Сухомлин // Веб сайт – Режим доступа. : http://cripo.com.ua/?sect_id=3&aid=125712
7. *Валерий Мунтиян / Причины и сценарии развития мирового кризиса: украинский взгляд.*[Электронный ресурс] / В. Мунтиян // Режим доступа к документу. : http://www.harvard-bssp.org/static/files/391/Muntiyank_UKR.doc

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

інвестиційно-інноваційного розвитку соціально-економічних систем

ЕКОНОМІЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКУ НА НЕРУХОМІСТЬ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

***Анотація.** У роботі обґрунтовано перспективи розвитку податку на нерухомість в Україні, а також описані приклади використання цього податку в Україні. Викладена загальна характеристика податку на нерухомість, визначене призначення даного податку, описаний його світовий досвід. Описано процес впровадження податку в Україні та його перспективи в Україні. Проведено детальний аналіз доцільності впровадження податку, а також запропоновані деякі зміни, щодо пільг зі сплати податку.*

***Ключові слова:** податок, нерухомість, податкові пільги.*

Актуальність дослідження. Перехід до ринкових відносин змушує нас звернути увагу на економічний досвід розвитку закордонних країн, зокрема в області фінансів. Особливе місце тут займає податкова система – найважливіший інструмент державного економічної політики і регулювання ринкових відносин.

Актуальність даного дослідження полягає в необхідності зміни і вдосконалення оподаткування нерухомості в нашій країні та приведенні податкової системи у відповідність з європейськими та світовими нормами, у зв'язку з інтеграцією України у світове господарство. Його вирішення повинно здійснюватися шляхом вивчення, аналізу і творчого осмислення як нинішньої української законодавчої бази, так і накопиченого світового досвіду у сфері оподаткування нерухомості.

Метою дослідження є детальне дослідження сутності податку на нерухомість, проблем та перспектив його впровадження в Україні, а також всебічне вивчення світового досвіду цього податку.

Об'єктом дослідження є процес формування системи оподаткування нерухомого майна в умовах реформування податкової – бюджетної системи України.

Основні результати дослідження.

Загальна характеристика податку на нерухоме майно.

Будь-який новий податок – це стрес для суспільства, тому його треба запроваджувати поступово, розумно вводити в законодавче поле України. А перед тим ще й провести громадські слухання, щоб пропозиції, висунуті на них, були враховані, коли прийматимуть відповідний закон.

Спеціалісти провели серйозні дослідження щодо того, якою нерухомістю володіє середня українська сім'я, щоб цей податок не завдав шкоди більшості українців. Дія податку не торкнеться 90% населення України. А тих, хто має квартири та будинки більш за площею, навряд чи можна віднести до пересічних громадян, у більшості випадків це заможні люди. Саме на залучення до оподаткування таких людей і спрямовано законопроекти про податок на нерухомість, адже це своєрідний податок на багатство, який, до речі, існує в більшості країнах світу.

Метою введення даного податку є забезпечення збалансування доходів і витрат бюджету держави та сприяння підвищенню ефективності використання нерухомості суб'єктами господарювання.

Введення податку на нерухомість забезпечить виконання таких функцій:

- Фіскальна функція
- Стимулююча функція
- Соціальна функція

Міжнародний досвід податку на нерухомість.

Міжнародний досвід показує, що податок на нерухомість є досить привабливим для окремих адміністративно-територіальних одиниць, оскільки він сприяє ефективному використанню житлових та комерційних приміщень. Зважаючи на те, що податок на нерухомість належить до місцевих зборів, органи муніципальної влади можуть активно використовувати цей інструмент для підтримки стратегічних соціально-економічних програм на користь громади міста.

Звертаючись до міжнародного досвіду, потрібно зазначити, що податок на нерухомість може бути однією з вагомих статей дохідної частини бюджету. Він забезпечує 38% надходжень до місцевих бюджетів у Канаді (в окремих провінціях – до 81%), 33% – у Франції та близько 30% – у США (від 10% до 70%, залежно від штату). В країнах з економікою, що розвивається, податок на нерухомість становить 40–80% платежів до місцевих бюджетів.

Податок на нерухоме майно є винятково місцевим податком в країнах ЄС, хоча його граничні ставки визначаються на центральному рівні. Об'єктом оподаткування є земля та споруди. Питома вага цього податку у власних надходженнях місцевих бюджетів становить від 10% в Данії, Фінляндії, Греції, Люксембурзі, до 50% в Бельгії, Литві, Латвії, Словенії, Польщі, Словаччині, Іспанії.

Введення податку на нерухомість в Україні.

Про можливість запровадження в Україні податку на нерухоме майно вперше заговорили ще на початку 90-х років минулого століття. Перша спроба введення податку на нерухомість мала місце ще у 1999 р., коли було прийнято зміни до Закону України «Про систему оподаткування». В ст. 14 цього Закону йшлося про те, що до загальнодержавних податків і зборів зокрема належить податок на нерухоме майно (нерухомість). Проте, як відзначають експерти, в цьому нормативно-правовому акті не було визначено порядок та базу податку на нерухоме майно. Це планували зробити у спеціальному законі, який так і не було прийнято.

Пізніше, в 2006 році, податок на нерухоме майно в рамках пілотних проектів запровадили в Івано-Франківській та Луганській областях, де була змодельована спрощена форма оподаткування на основі дуже низьких ставок з квадратного метра площі будівель (0,1 грн – з житлових, 2,9 грн – з комерційних). Та навіть за таких умов додаткові доходи від сплати цього податку склали в середньому 25% доходів бюджетів найнижчого рівня з власних джерел.

Запровадження податку на нерухомість в Україні на сучасному етапі соціально-економічного розвитку потребує надзвичайно виважених підходів до механізму його функціонування. Існують певні складнощі у цьому питанні, так як існує лише обмежений досвід запровадження такого податку в Україні та існує проблема інституційного та юридичного забезпечення.

Що стосується можливості нарахування податку на нерухоме майно, то в залежності від його вартості, слід відзначити, що сьогодні в Україні дуже важко обрахувати його ставку, оскільки в країні немає єдиного реєстру нерухомості та відповідних нормативів і стандартів, за якими можна оцінювати вартість нерухомості.

Введення податку на нерухомість планувалося на 1 січня 2011 року, але Верховною Радою України було введено мораторій, що забороняє даний податок до 1 липня 2012. Але і 1 липня податок знов не був введений. Мораторій був знову продовжений на півроку, а наразі продовження мораторію не планується, а введення податку в дію призначене на 1 січня 2013 року.

Аналітики податкової служби підраховали, що завдяки нововведеному податку місцеві бюджети вже у 2013 році отримають близько 75 млн. гривень. На сьогодні в Україні нараховується 28 млн. житлових об'єктів, які підлягатимуть оподаткуванню податком на нерухоме майно.

Характеристика податку на нерухомість в Україні.

*Економічне призначення податку на нерухомість:
світовий досвід та перспективи використання в Україні*

До позитивних аспектів податку належать:

- Диференційований характер (кожен буде платити відповідно до своїх статків);
- Поповнення міського бюджету (як наслідок – чисті вулиці, відремонтовані дороги, сучасні дитячі майданчики);
- Практика спекулювання нерухомістю стане не вигідною;
- Фінансування ЖКГ;

Негативне значення податку полягає у відсутності чітких критеріїв оцінки майна в Україні.

Об'єктом оподаткування є об'єкт житлової нерухомості, а саме: будівлі, віднесені з нормативно-правовим полем до житлового фонду, дачні та садові будинки.

Відповідно до пп. 265.2.2. п. 265.2 ст. 265 Податкового кодексу України до об'єктів оподаткування не належать:

- об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад (їх спільній власності);
- об'єкти житлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом;
- будівлі дитячих будинків сімейного типу;
- садові або дачні будинки (не більше одного такого об'єкта на одного платника податку);
- об'єкти житлової нерухомості, які належать багатодітним сім'ям та прийомним сім'ям, у яких виховується троє та більше дітей, але не більше одного такого об'єкта на сім'ю;
- гуртожитки.

Платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості.

Перспективи податку на нерухомість в Україні.

Податок на нерухомість в Україні – це не тільки питання розвитку самоврядування, це і очевидні соціальні та економічні вигоди, які отримують місцева громада і місцевий бізнес. Так, мешканець, сплачуючи податок, може абсолютно точно розраховувати на покращення житлових умов, транспортного обслуговування, доріг, муніципальної інфраструктури тощо. Більше того, база податку може бути визначена таким чином, щоб обмежити тягар податку на платників з низьким рівнем доходів, що забезпечить «соціальне» спрямування цих зборів. Місцевий бізнес, відповідно, отримає справедливую систему перерозподілу доходу – тепер нерухомістю володітимуть ті суб'єкти ринку, які найоптимальніше організували свою господарську діяльність та є найкращими власниками нерухомості. Крім того, цей податок може також бути ефективним засобом оподаткування доходів, отриманих в тіньовій економіці.

Застосування цих дієвих інструментів дозволить призупинити хаотичне скуповування житла окремими особами з метою його перепродажу за підвищеними цінами, тобто практика спекулювання нерухомістю стане не вигідною. Запровадження податку на нерухоме майно дозволить значною мірою стабілізувати ціни на ринку житла та зробить його більш доступним для різних категорій населення.

Введення податку на нерухомість має покласти край практиці «вічного будівництва» через визначення чітких термінів здачі готового житла та його оподаткуванням протягом всього процесу будівництва, навіть якщо об'єкт є незавершеним.

Новий податок отримує ефект «податку на багатство»: він буде носити диференційований характер та зрівнювати податкове навантаження для різних соціальних груп – відтепер кожен буде платити відповідно до своїх статків. Методика розрахунку має враховувати цільове призначення, місцезнаходження та, власне, загальну площу приміщення. Так, власник невеликої квартири в спальному районі платитиме в розрахунку на один квадратний метр набагато менше, ніж власники дорогих квартир та butikів у центрі міста.

Враховуючи досвід країн Центрально-Східної Європи додаткові надходження від введення податку на нерухомість протягом найближчих років можуть скласти від 7% до 8% річних бюджетів міст, а це – чисті вулиці, капітально відремонтовані дахи, нові автошляхи, сучасні дитячі майданчики в місті тощо. А в перспективі з розвитком і впорядкуванням ринку нерухомості за прикладом найбільш економічно розвинутих країн, частка надходження від податку в структурі доходів місцевого бюджету може бути збільшена і до 30%.

Сімнадцятирічна передісторія розробки податку на нерухоме майно ще не свідчить про затвердження його якісної моделі. Аналіз статті 265 Податкового Кодексу України дає змогу зрозуміти, що цей податок має достатню кількість недоробок. На нашу думку більшість з них стосуються пільг щодо сплати податку. Також однією з причин недосконалості системи оподаткування нерухомості є те, що в Україні існує проблема нестачі фінансових ресурсів, необхідних на проведення оцінки нерухомого майна.

Розрахунок податку на нерухоме майно.

Обчислення суми податку з об'єктів житлової нерухомості, які знаходяться у власності фізичних осіб, проводиться органом державної податкової служби за місцезнаходженням об'єкта житлової нерухомості.

Податкове повідомлення-рішення про суму податку, що підлягає сплаті, та платіжні реквізити надсилаються органами державної податкової служби платникам за місцезнаходженням об'єкта житлової нерухомості.

Враховуючи те, що мінімальна заробітна плата на 01.01.2013 становить 1134 грн. сума сплати податку буде розраховуватися таким чином:

- для квартир, площею від 120 до 240 кв. м., а також будинків площею від 240 до 500 кв. м. при ставці податку 1% МЗП та відсутності пільг, сума сплати податку складатиме 11,34 грн.
- для квартир, площа яких перевищує 240 кв. м. та будинків, площа яких перевищує 500 кв. м. при ставці податку 2,7% МЗП та відсутності пільг, сума сплати податку складатиме 30,62 грн.

Але по суті ці розрахунки є формальними, так як існує велика кількість пільг щодо сплати цього податку. Вони передбачаються у вигляді зменшення бази оподаткування об'єктів житлової нерухомості та повного або часткового звільнення від сплати податку. Зокрема, зменшується база оподаткування об'єктів житлової нерухомості, що перебувають у власності фізичної особи: для квартири – на 120 кв. м.; для житлового будинку – площа якого становить 240 кв. м.. Таке зменшення надається один раз за базовий податковий (звітний) період і застосовується до об'єкта житлової нерухомості, у якій фізична особа – платник податку зареєстрована в установленому законом порядку, або за вибором такого платника до будь-якого іншого об'єкта житлової нерухомості, що перебуває в його власності.

Ми вважаємо, що пільги, які стосуються розміру майна є недоцільними. І власник квартири в 120 кв. м. не повинен платити менше ніж власник квартири в 125 кв. м. Проте ми пропонуємо запровадити інші види пільг, які б стосувалися тієї категорії громадян, яка тимчасово не може сплачувати даний податок у повному розмірі.

Пропозиції змін щодо пільг зі сплати податку.

На нашу думку розділ 4 статті 265 ПКУ, який стосується пільг зі сплати податку на нерухомість є недосконалим і потребує деяких коригувань.

В більшості випадків платниками даного податку дійсно будуть особи, які мають достатній рівень доходів для сплати податку. Проте існує також категорія громадян, які володіють квартирами площею від 120 м. і більше або будинками площею від 240 м. і більше, але неспроможні взагалі сплачувати податок або сплачувати його в повному обсязі.

До цієї категорії ми пропонуємо віднести:

- Багатодітні родини. Пільги надавати у розмірі 50 % від повної суми сплати до того часу, коли родина перестає бути багатодітною. Тобто коли в родині залишаться, наприклад 2 неповнолітніх особи, вона зобов'язана буде сплачувати податок у повному обсязі, якщо вона не належатиме до іншої пільгової категорії.

- Студентів денної форми навчання. Пільги надавати у вигляді скорочення суми податку на 70 % на період навчання і за умови, що студент не має спонсора, яких здатен сплачувати податок за нього.

- Чоловіків, які призвані до армії. Якщо чоловік проживає один в квартирі, надавати пільги лише на період служби, у вигляді несплати податку.

- Пенсіонерів, що не працюють. Пільги надавати у розмірі 50% від суми платежу.

- Осіб, що отримали нерухомість у спадок і не мають достатніх коштів для сплати податку. Пільги надавати у вигляді скорочення суми платежу на 50%.

- Непрацевдатних осіб. Пільги надавати у вигляді несплати податку.

Також ми вважаємо, що недоцільною є сплата податку в тих випадках коли площа нерухомості не перевищує 120 кв. м (для квартир) та 240 кв. м. (для будинків), але у власності особи перебуває декілька об'єктів нерухомості.

Надання цих пільг на нашу думку є доцільнішим, ніж тих, що прописані в законі.

Висновки. Узагальнення напрацювань провідних учених і результати власних досліджень дозволили дійти таких висновків, що від впровадження податку на нерухомість громада міста отримує багато реальних вигод, серед яких найважливіші: збільшення фінансування соціально-економічних програм в галузях ЖКГ, охорони здоров'я, освіти, культури і т.п.; обмеження спекуляцій на ринку нерухомості і стримування цін на житло; створення сучасної інфраструктури в місті, що призведе до росту інвестиційної привабливості і створенню нових робочих місць; ефект «податку на багатство», коли податкове навантаження буде розподілятися виключно за принципом соціальної справедливості.

Введення податку на нерухомість – це ключ до реалізації основних соціально-економічних пріоритетів міста, а саме: підвищення рівня якості життя та створення конкурентоспроможного середовища в місті. Податок на нерухоме майно має стати вагомим запорукою збільшення доходної частини місцевих бюджетів шляхом удосконалення системи оподаткування нерухомості на основі досвіду зарубіжних країн. Але поки Україна не має змоги здійснити це удосконалення. Тому зараз необхідно шукати інші механізми поповнення місцевих бюджетів шляхом доповнення існуючого законодавства

Також ми хочемо акцентувати увагу на тому, що введення податку на нерухомість – повинно бути поступовою, поетапною, відповідальною роботою компетентних органів державної влади у тісній співпраці з фахівцями, експертами, громадським сектором, засобами масової інформації.

ОФШОРНІ ЗОНИ ТА КОМПАНІЇ. ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Анотація. У роботі розглянуто механізм функціонування офшорних зон. Визначено економічну суть офшорів та їх класифікацію. Визначено роль офшорних юрисдикцій в українському бізнесі. Проаналізована діяльність офшорних зон та їх вплив на економіку держав світу та України.

Ключові слова: офшорні зони, інвестиції, офшорна компанія, відмивання коштів.

Актуальність дослідження визначається впливом офшорних зон і компаній, що функціонують в них, на перерозподіл фінансових ресурсів, яке пов'язане з припливом або відтоком капіталу, що надає можливість опосередковано впливати на економіку окремих країн і на світову економіку в цілому.

Об'єктом дослідження є механізм функціонування офшорних зон та компаній.

Предметом – діяльність офшорних зон та їх вплив на економіку держав світу та України.

Мета дослідження – визначити теоретико-організаційні основи офшорних зон, їх позитивні та негативні напрямки.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі **завдання**:

- визначити економічну суть офшорів та їх класифікацію;
- визначити передумови виникнення офшорних зон та їх еволюцію;
- окреслити правові режими функціонування офшорних зон;
- дослідити спеціалізацію офшорних зон та наслідки їх діяльності;
- дослідити множинність використання офшорних зон;
- визначити роль офшорних юрисдикцій в українському бізнесі;
- змалювати удосконалення національної політики протидії офшорним зонам.

Основні результати дослідження. Для більш точного уявлення про те що таке офшорна зона в'ясиємо, перш за все, звідки ж узагалі взявся термін «офшор».

Життя терміну «офшор», дало англійське вираження «off shore», дослівно значуще «поза берегом». Відповідно термінології, прийнятої в економічній літературі, під офшорною діяльністю розуміється діяльність комерційної компанії поза юрисдикцією якої-небудь держави. Учасники міжнародних фінансових угод не є резидентами країни, на території якої відбуваються кредитно-фінансові операції.

Офшорні зони – це невеликі держави чи території, що залучають іноземні капітали через надання податкових та інших пільг у проведенні фінансово-кредитних операцій з іноземними резидентами і в іноземній валюті. Тут для певних типів іноземних компаній встановлено пільги з оподаткування, зменшено або зовсім не застосовуються загальноприйняті вимоги до бухгалтерського обміну і аудиту, частково або повністю скасовано митні й торговельні обмеження.

Найчастіше офшорний бізнес набуває розвитку в банківській справі, страхуванні, торгівлі, будівництві, наданні транспортних послуг, інвестиційній діяльності, проведенні операцій з цінними паперами та ін.

Офшорна компанія – 1) це компанія, що користується пільгами у сфері оподаткування, і зареєстрована в офшорній зоні, тобто в країні або на території, що цілеспрямовано привертає міжнародний бізнес шляхом надання йому податкових

пільг. 2) будь-яка форма ведення бізнесу, що отримала офшорний статус.

Господарський суд чи органи прокуратури не можуть кваліфікувати переказ грошей в офшорну зону як приховування або заниження прибутку. Створення компаній в офшорних зонах законодавством не заборонено, а прибуток з'являється у суб'єктів господарювання інших країн.

Позитивні напрямки

По-перше, вони сприяють активізації різноманітних транскордонних фінансових потоків і прискоренню обороту фінансових активів у міжнародному масштабі, забезпечують розвиток фінансових ринків, створюють умови для диверсифікації інвестицій, розширення доступу до кредитів і кращої локації капіталу.

По-друге, вони спонукають до зниження загального податкового тягара в світі і тим самим стимулюють економічну активність в глобальній економіці.

По-третє, вони зменшують ризик експропріації для інвесторів і краще забезпечують права власності, що в свою чергу може згенерувати більш високий економічний ріст, перш за все в країнах – донорах офшорів.

По-четверте, вони сприяють процвітанню держав, на території яких розташовані, і ведуть до зростання якості їх розвитку, включаючи потенціал людського капіталу, що сприяє більш гармонійному розвитку світової економіки в цілому.

По-п'яте, вони підвищують конкурентоспроможність компаній і фірм у національній і світовій економіці, які отримують можливість проводити більш гнучкі стратегії розвитку, особливо в порівнянні з гравцями, які не використовують офшорні схеми.

Прихильники офшорів стверджують, що такі юрисдикції, особливо солідні ОФЦ, відіграють важливу роль у міжнародних фінансах і торгівлі, пропонуючи величезні переваги в певних ситуаціях, як для корпорацій, так і фізичних осіб. Вони дозволяють управляти ризиками та здійснювати на законних підставах фінансове планування.

Негативні сторони

- недобросовісна податкова конкуренція, що забирає доходи у оншорних країн;
- створення елемента нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, перш за все спекулятивних;

- сприяння відтоку капіталу;

- підтримка тіньової економіки;

- скорочення зайнятості в країнах-донорах;

- отримання невинуватих переваг окремими компаніями, що використовують офшори, перед іншими економічними гравцями, які не застосовують подібні стратегії;

- вплив на соціальну ситуацію в країнах-донорах, пов'язаний з негативною оцінкою громадської думки стосовно відходу від податків за допомогою офшорів.

Противники стверджують, що офшори створюють недобросовісну податкову конкуренцію, відволікають ресурси з розвинутих країн і багатьох країн, що розвиваються. Після подій 2001 р. з'явилися прямі звинувачення офшорів у фінансуванні тероризму і посилилися нападки на ці юрисдикції в плані того, що вони не мають чітких законодавчих норм регулювання. А це полегшує проведення такої незаконної діяльності, як ухилення від сплати податків і відмивання грошей,

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

отриманих злочинним шляхом.

Відмивання коштів

Відмивання брудних грошей носить міжнародний характер і для його реалізації використовується банківська система, перш за все, офшорних центрів. Міжнародний характер такої процедури означає, що окремі фази трансформації брудних грошей вимагають перетину державних кордонів. Це обумовлено тим фактом, що прослідковування грошових потоків за кордон створює перешкоди для органів кримінального переслідування, а також дає можливість отримання прибутку в офшорних центрах.

Для всіх великих механізмів відмивання коштів характерна участь фіктивних фірм, або так званих віртуальних офісів. Часто такі організації реєструються на короткий період часу за підробними документами або на підставних осіб. У ці організації переводяться здобуті злочинним шляхом кошти, які потім конвертуються й переводяться на рахунки «своїх» організацій, розташованих, найчастіше, і офшорних зонах.

Хоча віртуальний офіс включає в себе всі поняття, які включає в себе реальний офіс, а саме: телефонний номер, поштову адресу – більшість власників віртуальних офісів користуються спеціальними комп'ютерними програмами та допомогою багатьох людей. Таким чином, документація та дзвінки потрапляють з однієї частини світу в іншу, а реальні реквізити компанії залишаються невідомими.

Україна в системі офшорів

Думка про створення вітчизняного «податкового раю» виникла в Україні досить давно. Ще в 1995 році поширювалися чутки про створення офшорного прецеденту в Україні, за основу якого був покладений досвід Кіпру. Що стосується місця утворення офшорної зони, то можна визначити декілька можливих районів – Чорнобиль (регіон, майже єдиний, який впізнають іноземці на плані України, має своєрідну «історію»), Кримський регіон (вихід до моря, на перетині морських шляхів), Карпатський регіон (центр Європи).

Явище офшорів в Україні існує вже понад 10 років, хоча в податковому законодавстві цей термін з'явився лише у 1997 р. в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств». Відповідно до ст. 18 цього Закону на валові витрати можна віднести лише 85% суми договору з компанією, що має офшорний статус. Крім того, Закон зобов'язує Кабінет Міністрів України щорічно затверджувати перелік офшорних зон. Боротьбу зі злочинним використанням офшорів та відмиванням грошей здійснюють такі міжнародні організації, як FATF та OECD. Перша організація була створена у 1989 р. на зустрічі "великої сімки" в Парижі. Вона отримала назву

Групи фінансової протидії «відмиванню» грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering - FATF). Друга організація – OECD – Організація економічного співробітництва та розвитку, яка об'єднує країн-однодумців для боротьби з корупцією та фінансовими махінаціями.

Причина нинішнього становища, при якому добросовісна сплата податків в Україні не є загальним правилом, а швидше винятком, лежить у відношенні до платників податків. Відсутність повної інформації про витратну частину бюджету, небезпека декларування високих доходів, корупція численних контролюючих чиновників вимушують український бізнес шукати шляхи оптимізації

оподаткування своїх підприємств, щоб витримати перипетії конкурентної боротьби. А інвестувати чисті від оподаткування капітали і розподіляти дивіденди від їх використання економічно не вигідно для інвестора.

Як зазначають фахівці, хоча українське законодавство й має безліч «дірок» та багатозначностей, воно все ж є головним постулатом при вирішенні суперечок та загалом для ведення бізнесу з офшорами. Як це не парадоксально, кажуть спеціалісти, але в основному інвестиції в Україну течуть від тих самих українців, але через офшорні зони: перш за все це знижує ризики в періоди політичних криз, що сьогодні є особливо актуальним.

Як зазначив колишній Президент України Л.Д. Кучма у своєму Посланні до Верховної Ради «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році», рівень тінізації економіки дійшов небезпечно критичної межі. Саме тінізація економіки реально загрожує національній безпеці та демократичному розвитку держави. Великі масштаби тіншової економічної діяльності позначаються на обсягах і структурі валового внутрішнього продукту, гальмують соціально-економічні реформи, спотворюють офіційні дані про стан економіки. Стратегічна мета полягає в тому, щоб істотно знизити рівень тінізації економіки шляхом легалізації тіншових капіталів, змусити їх працювати на піднесення економіки та примноження національного багатства.

За інформацією, наданою фахівцями, в Україні найбільш поширена офшорна легалізація імпорту-експорту товарів металургійної промисловості, мінеральних, паливно-енергетичних та продовольчих товарів.

Як відомо, найбільшим інвестором у вітчизняну економіку є держава, трохи більша за площею, ніж найменша область України – Чернівецька. Мова йде про Кіпр.

Щороку з острова Афродіти в Україну заходять мільярди доларів, і десятки мільярдів йдуть туди з України, осідаючи на рахунках безлічі фірм-пустушок, створених фінансово-промисловими групами для «податкової оптимізації».

Часто така оптимізація закінчується цілковитим ухилянням від сплати податків завдяки тому, що на Кіпрі, як і в будь-якій іншій офшорній зоні, майже нереально відстежити походження грошей та їх кінцевих власників. Схем "оптимізації" - безліч.

Компанії на мальовничому острові має кожен український олігарх. Бізнесмени невпинно розширюють географію роботи, користуючись сприятливими податковими умовами Белізу, Маршаллових островів, Сент Кітс і Невіс.

Саме фірми з таких майже непомітних на карті країн володіють в Україні величезними підприємствами.

Ми спробували оцінити, які суми виводяться в екзотичні держави з пільговими умовами оподаткування. У нашому розпорядженні опинилися дані щодо виведення коштів з українських банків у офшори за перші два місяці 2012 року.

Цифри виявилися вражаючими. Банки злиденної країни за перші два місяці 2012 року переказали у «податковий рай» 6 мільярдів 874 мільйони доларів.

Тепер, завдяки джерелам в органах влади, ми дізналися «офшорну статистику» банків за 2010-2011 роки – час безроздільного владарювання Віктора Януковича.

За останні два роки українські банки перерахували в офшорні зони та на Кіпр астрономічну суму - 53 мільярди 397 мільйонів доларів. За валютним курсом, що діє

Наукові дослідження молоді: проблеми та перспективи

останні три роки, це більше ніж 400 млрд грн. Для порівняння, державний бюджет на 2012 рік має доходи 367 млрд грн.

Отже, за останні два роки з України вивезений цілий державний бюджет.

Географія перерахунків надзвичайно широка: тут і Маршаллові острови, і Мальдіви, і Багами. Однак найбільш популярною країною прогнозовано став Кіпр. Туди було відправлено 51 мільярд 495 мільйонів доларів. Тобто, це 96,4% загальної суми грошей, що виведені з України.

На другому місці з великим відставанням – Британські Віргінські острови. Заморська територія королеви Єлизавети II отримала з України 1 мільярд 16 мільйонів доларів.

На третьому місці – Беліз. У країну, яка раніше іменувалася Британським Гондурасом, з України переказали 602 мільйони 945 тисяч доларів.

Екзотичні Сент Кітс і Невіс – на четвертому місці з результатом 128 мільйонів доларів. На п'ятому місці – Сейшели. Мальовничі острови отримали з України 121 мільйон доларів.

Далі йдуть Маршалові острови, які знаходяться неподалік від лінії зміни дат, – 18 мільйонів 211 тисяч доларів. На сьомому місці – князівство Монако, куди перерахували 11 мільйонів 592 тисяч доларів.

Скромніші результати у замикаючих «офшорного рейтингу». Так, Сент-Вінсент і Гренадіни отримали 1 мільйон 356 тисяч, Мальдіви – 982 тисячі, Багами – 428 тисяч, Гібралтар – 259 тисяч доларів.

Цей розподіл показав, що розподіл грошей, що виходять з України в офшори, вже більше ніж два роки залишається незмінним.

Отже, навіть якщо будуть виконані певні кроки на шляху формування та легалізації офшорної зони вільної торгівлі в найближчий час, пройде ще декілька років до того часу, поки ця зона почне реально функціонувати. До того ж українським підприємствам не слід особливо розраховувати на можливості щодо оптимізації оподаткування за допомогою офшору. Принципи нерезидентності (без яких проєктована економічна зона не може називатися офшорною) не заперечують можливості ведення бізнесу українською фірмою в українській офшорній юрисдикції, але при цьому звільнення від податків така фірма не отримує. Звичайно, можливі складні схеми, що передбачають фінансові інструменти з подальшим виходом в українську офшорну зону. Проте ефективніше і дешевше вітчизняним підприємцям в тих же цілях використовувати угорські або чеські офшори.

Висновки. Офшорний бізнес різноманітний та багатогранний. Для фінансових операцій та спрощення ведення бізнесу використовують офшорні банки, трасти, холдинги, казино, авіакомпанії, торгові компанії та ін.

Таким чином, офшорний бізнес не тільки гнучкий і динамічний, але і дуже різноманітний. Постійно виникають пропозиції нових «офшорних послуг», що часто діють лише обмежену кількість часу. Зі свого боку, великі держави та міжнародні організації реалізують цілий набір заходів з протидії офшорним схемам, що впливає на зміну спеціалізації офшорів та їх склад.

Офшорні можливості часто застосовуються кримінальними утвореннями та для кримінальних цілей. Чільне місце тут займає відмивання «брудних» грошей, для чого часто користуються послугами офшорних компаній.

А. Лустова, Д. Пишпенко, студентки гр. Е-01 Ш

Шосткінський інститут Сумського державного університету

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. В даній роботі досліджується стан органічного виробництва в Україні, доводиться необхідність прийняття загальнодержавної програми розвитку органічного виробництва як фактора подальшого розвитку перспективної сфери АПК, аналізується досвід зарубіжних виробників щодо реалізації подібних програм, а також в роботі вказані кола правових та організаційних завдань, способи вирішення яких мають бути закріплені в системному документі подальшого розвитку органічного сільського господарства в Україні.

Ключові слова: органічне виробництво, норми та стандарти Європейського Союзу й Міжнародної федерації органічного сільського господарства (IFOAM), дослідницький інститут органічного сільського господарства (FIBL), сертифіковані органічні господарства, АПК.

Актуальність дослідження зумовлене стрімким погіршенням стану природних ресурсів, залучених в агропромислового виробництві, забрудненням навколишнього природного середовища внаслідок зростання антропогенного навантаження на довкілля від господарської діяльності, а також зростаючою стурбованістю суспільства проблемою нестачі продовольства та погіршення його якості.

Соціально-економічний розвиток України вимагає підвищення рівня продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування з метою збереження його здоров'я, поліпшення добробуту суспільства. Таку безпеку гарантує продукція екологічно безпечних систем землеробства, зокрема органічного землеробства. Виробництво органічної продукції є одним з пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства Європейського Союзу та багатьох країн світу.

Невирішені частини проблеми. Українськими та зарубіжними вченими висвітлюються різноманітні проблеми, які існують у сфері АПК щодо розвитку органічного виробництва. Тому зважаючи на проведений аналіз досліджень, можна з точністю сказати, що існує необхідність державної підтримки органічного виробництва та досвіду зарубіжних виробників щодо створення екологічно-чистого продукту.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності прийняття та реалізації загальнодержавної програми розвитку органічного виробництва, визначення компетенції органів державної влади у цій сфері, аналіз світового досвіду реалізації аналогічних заходів, а також визначення кола правових та організаційних завдань, способи вирішення яких мають бути закріплені в системному документі подальшого розвитку органічного сільського господарства в Україні.

Завдання дослідження:

- ✓ Здійснити оцінку розвитку органічного виробництва в Україні;
- ✓ Дати порівняльну характеристику стану органічного виробництва в Україні та закордоном;
- ✓ Вивчити заходи, які приймаються щодо розвитку органічного виробництва в Україні
- ✓ Виявити проблеми розвитку органічного виробництва в Україні та шляхи їх подолання.

Основні результати дослідження. Ефективний шлях розвитку вітчизняного сільського господарства, що ґрунтується на дбайливому ставленні до природних ресурсів є органічне виробництво – започатковане у другій половині ХХ сторіччя як цілісна система агробізнесу з виготовлення харчових продуктів, яка поєднує в собі

найкращі практики з огляду на збереження довкілля, забезпечення біологічного розмаїття, добробуту тварин та виробничий метод, який відповідає певним вимогам до продукції, отриманої з використанням речовин та процесів природного походження. У такій діяльності виключається застосування генетично модифікованих організмів, антибіотиків, отрутохімікатів та мінеральних добрив.

Органічне виробництво – виробництво за встановленими правилами, які дозволяють виготовляти натуральні продукти з оздоровчими властивостями, а також зберігати та відновлювати природні ресурси у процесі виробничої діяльності.

Варто наголосити, що органічною вважається тільки така продукція, яка отримана в результаті сертифікованого органічного виробництва. Наразі Україна перебуває у статусі одного з найважливіших європейських постачальників органічної сировини, маючи значні площі під сертифікованим виробництвом.

На сучасному етапі на внутрішньому ринку України відсутня органічна продукція вітчизняного виробництва, призначена для кінцевого споживача. Близько 60% сільськогосподарської площі під органічним землеробством приходить на 4 основні культури: пшеницю, ячмінь, соняшник та кукурудзу – це свідчить про те, що ринок органічної продукції в Україні представлений в основному зерновими та олійними культурами, які направляються на експорт. Як відмічають іноземні партнери, органічна продукція українського виробництва має низькі показники якості (низький вміст білка, висока засміченість тощо).

Порівняно з Україною у європейських країнах, де кількість споживання органічної продукції щороку зростає на 10-15%, діють норми та стандарти Європейського Союзу й Міжнародної федерації органічного сільського господарства (IFOAM).

Органічні продукти є найбільш популярними в США та Західній Європі. Лідером у споживанні органічної їжі є Німеччина, яка почала впроваджувати політику здорового харчування ще в 80-х роках (рис. 1).

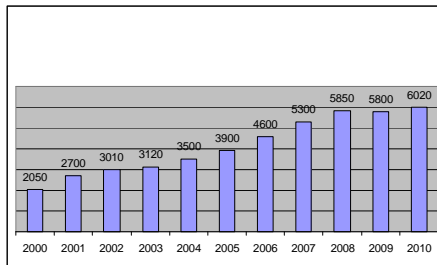

Рис. 1 – Зростання продажу органічних продуктів в Німеччині 2000–2010 рр. (млн євро)

Загалом за кордоном за рік споживається органічних продуктів на суму близько 40 мільярдів доларів. Попит на екологічну їжу щороку зростає на 10-12%, але ціна екологічних продуктів на 40-50% перевищує вартість традиційних.

До десятки країн з найбільшим товарооборотом органічної продукції в світі відносяться: США, Німеччина, Франція, Великобританія, Канада, Італія, Швейцарія, Японія, Австралія, Іспанія. Найбільші країни-виробники і споживачі на світовому ринку подано в табл. 1.

В даний час, виробництвом органічної продукції в світі займаються 1,8 млн. виробників, в той час як в 2001 році цей показник складав 246,9 тис.

Таким чином, за останні 10 років число виробників задіяних в органічному секторі збільшилася в 7 разів.

Таблиця 1. Найбільші країни-виробники і споживачі на світовому ринку (2012 рік)

№	Країни з найбільшою кількістю виробників органічної продукції		Країни з найбільшим товарним обігом органічної продукції (млн євро)	
	Країна	Кількість	Країна	Обіг
1	Індія	400551	США	20155
2	Уганда	188625	Німеччина	6020
3	Мексика	128862	Франція	3385
4	Ефіопія	123062	Великобританія	2000
5	Танзанія	85366	Канада	1904
6	Перу	44827	Італія	1560
7	Турція	43096	Швейцарія	1180
8	Італія	41807	Японія	1000
9	Іспанія	27877	Австрія	986
10	Малі	27771	Іспанія	905

В даний час, попит на органічну продукцію сконцентрований в двох регіонах: Північна Америка і Європа і становить 96% міжнародних продажів.

У трійку країн з найвищою часткою продажу входять такі країни як Данія, Австрія, Швейцарія. При цьому найбільша кількість витратків на душу населення припадає на такі країни як Швейцарія, Данія, Люксембург (рис.2,3,4).

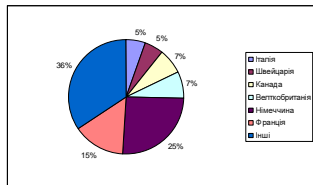

Рис. 2 – Міжнародний ринок долі по країнам

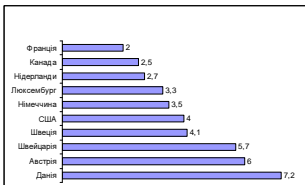

Рис. 3 – Десятка країн з найбільш високою долею продажу органічних продуктів (доля ринку у %)

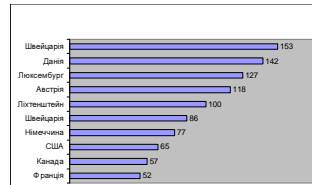

Рис. 4 – Десятка країн-лідерів за витратами на органічні продукти (євро на душу населення)

Згідно з даними дослідницького інституту органічного сільського господарства (FiBL), більш ніж 37 млн. гектар сільськогосподарських угідь у всьому світі обробляється для виробництва органічної продукції. Це становить 0,7% від загальних світових сільськогосподарських земельних ресурсів.

Австралія / Океанія володіє 33% всіх світових органічних земель, потім слідує Європа (27%) і Латинська Америка (23%). Три чверті з органічних земель знаходяться в країнах, що розвиваються (рис. 5).

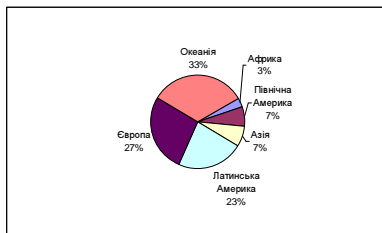

Рис. 5 – Розподіл органічних земель за регіонами

Для нашої країни виготовлення природної екологічно чистої продукції є особливо актуальним. Це пов'язано, по-перше, з можливістю вирощувати

продукцію за органічними технологіями, по-друге, екологічно чиста продукція може стати важливим стимулом для оздоровлення всього населення.

Багато хто зі споживачів вважають приставку «біо» гарантією екологічної чистоти, у цілому ж термін «екологічна чистота» пояснюється всіма респондентами як відсутність консервантів, синтетичних добавок і барвників; утворився окремий і дуже важливий сегмент споживачів екологічно чистих товарів, у першу чергу продуктів харчування, - це діти. Насичення ринку екологічно чистими товарами для цього сегменту населення повинні стати першочерговим завданням. Варто сказати, що у Європі кількість споживання органічної продукції кожного року зростає на 10-15%.

Відповідно до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року планується стимулювати ведення органічного сільського господарства. При загальній тенденції до скорочення площ сільськогосподарських угідь сертифікованих до органічних стандартів, щорічно зростає – з 164449 га у 2002 р. до 269984 га у 2008 р. Частка сертифікованих площ серед загального обсягу сільськогосподарських угідь у 2008 р. України склала майже 0,7% проти 0,4% у 2002 р. На початку 2010 року за даними Міжнародної федерації органічного сільського господарства в Україні налічувалося понад 140 сертифікованих органічних господарств, а площа сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом перевищувала 270 тисяч гектарів (рис. 6).

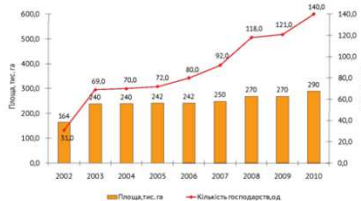

Рис. 6 – Динаміка органічного виробництва в Україні

При цьому, Україна посідає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічних сільськогосподарських угідь.

Відповідна позитивна динаміка характерна й для кількості господарств, які займаються органічним виробництвом (рис. 7).

Так, з 2002 р. по 2010 р. частка господарств, які займаються органічним господарством, у загальній кількості суб'єктів господарювання у сільському господарстві зростає з 0,05% до 0,2%. В той же час, кількість останніх мала динаміку до зменшення до 2006 р. та подальше щорічне зростання. Як наслідок цього, у 2010 р. загальна кількість суб'єктів господарювання у сільському господарстві склала 98,5% від значення 2003 р. (рис.2).

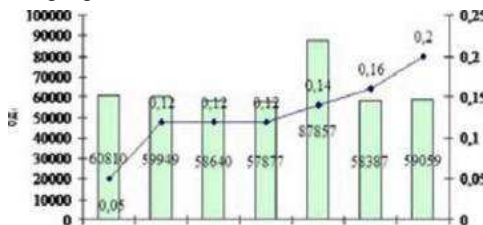

Рис. 7 - Динаміка кількості суб'єктів господарювання у сільському господарстві та частки органічних господарств в Україні, 2002 - 2010 рр.

Переорієнтація аграрного виробництва на органічну продукцію суттєво вплине не лише на позиціонування України за кордоном, а й на фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, оскільки доходи від виробництва цього виду продукції значно вище, ніж від звичайної.

Як уже зазначалося, внутрішній аграрний ринок є досить нестабільною системою, тому важливим завданням для покращення його стану є використання іноземного досвіду розвитку органічного агровиробництва.

Зрозуміло, що для України такий розвиток у великих масштабах неможливий без державної підтримки. У зв'язку з цим пропонуємо законодавчо встановити форми державної підтримки органічного агровиробництва серед яких: створення і підтримка системи добровільної сертифікації органічного агровиробництва; підтримка консультативної служби по органічному агровиробництву; надання довгострокових та короткострокових кредитів на пільгових умовах; компенсація частини витрат на придбання матеріальних ресурсів, страхування посівів, тварин; фінансування наукових досліджень, організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів в області органічного сільського господарства тощо.

Як підтверджує іноземний досвід, основними каналами збуту органічної продукції є супермаркети та магазини здорового харчування. Проте, на нашу думку, на початковому етапі розвитку ринку ключовим напрямком для фермерських господарств має стати прямий збут. Зауважимо, що використання прямого маркетингу для органічної продукції може бути як додатковим засобом вдосконалення традиційної системи збуту, що сприятиме збільшенню обороту і зростанню рентабельності господарства, так і основним інструментом збуту. Основними перешкодами, пов'язаними з розподілом органічної продукції на внутрішньому ринку, є обмежена пропозиція органічної продукції, невелика кількість переробних підприємств та торгових закладів, які б спеціалізувалися на органічній продукції, недостатня обізнаність споживачів.

Саме тому нашій державі необхідно прийняти комплексну програму розвитку органічного сільського господарства в Україні. Шляхами такого розвитку можуть бути дії представлені в структурі на рис. 8. Сюди входить відповідно державне регулювання, науково-практичні та маркетингові заходи.

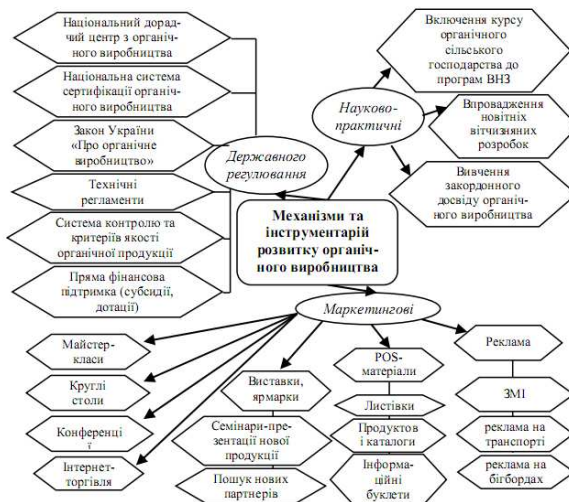

Рис. 8 – Механізм та інструментарій розвитку органічного виробництва

При їх взаємодії це об'єднає окремі елементи сфери органічного сільського господарства в єдину, взаємопов'язану систему, що надалі дасть змогу гарантувати стійкий ріст для органічного сектору.

Ми переконані, що поки в Україні не буде прийнято програму розвитку органічного сільського господарства, українські фермерські господарства займатимуться високоризикованим органічним виробництвом, недоотримуючи значну частку прибутку, адже близько 80% усієї органічної сировини, що виробляється в Україні, спрямовується на експортні поставки за заниженими цінами.

Основними аргументами, що підтверджують необхідність прийняття такої програми, є:

- органічне сільське господарство не шкодить навколишньому природному середовищу. Це стає можливим завдяки методам, що застосовуються при його веденні;
- достатньо великий розмір уже існуючого ринку, а також наявність ще більших перспектив такого розвитку, який надалі необхідно буде ефективніше регулювати;
- органічне землеробство сприятиме розвитку продовольчого ринку України й надасть змогу споживачам обирати між органічними й традиційними продуктами харчування;

Як показує міжнародний досвід, затвердження програми розвитку значним чином впливає на динаміку розвитку органічного виробництва, а також якісний склад сфери АПК.

Висновки. Аналізуючи викладений матеріал, можна зробити висновок, що світовий ринок виробництва «органіки» надзвичайно затребуваний, тоді як в Україні органічне землеробство з'явилося нещодавно, внутрішній ринок відповідної продукції знаходиться на етапі становлення. Тим не менш, Україна має значний потенціал для розвитку цього напрямку – фермери, сільгоспвиробники та переробники вже сьогодні бачать у ньому перспективу для власного бізнесу.

Для системної підтримки та розвитку органічного руху в Україні повинна проводитися скоординована робота щодо інформування споживачів про переваги органічної продукції не лише для власного здоров'я, а й для відновлення екології, оскільки саме формування попиту та пропозиції на органічну продукцію зумовить прийняття відповідної законодавчої бази та програм впровадження і розвитку екологічно чистого виробництва в Україні, а також затвердження програми розвитку значним чином вплине на динаміку розвитку органічного виробництва в Україні.

Список літератури

1. Бугай М. Харчування і здоров'я нації. Для нормальної життєдіяльності людини потрібні екологічно чисті і безпечні продукти / Микола Бугай // Виробництво і економіка. – 2006. – № 2. – С. 8-9.
2. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / Артиш В. І. // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 117-121.
3. Дуб А. Р. Доцільність та перспективи державного сприяння виготовлення екологічно чистої сільськогосподарської продукції в Україні / А. Р. Дуб // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – № 18.9. – С. 83 – 88.
4. Ковальчук С., Співак В. Виробництво екологічно чистої продукції як основа аграрної спеціалізації України / С. Ковальчук, В. Співак – 2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>.
5. Довгань О. Об'єктивна необхідність розвитку ринку екологічно чистої продукції в Україні / Довгань О. – 2010. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://confitapv.at.ua/publ/konf_14_15_zhovtnja_2010_r/ob_ektivna_neobkhdnist_rozvitku_rinku_ekologichno_chistoji_produktsiji_v_ukrajini/3-I-0-180.

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ТВЕРДИХ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ У ТЕПЛОЕНЕРГЕТИЦІ

Анотація. В науковій роботі проведена еколого-економічна оцінка використання твердих побутових відходів у теплоенергетиці та вирішення проблем, які виникають в зв'язку зі шкідливим впливом ТПВ на навколишнє середовище в межах сумського регіону.

Ключові слова: тверді побутові відходи, енергетичні ресурси, еколого-економічна оцінка і ефективність.

Актуальність теми. В умовах сьогодення підвищення ефективності суспільного виробництва передбачає необхідність пошуку нетрадиційних джерел енергії. Одним із таких напрямів може бути використання твердих побутових відходів (ТПВ) у теплоенергетиці, реалізація якого забезпечуватиме економію природних ресурсів (газу, вугілля) на стадії їх видобування, транспортування та споживання, а також зменшення обсягів накопичування ТПВ на полігонах організованого складування, що сприятиме зниженню екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище.

Мета та завдання дослідження. Метою даної роботи є розвиток науково-методичних та визначення практичних підходів організаційно-економічного забезпечення ТПВ в якості енергетичних ресурсів у теплоенергетиці. Відповідно до поставленої мети дослідження було визначено такі завдання:

- проаналізувати еколого-економічні передумови використання ТПВ у теплоенергетиці;
- сформувати комплексну систему критеріїв та показників еколого-економічної оцінки використання ТПВ у теплоенергетиці на різних ієрархічних рівнях;
- розробити методичні підходи до оцінки еколого-економічної ефективності використання ТПВ у якості енергоресурсів у теплоенергетиці;
- запропонувати основні напрями організаційно-економічного забезпечення використання ТПВ у теплоенергетиці.

Об'єктом дослідження є процес використання ТПВ в якості енергетичних ресурсів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади еколого-економічної оцінки використання ТПВ на підприємствах теплоенергетики.

Основні результати дослідження. У сучасних умовах соціально-економічного розвитку обсяг споживання природних енергетичних ресурсів, має тенденцію до постійного зростання, що поступово призводить до їх вичерпання. У той самий час спостерігається масове накопичення відходів виробництва і споживання. Це обумовлює необхідність пошуку нових відновних джерел енергії. Одним із таких напрямів може бути використання твердих побутових відходів (ТПВ) в якості енергоресурсів, що дасть можливість економити природні ресурси (газ, вугілля, нафту) на стадії їх видобування, транспортування, споживання та накопичення на полігонах організаційного складування.

Аналіз проведених досліджень підтверджує, що з промислових і твердих побутових відходів, а також із органічних відходів сільського господарства можна одержувати теплову й електричну енергію, дефіцит якої в Україні постійно підвищується. Слід відмітити, що впродовж останніх років споживання палива в

електроенергетиці знаходилося на рівні 30 млн т умовного палива. У результаті спалювання відходів на теплоелектростанціях (ТЕС) зниження викидів парникових газів може становити до 25 %. Але реально за умовами організації горіння в топці являє собою спалювання разом із вугіллям десь 10-12 % відходів, що може знизити викиди парникових газів приблизно на 5-8 млн т у рік. Як відомо, всі відходи мають свої характеристики, хімічний склад та інші параметри, тому з точки зору екології вони є найбільш небезпечними. [1, 2, 7].

Відходи мають велику теплоту згорання і можуть бути використані як джерело енергії, але слід розглядати їхній вплив на НПС при сумісному спалюванні з традиційними видами палива.

Отже, **традиційні підходи** до вирішення проблеми твердих побутових відходів орієнтувалися на зменшення шкідливого впливу їх на навколишнє природне середовище шляхом відділення сміттєзвалища від ґрунтових вод, очищення викидів сміттєспалювальних заводів і перенесення полігонів за межі міських територій. Нами пропонується застосування нетрадиційного підходу до вирішення проблеми твердих побутових відходів, який орієнтований на формування комплексної системи управління ТПВ.

Використання ТПВ в якості енергетичних ресурсів поступово стає достатньо поширеним способом знищення ТПВ, що показує економічний ефект при його використанні. Тому регіональні організаційно-технологічні аспекти вирішення еколого-економічної проблеми використання ТПВ у теплоенергетиці розглянемо на прикладі сумського регіону [2].

У регіоні стоїть гостра проблема збору, транспортування і поховання твердих побутових відходів у зв'язку з тим, що полігони знаходяться далеко за межами міста. Проведений аналіз показав, що витрати на перевезення ТПВ ростуть з часом, що спричиняє збільшення тарифів для жителів регіону, а також підприємств і організацій, які знаходяться на території.

Тому нами пропонується комплексний підхід для вирішення цієї еколого-економічної проблеми.

Відходи для теплоелектроцентралі стануть додатковим енергоресурсом, оскільки з кожним роком потреби населення збільшуються, а тому збільшується кількість твердих побутових відходів. Усі енергоємні ТПВ пропонується вивозити з подальшою утилізацією не на полігон, а на ТЕЦ, де горючі відходи будуть додатковим джерелом енергії.

Динаміка знищення ТПВ по сумському регіону за період 2004-2012 рр. показана на рис.1 [3]:

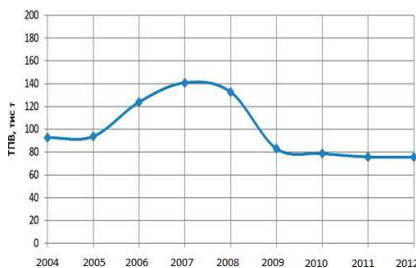

Рис. 1 Динаміка знищення твердих побутових відходів по сумському регіону з 2004-2012 рр.

На нашу думку, реалізація комплексної організаційно-технологічної системи

утилізації ТПВ для потреб теплоенергетики буде забезпечувати такі ефекти в регіоні: 1) комплексний підхід до санітарного очищення міста; 2) зменшення території полігонів; 3) більш повна утилізація ТПВ; 4) досягнення необхідних параметрів екологічної безпеки; 5) створення нових робочих місць; 6) одержання додаткового прибутку від використання ТПВ як енергоресурсів; 7) зменшення транспортних витрат, які мають місце під час вивезення на полігон; 8) економію традиційних енергетичних ресурсів на ТЕЦ; 9) зменшення забруднення навколишнього природного середовища більш ніж на 40 %.

Одним із найбільш важливих завдань на сучасному етапі сталого соціально-економічного розвитку регіонів є стабільне їх енергозабезпечення та ефективне використання енергоресурсів. Важливим напрямком удосконалення структури паливно-енергетичного комплексу є перехід до раціонального сполучення традиційних та нетрадиційних видів енергії, розвиток та впровадження програми використання альтернативних видів енергії, збільшення їх частки в загальному енергетичному балансі області [4; 5].

У роботі запропоновано методичні положення щодо економічного обґрунтування сумісного використання традиційних джерел енергії з твердими побутовими відходами. Вони орієнтовані на визначення кількості енергоємних відходів, яку зможе переробити установлена потужність теплоелектроцентралі (ТЕЦ), а також економію коштів при закупівлі природних енергоресурсів.

Відповідно до запропонованого порядку розрахунку обсягу зекономлених природних енергоресурсів у натуральній та вартісній формі, без урахування екологічної складової, виконано розрахунки на прикладі ПАТ «Сумитеплоенерго» [4; 5; 6; 7].

1. Згідно даних морфологічного складу ТПВ визначено частку, яка буде відібрана для подальшого використання у процесі виробництва теплової та електричної енергії.

2. Обсяг енергоємних ТПВ складає:

$$M_{ТПВ} = 33120 + 8832 + 5664 + 576 + 4416 = 52608 \text{ (т)}$$

3. Ефективне використання енергоємних відходів при сумісному їх спалюванні з традиційними енергетичними ресурсами на підприємстві визначається через величину теплового потенціалу енергоємних ТПВ після відсортування.

Для отримання 1 Гкал теплоти необхідно приблизно 1,2 кг палива. (Наприклад, теплоутворювальна здатність традиційного палива становить: для газу – 33,56 МДж/м³, для вугілля – 22,176 МДж/кг). При порівнянні теплового потенціалу, отриманого від спалювання ТПВ, із потенціалом, отриманим від спалювання газу та вугілля, доведено, що в 45 раз нижча теплота згорання ТПВ порівняно з газом, а в 23 рази – з вугіллям. Отримані дані свідчать, що економічно вигідно використовувати ТПВ як паливо.

4. Оцінка середньомісячного теплового потенціалу для потреб міста.

- від спалювання газу середньомісячний тепловий потенціал показує, що споживання газу в 2010 році становить – 102906 тис.м³, в 2011 – 97177 тис.м³, отже при питомій теплоті згорання – 33560 МДж/тис.м³ тепловий потенціал в 2010р – 3453,525 млн МДж, а в 2011 – 3261,260 млн МДж.

Аналізуючи фактичні дані теплового потенціалу від спалювання газу, можна констатувати, що кількість споживання газу для виробництва теплової та електричної енергії в літні місяці набагато менша, ніж у зимові.

- середній помісячний тепловий потенціал для потреб міста у січні 2010р. складав 216,459 МДж.

Нами було проведено еколого-економічне обґрунтування використання

енергоємних відходів у якості енергоресурсів із урахуванням обсягів накопичення твердих побутових відходів та їх морфологічного складу в сумському регіоні. Було визначено оптимальні співвідношення сумісного спалювання ТПВ із традиційними енергоресурсами (газ, вугілля). Виявлено, що мінімальні витрати при виробництві теплової та електричної енергії для підприємства ПАТ «Сумитеплоенерго» без урахування екологічної складової будуть у таких співвідношеннях: для вугілля – 88% вугілля і 12% ТПВ; для газу – 80% газу і 20% ТПВ.

5. Оцінка середньомісячного теплового потенціалу енергоємних ТПВ від спалювання з природними енергоресурсами наступна:

- кількість вугілля, що пропонується замінити на енергоємні відходи складає 0,12%, тому середньомісячний тепловий потенціал енергоємних ТПВ від спалювання з природними енергоресурсами всього складає в 2010 р – 152,456 млн Мдж, а в 2011 р – 188,665 млн Мдж.

- кількість газу, що пропонується замінити на енергоємні відходи складає 20,4%, тому середньомісячний тепловий потенціал енергоємних ТПВ від спалювання з газом всього складає в 2010 р – 704,519 млн Мдж, а в 2011 р – 665,297 млн Мдж.

Тепловий потенціал на підприємстві ПАТ «Сумитеплоенерго» залежить від сезонних потреб міста в теплоносіях, а також морфологічного складу ТПВ.

6. Оцінка маси енергоємних ТПВ із достатньою теплою згорання, яку потрібно забезпечити для технологічного процесу роботи теплоенергетичного підприємства впродовж місяця показує:

- для вугілля в 2010 р. маса ТПВ, якими замінюють енергоресурс складає 20327,409 т, а в 2011 р. – 25155,390 т.

- маса енергоємних ТПВ у співвідношенні з газом в 2010р. маса ТПВ, якими замінюється природний газ складає 93935,890 т, а в 2011 р. – 88706,275 т.

7. Оцінка загальної маси енергоємних ТПВ, які пропонуємо замінити на природні енергоресурси на підприємстві. Середньомісячна загальна маса енергоємних ТПВ, якщо взяти в перерахунку на природні енергоресурси в 2010 р. складала 114263,298 т, в 2011 р. – 113861,665 т.

8. Резерв зменшення сукупних поточних витрат на закупівлю природних енергетичних ресурсів наступний:

- оцінка маси вугілля, яка буде заощаджуватися при використанні енергоємних відходів в 2010 році становить 6874,800 т, а в 2011 році – 8507,640 т.

- об'єм газу з часткою 20,40%, який буде заощаджено при використанні енергоємних відходів в 2010 році становить 20992,824 тис м³, а в 2011 році – 19824,108 тис м³.

9. Оцінка вартості заощаджених природних енергоресурсів упродовж року становитиме:

- для природного газу на 2010 рік становить 19523,32632 тис. грн, а в 2011 році – 18436,42044 тис. грн.

- для вугілля загальна сума коштів яка буде заощаджуватися в 2010 році становила 19523,32632 тис грн, а в 2011 році – 1846,42044 тис грн.

Проведені розрахунки показали, що витрати на закупівлю природних енергетичних ресурсів на ПАТ «Сумитеплоенерго» зменшаться, якщо додати до природних енергетичних ресурсів тверді побутові відходи.

Загальні витрати на енергоресурси з використанням ТПВ та без них наведено на рис. 2.

Використовуючи розроблені науково-методичні підходи для визначення розмірів збитку, завданого атмосферному повітрю внаслідок сумісного спалювання енергоємними твердими побутовими відходами з традиційними енергоресурсами

(газ, вугілля), та за допомогою статистичної інформації щодо сумарних викидів забруднювальних речовин визначаємо кількість викидів при спалюванні ТПВ на підприємстві «Сумитеплоенерго».

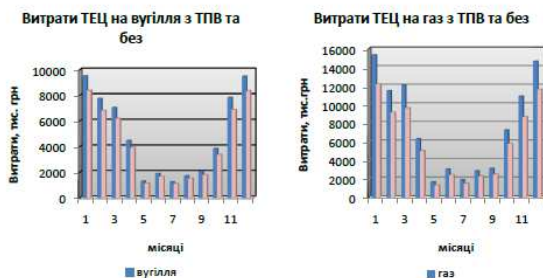

Рис. 2 Витрати ТЕЦ на газ з ТПВ та без ТПВ.

За нашими розрахунками, потужність підприємства ПАТ «Сумитеплоенерго» має можливість переробити 114,26 тис т енергоємних відходів, що в два рази більше, ніж виробляється в регіоні.

На основі даних щодо морфологічного складу ТПВ по сумському регіоні здійснено оцінку можливого обсягу витрат ТПВ в якості енергоємних відходів.

Таким чином, можливий обсяг використання ТПВ може досягати 114263,29 т.

Згідно з положеннями існуючої методики збиток, завданий навколишньому природному середовищу викидами шкідливих речовин при спалюванні природних енергоресурсів разом із енергоємними ТПВ на підприємстві ПАТ «Сумитеплоенерго» становить:

$$U^{ATM} = 25,32 \cdot 0,14 \cdot 4,4 \cdot 414390,640 = 6463,300 \text{ (тис грн./умов. т)}$$

Розрахунок щодо економії витрат на транспортування та захоронення ТПВ на полігон:

- економія витрат на транспортування:

$$P_1 = \frac{114263,29}{0,2} \cdot 35,1 = 20053207,4 \text{ (грн./рік)}$$

- економія витрат на захоронення енергоємних ТПВ на полігоні:

$$P_2 = \frac{114263,29}{0,2} \cdot 5,39 = 3079395,67 \text{ (грн./рік)}$$

Аналогічні розрахунки отримані при спалюванні природних енергоресурсів на підприємстві тепло енергетики без використання енергоємних ТПВ на підприємстві:

$$U^{ATM} = 25,32 \cdot 0,14 \cdot 4,4 \cdot 402660,712 = 6280,347 \text{ (тис грн./умов. т)}$$

Результати наведених розрахунків свідчать, що збиток, завданий атмосфері при спалюванні природних енергоресурсів сумісно з енергоємними ТПВ, збільшується лише на 182,953 тис. грн./умов. т. Викидів в атмосферу порівняно зі збитком, завданним від спалювання основного природного палива.

У роботі проведено комплекс розрахунків питомих екологічних збитків у розрізі регіонів України на основі даних морфологічного складу ТПВ по сумському регіоні.

Нами обґрунтовано, що ПАТ «Сумитеплоенерго» має достатню потужність, щоб утилізувати всі річні енергоємні відходи (114,263 тис. т), які виробляє сумський

регіон з неперервним їх надходженням до теплоенергетичного підприємства.

Проведені розрахунки на прикладі ПАТ «Сумитеплоенерго» дозволили зробити висновок про те, що часткове використання енергоємних відходів у 2011 році заощаджує кошти на закупівлі газу в розмірі 18436,42 тис грн, вугілля – 6976,26 тис грн. Економія ПЕР у розрахунку на одну тону енергоємних відходів становить відповідно з вугіллям – 1 тис грн/т та з газом – 2,29 тис грн/т.

У ході дослідження доведено, що економія від транспортування буде становити 3,004800 млн грн/рік. Перероблення всіх енергоємних відходів міста та ПАТ «Сумитеплоенерго» дозволить отримати не тільки економічний ефект, а й екологічний – зменшення еколого-економічного збитку від захоронення ТПВ на полігоні.

Висновки. Таким чином можливість використання ТПВ в теплоенергетиці в якості енергетичної сировини дозволяє суттєво скоротити обсяги споживання таких природних ресурсів як природний газ та кам'яне вугілля, що дозволяє суттєво заощадити дані види природних ресурсів. Використання ТПВ в якості енергетичних ресурсів також дозволяє суттєво знизити антропогенний тиск на навколишнє середовище за рахунок скорочення обсягів ТПВ, що розміщуються на звалищах.

Список літератури

1. *Ресурсозбереження та економічний розвиток України: формування механізмів переходу суб'єктів господарювання України до економічного розвитку на базі ресурсозберігаючих технологій: монографія / за заг. ред. канд. екон. наук, доц. І. М. Сотник. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 551 с.*
2. *Кошман О. В. Енергозбереження як важлива складова сталого розвитку / О. В. Кошман // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2008. – № 2. – с. 106–111.*
3. *Удосконалення системи управління відходами в Україні в контексті європейського досвіду / В. С. Міщенко, Г. П. Виговська, Ю. М. Маковецька, Т. Л. Омеляненко. – К.: Лазурит-поліграф, 2012. – 120 с.*
4. *Степанов Д. В. Оцінка можливостей отримання енергоносіїв з органічних відходів з урахуванням техногенного навантаження на навколишнє середовище / Д. В. Степанов, С. Й. Ткаченко, А. П. Ранський // Наукові праці ВНТУ. – 2012. – № 1. – с. 1–7.*
5. *Вольчин И. А. Экологические проблемы при совместном сжигании отходов с традиционными видами топлива / И. А. Вольчин, А. А. Потапов, В. А. Рашепкин // Энергетика и электрификация. – 2006. – № 6. – с. 49–55.*
6. *Кошман О. В. Комплексна система використання енергомістких відходів як засіб підвищення екологічної ефективності енергозбереження / О. В. Кошман // Матеріали V Міжнародної ювілейної науково-практичної конференції «Екологія. Економіка. Енергозбереження». – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – с. 72–74.*
7. *Панченко О. В. Організаційно-економічне забезпечення використання твердих побутових відходів в теплоенергетиці / Н. В. Мішеніна, О. В. Панченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2012. – № 4 (52). – с. 101–107.*

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ І ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

Анотація. У статті досліджено роль людського капіталу в інвестиційно-інноваційному розвитку. Окреслено місце людських знань в теоріях економічного зростання. Виявлено зміну місця людського капіталу серед факторів виробництва.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційний розвиток, економічне зростання, фактори виробництва, людський капітал.

Актуальність дослідження. Добробут населення країни залежить від стану економіки країни і темпів її розвитку. Для суттєвого покращення рівня життєдіяльності безупинний розвиток економіки потребує високих темпів економічного зростання. В другій половині ХХ ст. з'явилася низка теорій економічного зростання в основі яких лежить ендогенність технічного розвитку. Вони отримали назву нової теорії ендогенного зростання. Технічний прогрес – основа економічного розвитку – розглядався як внутрішня складова розвитку [1].

В основі технічного прогресу лежить інноваційна діяльність людини. Тому дослідження ролі і місця людини, людського капіталу в техніко економічному розвитку, зокрема в інвестиційно-інноваційному розвитку є актуальним завданням економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток нової теорії ендогенного зростання, в яких науково-технічний прогрес виступає в якості одного із головних ендогенних факторів економічного зростання започаткували західні вчені – П. Ромер (1986, 1990, 1994), Р. Лукас (1988), Г. Гроссман і Є. Хелпман (1991, 2003), Ф. Ахіон і П.Ховитт (1997) та ін..

Зокрема, П. Ромер і Р. Лукас, пропонують інтерпретувати механізми економічного зростання в цих моделях, як зростаючу суспільну віддачу, яку отримують відповідно від вкладень в НТП і вкладень в людський капітал. Г. Гроссман і Є. Хелпман приділяли велику увагу ролі міжнародної торгівлі у процесі росту, трансмісії інновацій індустріально розвинутими країнами менш розвинутим країнам світу, тобто розглядали інноватизацію через призму глобалізації. Ф. Ахіон і П. Ховитт (1997), використовуючи концепцію творчого руйнування Й. Шумпетера, сконцентрували увагу на негативних аспектах інновацій – зростанні зарплати, старінні фізичного і людського капіталу, погіршенні навколишнього середовища тощо.

В українській літературі теоретичні засади інновацій, їх класифікації досліджували Савчук В.С., Антоноук Л.Л., Поручник А.М. (2003). Питання макроекономічного інноваційного розвитку досліджувалися Л. І. Федуловою (2005, 2006), В.П. Александровою, М.І. Скрипніченко (2004, 2006). Фундаментальний розгляд ролі людини в процесах економічного зростання і ролі технічного прогресу для економіки України дали В.М. Геєць, В.П. Семіноженко, Б.Є. Кваснюк у монографії «Стратегічні виклики ХХІ ст. суспільству та економіці України» (2007) [2].

Мета дослідження виявити особливості використання людського капіталу у новій ендогенній теорії економічного зростання – теоретичній основі інвестиційно-інноваційному розвитку.

Завдання дослідження:

- проаналізувати місце людського капіталу серед основних факторів виробництва в теоретичних напрацюваннях вчених економістів;
- визначити роль людського капіталу у новій ендогенній теорії економічного зростання;

- виявити рушійні сили прискорення інвестиційно-інноваційного розвитку.

Основні результати дослідження. Основними тенденціями теорій економічного зростання з точки зору ролі в них інноваційності є: збільшення кількості змінних у структурі виробничих факторів (спочатку капітал, потім праця, людський капітал, ефективний людський капітал, запас знань, кількість знань, якість знань, НТІ, НТП) і збільшення кількості секторів суспільного виробництва, розподіл економіки на звичайне виробництво і інноваційне виробництво. У наявності тенденції про збільшення ролі людини, її інтелекту, знань у вирішенні питань зростання.

Відомо, що економічне зростання забезпечують такі фактори виробництва як земля, капітал, робоча сила і фактор, що поєднує три фактори – підприємець із здібності управлінця. Розглянемо роль факторів у інноваційному розвитку економіки.

У часи, коли капіталістичне виробництво тільки зароджувалися і головним заняттям населення були сільськогосподарські роботи – XVIII ст. – французькі економісти (фізіократи), на протипагу меркантилістам з їх торгівлею та обробною промисловістю організованою на малочисельних мануфактурах, єдиним самостійним фактором виробництва вважали сільське господарство, яке залежить від сил природи – земля.

Економісти з кінця XVIII ст. виділяли зазвичай три фактори виробництва – землю, працю й капітал. Пізніше, в кінці XIX ст., економісти – маржиналісти виділили четвертий фактор виробництва – підприємництво, тобто діяльність з організації роботи факторів у виробництві товару. Земля і капітал відносилися до уречевлених факторів, а праця і підприємництво до живого. Розвиток розуміння визначальних факторів виробництва йшов по шляху наповнення їх додатковим змістом та залученням нових складових. Поява категорії «людський капітал» поставив теоретичне і практичне питання – до якого фактору виробництва його віднести. Завданням стає обґрунтування місця людського капіталу в системі факторів виробництва для прискореного економічного розвитку.

Поступово, особливо у другій половині XX ст. – на початку XXI ст., відбувалася трансформація понять. Замість терміну земля все частіше використовують поняття природної багатства, сили природи. Тобто багато в чому повернулися до формули фізіократів (сили природи – земля), збагативши це поняття використанням природних ресурсів – надрами землі.

Сучасна економічна теорія визначає капітал як сукупне поняття для товарів і грошей, від використання яких може бути отриманий дохід. Капітал стає самозростаючою вартістю за умови поєднання його із фактором виробництва працею.

Класичний фактор виробництва робоча сила отримав інший зміст. Цим терміном почали позначати не тільки фізичні, але і розумові здібності людини.

Таким чином, фактори виробництва, це ресурси, необхідні для організації виробництва. Для того, щоб отримати певні блага необхідно організувати їх виробництво, необхідні підприємницькі здібності.

У другій половині XX ст. в економічній літературі з'явилося економічна категорія «людський капітал» як відповідь економічної теорії на формування інноваційної економіки, постіндустріального, інформаційного суспільства де людина, її інтелект набуває якості капіталу. Наукова думка сьогодні не має сумніву, що саме від людини, від її інтелектуалу, знань, професійних навичок, рівня освіти залежить рівень інноваційності розвитку підприємства, а отже й добробут нації та її майбутнє процвітання.

Термін людський капітал складається із двох понять – капітал і людина.

Зазначимо, що термін капітал часто використовується як складова частина інших термінів, які не зовсім відповідають цьому класичному визначенню.

Саме це і відбулося із терміном людський капітал. Поняття людського капіталу як вартості запасу здібностей, досвіду і знань, залученого до системи господарювання і капіталізованого на основі відносин найму, здатного приносити додану вартість (прибуток), належить Т. Шульцу. Ще в шестидесятому році минулого століття він писав: «...однією з форм капіталу є освіта, людським його називають тому, що ця форма стає частиною людини, а капіталом є так як стає в майбутньому джерелом або задоволення потреб, або прибутку, або того та іншого разом»[3].

З точки зору відтворювальних процесів категорія «людський» означає відношення до фактору робоча сила, тобто до живої категорії. В той час як капітал означає самозростання капіталізованих матеріальних і фінансових ресурсів – нежива категорія. У наявності виявляється протиріччя, несумісність. Несумісність проявляється і в тому, що згідно традиційного розуміння капітал буде набирати чинності тільки у поєднанні із робочою силою. Ще одна не пристойність проявляється в тому, що засновник терміну, визначаючи сутність людського капіталу, описував суто інтелектуальну складову людської діяльності. Тобто фактично відділяв фізичну робочу силу від інтелектуального людського капіталу.

В той же час існують дослідження, де робочу силу розглядають як людський капітал. В цьому випадку первісне визначення людського капіталу (Беккер, Шульц) повністю суперечить первісному визначенню робочої сили (класична політична економія), що, в принципі, утруднює пошук ефективного важеля зростання економіки. Пошуки моделей економічного зростання цього напрямку рухаються шляхом побудови оптимізаційної моделі економічного зростання. Вважається, що в основі нової моделі повинен знаходитись універсальний чинник. Таким чинником виступає інтелектуалізація праці. Збільшення частки творчих і розумових функцій у структурі трудових зусиль працівника, де праця, зберігає фізичну основу, за змістом наближається до розумової. Якісні зміни відбуваються у самому змісті праці, що проявляються через підвищення освітньо-кваліфікаційного й культурного рівнів, накопичення і ротацію знань та інформації, появу нових ідей [4].

Визначення місця людського капіталу в економічних теоріях зростання, як теоретичної основи інноваційно-інвестиційного розвитку має першорядне значення. Від пріоритетів серед факторів виробництва залежить напрям концентрації зусиль у практичній економіці.

Технічний прогрес є ключовим фактором, який забезпечує економічне зростання. Динаміку технічного прогресу рухає швидкість інноватизації економічних процесів – кількості розроблених новацій та їх комерціалізації. В основі всіх інноваційних процесів лежить рівень творчості і креативності людини. Саме творчий інтелект людини, що проявляється в техніці, технологіях, економіці є головною рушійною силою економічного розвитку.

Видатні економісти сьогодення, що досліджували процеси ендогенного економічного зростання, розділяли фізичну і розумову працю людини. В своїх моделях останньої чверті ХХ ст. – початку ХХІ ст. вони широко застосовують окремий символ (*L*) для визначення робочої сили і (*H*) для визначення людського капіталу. Суттєвий внесок у виділення людського капіталу як провідного внесли Р. Солоу і П. Ромер. Як і Солоу, Ромер приділяв основну увагу праці, капіталу, технології й кінцевому продукту, а також тому, як перші три змінні взаємодіють між собою протягом часу, необхідного для виробництва кінцевого продукту [1]. Намагаючись уникнути парадокса, з яким зіткнувся Р. Солоу у своїй моделі, прагнучи пояснити невдачі найменш розвинених країн скористатися перевагами технічного прогресу, П. Ромер висунув постулат, відповідно до якого технічний прогрес у промисловості вимагає погодженої, орієнтованої на прибуток діяльності, що дає в результаті два ясно виражені компоненти: (а) специфічні технічні вдосконалення, втілювані у виробках, які можуть бути запатентовані й вироблені за

умови виключення фірм, що конкурують у даній галузі діяльності, і (b) знання відносно цих удосконалень, які мають істотне значення для суспільного добробуту.

П. Ромер дійшов висновку, що для сприяння економічному зростанню країн їхня економічна політика повинна:

- стимулювати інвестиції в нові дослідження на противагу заохоченню акумулювання інвестицій у фізичний капітал;
- субсидіювати процес нагромадження сукупного людського капіталу, оскільки чим вище рівень людського капіталу, яким володіє країна, тим вищою є продуктивність, котра забезпечує стійкий рівень економічного зростання [1].

В моделі економічного зростання на основі ендогенних технологічних змін П. Ромер використовує окремо категорії робоча сила і людський капітал. В побудові своєї моделі він застосовує три фактори виробництва і четвертий показник – індекс рівня технології: «The four basic inputs in this model are capital, labor, human capital, and an index of the level of the technology. Capital is measured in units of consumption goods. Labor services L are skills such as eye hand coordination that are available from a healthy physical body. They are measured by counts of people. As used here, human capital H is a distinct measure of the cumulative effect of activities such as formal education and on-the-job training» [5]. Спрощена модель інноваційного економічного зростання по П. Ромеру (1990) наступна:

$$Y(H, L, x) = H^\alpha L^\beta \sum_{i=1}^n x_i^{1-\alpha-\beta} \quad (1)$$

Кінцевий випуск Y у цій моделі виражає функцію від фізичної праці L , людського капіталу H , який має відношення до випуску H_Y і фізичного капіталу. Незвичайна риса технології виробництва що виражена у моделі полягає у дезагрегації капіталу у безмежні кількості виробників. Загальним символом для безмежної кількості виробників визначено i . Якщо $x = \{x_i\}_{i=1}^n$ перелік задіяних ресурсів, для виробництва кінцевої продукції, існує така певна якість A , що $x_i = 0$ для всіх $i \geq A$. Оскільки A змінюється по мірі збільшення кількості виробників, важливо мати змогу описати кінцевий випуск як стаціонарну функцію всіх факторів виробництва [5].

Моделю економічного зростання Менкью-Ромера-Вейла (1992) також представляє використання людського капіталу (H) окремо від праці (чисельності працівників) (L), що представлені у формі капіталозброєності ефективного працівника фізичним (k) та людським капіталом (h). Вчені провели перевірку наявності людського капіталу використовуючи модель із трьохчленною функцією Кобба-Дугласа [3].

$$Y_t = K_t^\alpha H_t^\beta (A_t L_t)^{1-\alpha-\beta} \quad (2)$$

де H_t – запас людського капіталу.

В даній моделі людський капітал знайшов своє місце в теорії економічного зростання серед традиційних капіталу і робочою силою.

Інший вчений Р. Лукас також розглядає окремо людський капітал і фізичну робочу силу. Згідно з його моделлю факторами виробництва є фізичний капітал (K), праця (L), ефективність праці (E), частка витрат праці на створення людського капіталу (u), запас людського капіталу типового працівника (h), тощо. Вчений наголошує, що він пропонує альтернативну модель. «I will do this by adding what Schultz (1963) and Becker (1964) call 'human capital' to the model, doing so in a way that is very close technically to similarly motivated models of Arrow (1962), Uzawa (1965) and Romer (1986)» [6]. Моделю Р. Лукаса поглиблює думку про створення людського капіталу. На відміну від моделі П. Ромера, в якій технічні знання

представлені як продукт інвестиційних рішень, накопичення людського капіталу у Р. Лукаса є активним економічним процесом, який споживає ресурси, виступає причиною альтернативних витрат. Додатково до звичайного споживчого вибору між поточним і майбутнім споживанням домогосподарства також приймають рішення про оптимальний розподіл ресурсів між інвестиціями у фізичний і людський капітал.

Відповідно до цієї моделі основним фактором економічного зростання є зростання капіталовкладень у НДДКР і інвестиції в людський капітал. Один з висновків моделей Ромера і Лукаса полягає в тому, що економіка, яка володіє ресурсами людського капіталу та розвинутою наукою, має у довгостроковій перспективі кращі шанси зростання, ніж економіка, позбавлена цих переваг.

Короткий огляд деяких нових ендогенних теорій зростання показав як поширюється використання категорії «людський капітал» в економічних теоріях зростання. Розвиток людського капіталу тягне за собою реалізацію його у новациях і інноваціях.

Статистичні дані 2009 року по співвідношенню фізичної робочої сили і людського капіталу у США показують, що майже 40% робочої сили складають особи переважно фізичної праці, до яких відносять робочих всіх рівнів кваліфікації і так званих робітників обслуговування (куховари, офіціанти, медичний обслуговуючий персонал, охоронці, служниці і т. і.) [7]. В менш розвинених країнах доля фізичної робочої сили по відношенню до людського капіталу ще більша.

Визначення ролі і місця людського капіталу в теоріях економічного зростання ще не є гарантією швидкого економічного розвитку держави. Не менше значення має політична воля і організація переведення економіки з екстенсивного на інтенсивний інвестиційно-інноваційний шлях. Указом Президента України від 28 квітня 2004 року було схвалено Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки. Із зміною політичних орієнтирів у 2004-2005 роках Стратегія залишилася на папері. Інший документ – Стратегічні виклики ХХІ ст. суспільству та економіці України [2] – були розроблені у першому десятилітті двохтисячного року провідними фахівцями України і оприлюднені у 2007 містять програму переведення держави на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку. Але вона поки що залишається тільки програмою.

Інноваційний процес і, відповідно, інновації не є автоматичним явищем. Інноваційна діяльність повинна постійно поновлюватися, підтримуватись на досить високому рівні. Досягнутий рівень повинен постійно підвищуватись. Більш того, ми згодні із точкою зору Б. Санто, що ринок сам по собі не є каталізатором інновацій, не визиває автоматично підвищену інноваційну діяльність [8]. Попит не може передбачити, чи вгадати які нові потреби можуть виникнути і які революційні провиди у задоволенні потреб може принести комерціалізація новаций. Пропозиція повинна бути інноваційною. Для цього потрібно функціонування «інноваційних моторів», інноваційного підприємництва. Будемо вважати, що запуском таких «моторів» буде політика інноватизації.

Висновки. Аналіз проведеного дослідження дають можливість сформулювати наступні висновки.

1. В умовах сучасного розвитку економічних систем світу можна вважати вірним наступний набір провідних факторів виробництва: земля, капітал, робоча сила, людський капітал, підприємницькі здібності. Під категорією земля розуміється всі види сировини, що використовується у будь якій галузі національного господарства. Капітал представляє капіталізовані матеріальні і фінансові ресурси. Робоча сила це фізичні зусилля найманих робітників. Людський капітал визначається як природні якості, знання та набуте вміння людини в області інтелектуальної роботи. Силою, що поєднує провідні фактори виробництва, виступають підприємці, а фактором виробництва є підприємницькі здібності.

Таким чином, від одного фактора виробництва земля (фізіократи) економічна думка дійшла до п'яти, причому два із них представляють матеріальний зміст, а три є активністю живої людини.

2. Нова теорія ендогенного зростання все ширше застосовує категорію людський капітал відділяючи його від поняття робоча сила. Визнається, що чим більш інтелектуальна людина, тим ширші прояви її креативних можливостей і творчої продуктивної поведінки. Доводиться, що інвестування у освіту, навчання, інформативність людини сприяють перетворенню її у капітал. Причому інвестування у багатосторонній розвиток людини створює більш потужні можливості принести більшу додаткову вартість.

3. Ключем для запуску реальних новачійних і інноваційних процесів є рівень творчих і креативних параметрів людини, які запускаються волею керівництва та організаційними здібностями підприємців.

Перспективи подальших розробок. Отримані результати можуть бути основою для таких подальших розробок.

1. Аналіз сучасних факторів виробництва, які найсуттєвіше впливають на економічне зростання, виявив не відповідність термінології її сутнісному наповненню. Ми не ставили в цій статті завдання змінити класичні терміни під їх реальне наповнення, розуміння і зміст. В той же час це питання набуває все більшого значення оскільки відповідність термінів їх сутності спрощує наукові пошуки будь-якого напрямку дослідження.

2. Потребує подальших досліджень наповнення категорії людський капітал складовими, які відображують сучасний стан розвитку. Обмислюючи реалії сьогодення здається доцільним вести дослідження, аналіз і облік фізичної робочої сили і людського капіталу окремо. Ця думка підтверджується розробкою поняття матеріальні активи. Визнання людського інтелекту провідним і визначальним у відтворювальному процесі потребувало точного обліку його роботи. Поява категорії нематеріальні активи є практичним кроком у пошуку способів обліку

3. Подальшої розробки в області інноватизації потребує напрацювання ефективних методів подолання опору впровадження нового. Пошук шляхів підвищення схильності до інноватизації як підприємців, так і суспільства є нагальним завданням інноваційної політики і урядової діяльності взагалі. В основі підвищення схильності до інноватизації лежить розвиток творчості, креативності, інтелекту підприємців і уряду.

Список літератури

1. Ідріс К. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання [Текст]: [пер. з англ.] / К. Ідріс – К.: Укрпатент, 2006. – 372с.
2. *Стратегічні виклики XXI ст. суспільству та економіці України*: В 3 т. / За ред. акад. НАН України В. М. Гесця, акад. НАН України В. П. Семіноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007.
3. *Еволюція поняття людського капіталу в умовах переходу до постіндустріального суспільства*. Максим'юк С. В., Микитюк О. Р., Ревтюк Є. А. [Електронний ресурс]–Вісник Хмельницького національного університету 2010, № 2, Т. 2 – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_2/207-209.pdf.
4. «Теоретические основы управления инновационным развитием экономики отраслей и предприятий», Санкт-Петербург, Издательство Политехнического университета, 2007, с. 197 – 245
5. Paul M. Romer, «Endogenous Technological Change» //Journal of Political Economy, Vol. 98, No. 5, «Part 2: The Problem of Development: A Conference on the Institute for the Study of Free Enterprise Systems» (Oct. 1990), pp. S78-79. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://artsci.wustl.edu/~econ502/Romer.pdf>.
6. Robert E. Lucas, Jr. On the mechanics of economic development [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/darcillon-thibault/lucasmechanicseconomicgrowth.pdf>
7. Сулян В. Б. США: человеческий потенциал в «экономике знаний» [Електронний ресурс] / Сулян В. Б. // Электронный научный журнал «Россия и Америка в XXI веке» №3, 2009. – Режим доступу: <http://www.rusus.ru/?act=show&id=1>.
8. Борис Санто Сила инновационного саморазвития. Инновация, № 2 за 2004 год. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://innov.eltech.ru/Innov_W/innov.html.

Науково-інформаційне видання

Збірка наукових праць
за результатами VII кафедрального конкурсу
студентських науково-дослідних робіт

**НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Випуск 7

Відповідальний за випуск

Тур О. М.

Редактор

Тур О. М.

Комп'ютерна верстка, дизайн

Тур О. М., Сухих Б. О.

41100, м. Шостка, вул. Інститутська, 6
Шосткинський інститут СумДУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ
Тел. 8 (05449)7-55-91
e – mail: kafekp@gmail.com,
Aleksandrtur@gmail.com

Видавництво «Зодіак»